

ความเป็นเลิศทางวิชาการ
ตามแนวทางพระพุทธศาสนา
ACADEMIC EXCELLENCE
BASED ON BUDDHISM

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
248 ม.1 ถ.ศาลายา -นครชัยศรี ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
โทร. 02-444-6000
เว็บไซต์ : WWW.MBU.AC.TH

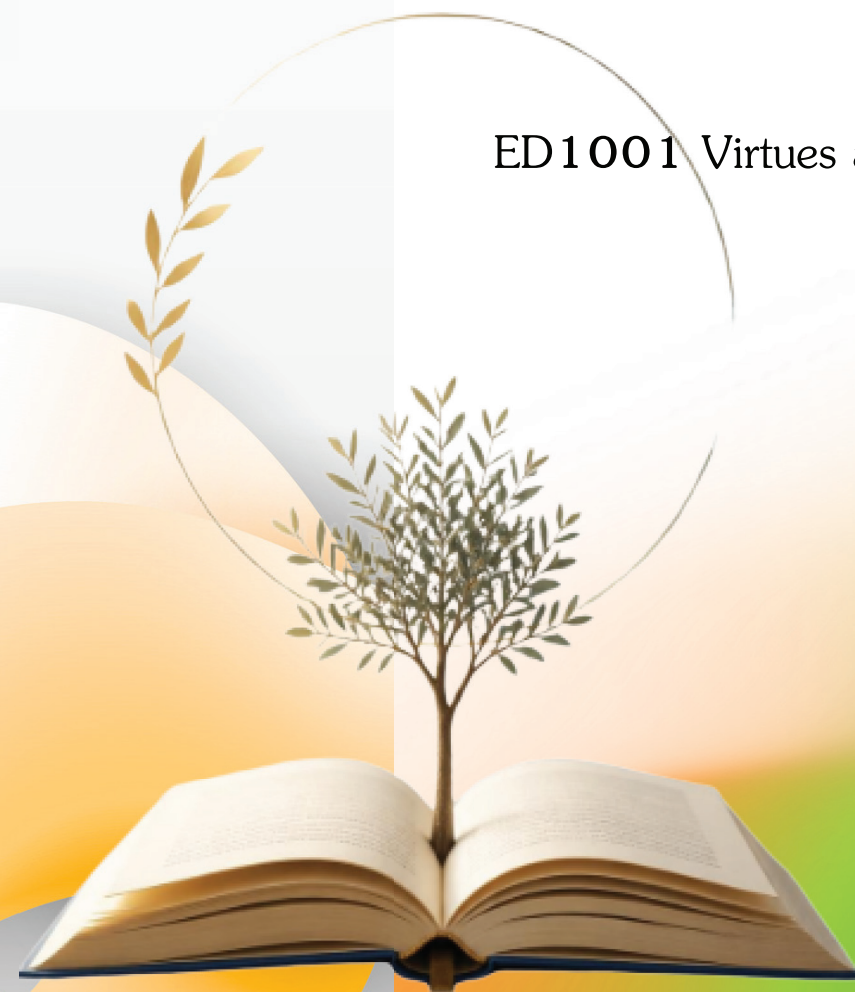

ED1001 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู Virtues and Ethics for Teacher

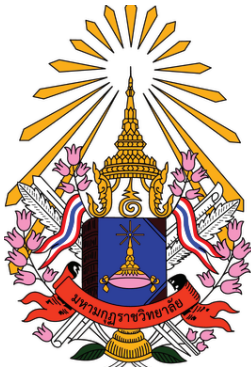

คุณธรรมและจริยธรรม
สำหรับครู

ED1001 Virtues and Ethics for Teacher

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University

เอกสารประกอบการสอน รายวิชา ED1001

คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู
Virtues and Ethics for Teacher

คณะศึกษาศาสตร์
Faculty of Education
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
ปีการศึกษา 2569

คำปรารภอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา สังกัดอยู่ในกลุ่มที่ ๔ คือ กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา เป็นสถาบันหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาระดับสูงและการค้นคว้าหลักคำสอนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต หนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการบริหารและพัฒนามหาวิทยาลัยนั้นคือ การพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาในระดับสากล ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัย จึงตระหนักถึงความสำคัญของเอกสารประกอบการสอนรายวิชาชีพรู (ED) ในฐานะที่เป็นหลักสูตรผลิตครูผู้ช่วยของมหาวิทยาลัย โดยมีความสอดคล้องกับหลักสูตรที่เปิดการเรียนการสอนในวิทยาเขตและวิทยาลัยทั่วประเทศ

การผลิตเอกสารประกอบการสอนถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะจะทำให้มีทิศทางในการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังช่วยพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญของอาจารย์ผู้สอนให้สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นเอกสารประกอบการสอนที่ทำขึ้นนี้ยังสามารถขยายผลไปสู่ระดับเอกสารวิชาการที่สูงขึ้นไป เช่น เอกสารคำสอน หนังสือ หรือตำรา เป็นต้น ซึ่งรายวิชาวิชาชีพรู (ED) สามารถเรียนร่วมกันและออกข้อสอบกลาง โดยตรวจสอบจากรายละเอียดของ PLO, CLO และ LLO ว่าเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรแบบ OBE

เอกสารประกอบการสอนเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในหลักสูตรและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาและคณาจารย์ให้มีความเข้าใจรายวิชา และยังสะดวกต่อการปรับปรุงเนื้อหาองค์ความรู้ให้ทันสมัย เหมาะสมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ขออนุโมทนาชื่นชมคณะกรรมการบริหารจัดการตำรา เอกสารประกอบการสอนและสื่อการเรียนการสอนรายวิชาชีพรู (ED) และคณะทำงานคณะศึกษาศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ทุกรูป/คน ที่ร่วมกันทำเอกสารวิชาการจนเสร็จสมบูรณ์ในครั้งนี้

(พระพรหมวชิรเมธาภรณ์, รศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คำนำ

เอกสารประกอบการสอน รายวิชา คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู (Virtues and Ethics for Teacher) รหัสวิชา ED 1001 นี้ ได้เรียบเรียงขึ้นอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมเนื้อหาสาระประเภทของรายวิชา หมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาชีพครู รายวิชาชีพ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้สอนในการใช้ประกอบการสอนของอาจารย์ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา

เอกสารประกอบการสอนในเล่มนี้ได้แบ่งเนื้อหาไว้จำนวน 8 บทเรียน ได้แก่ บทที่ 1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู บทที่ 3 จรรยาบรรณที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู บทที่ 4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู บทที่ 5 การเปลี่ยนแปลง ตามบริบทของโลกและสังคม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา บทที่ 6 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู บทที่ 7 แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูและบทที่ 8 การบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู และทักษะชีวิต

คณะผู้จัดทำได้ศึกษารายละเอียดแต่ละหัวข้อเรื่องที่สอนจากเอกสาร หนังสือ ตำรา หรือสื่ออื่น ๆ เพิ่มเติมอีก หวังว่าเอกสารประกอบการสอนนี้คงอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนตามสมควร หากท่านที่นำไปใช้มีข้อเสนอแนะ ผู้เขียนยินดีรับฟังข้อความคิดเห็นต่าง ๆ และขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญภาพ	ซ
รายวิชา ED1001 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู	ฅ
แผนการสอนประจำบท บทที่ 1	1
บทที่ 1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู	3
1.1 ความหมายคุณธรรมสำหรับครู	3
1.2 ความหมายของจริยธรรมสำหรับครู	5
1.3 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม	7
1.4 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู	9
1.5 หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู	10
บทสรุป	17
คำถามทบทวน	18
บรรณานุกรม	19
แผนการสอนประจำบท บทที่ 2	20
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู	21
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู	23
2.2 วัตถุประสงค์	23
2.3 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อครูและวิชาชีพครู	23
2.4 ความหมายและลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรม	26
2.5 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู	28
2.6 คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญในวิชาชีพครู	29
2.7 คุณธรรมของวิชาชีพครูตามหลักพุทธธรรม	31

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.8 ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของครู	34
2.9 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครู	36
บทสรุป	40
คำถามทบทวน	41
บรรณานุกรม	42
แผนการสอนประจำบท บทที่ 3	43
บทที่ 3 จรรยาบรรณวิชาชีพครู	43
3.1 จรรยาบรรณสำหรับวิชาชีพครู	45
3.2 ความหมายของคุณธรรม	46
3.3 ความสำคัญของคุณธรรม	46
3.4 คุณธรรมสำหรับครู	47
3.5 คุณธรรมสำหรับครูตามแนวพระพุทธศาสนา	48
3.6 ความสำคัญจรรยาบรรณวิชาชีพ	52
3.7 ความหมายจรรยาบรรณวิชาชีพ	53
3.8 พื้นฐานและแนวคิด	54
3.9 การนำไปประยุกต์ใช้	55
3.10 จรรยาบรรณวิชาชีพครูตามคุรุสภา	58
3.11 คุณธรรม (Virtue)	60
3.12 จริยธรรม (Ethics)	60
3.13 จรรยาบรรณ (Code of Conduct)	61
3.14 ค่านิยมของครู	63
3.15 การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณของครู	64
3.16 การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณของครูการใช้จิตวิญญาณของครูในการ พัฒนาผู้เรียน	65
บทสรุป	65

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
คำถามทบทวน	66
บรรณานุกรม	67
แผนการสอนประจำบท บทที่ 4	69
บทที่ 4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู	69
4.1 ความสำคัญ	71
4.2 โทษผิดวินัย	73
4.3 การพิจารณาลงโทษทางวินัย	73
4.4 ข้อควรทราบในการดำเนินการทางวินัย	74
4.5 การพิจารณาความผิด/หลักการพิจารณาความผิด	74
4.6 การกำหนดโทษ/วิธีในการกำหนดโทษ	75
4.7 กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติคณะรัฐมนตรี ที่ข้าราชการครูควรทราบ	76
4.8 มาตรฐานวิชาชีพ	80
4.9 ความหมายของมาตรฐานวิชาชีพ	81
4.10 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู	82
4.11 พื้นฐานและแนวคิด	83
4.12 การนำไปประยุกต์ใช้	84
บทสรุป	85
คำถามทบทวน	86
บรรณานุกรม	87
แผนการสอนประจำบท บทที่ 5	89
บทที่ 5 การเปลี่ยนแปลงตามบริบททางโลก	89
5.1 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมโลกที่ส่งผลกระทบต่อ การศึกษา และวิชาชีพครู	91

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
5.2 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม	92
5.3 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	93
5.4 ผลกระทบด้านการเมือง	94
5.5 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม	94
5.6 ผลกระทบด้านเทคโนโลยี	95
5.7 ผลกระทบด้านอื่น ๆ	96
5.8 ผลกระทบต่อการศึกษา	97
5.9 ผลกระทบต่อวิชาชีพครู	97
5.10 บริบทของโลกและสังคมภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา	98
5.11 ส่วนที่ 2 การออกแบบการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	101
บทสรุป	108
คำถามทบทวน	109
บรรณานุกรม	110
แผนการสอนประจำบท บทที่ 6	112
บทที่ 6 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู	112
6.1 ความสำคัญของหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู	114
6.2 หลักธรรมเพื่อคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู	115
6.3 หลักธรรมสำหรับทางแห่งความสำเร็จในหน้าที่ครู	116
6.4 หลักธรรมสำหรับมิตรแท้หรือส่งเสริมการเป็นครูที่ดี	117
6.5 หลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวน้ำใจคน	118
6.6 หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองคน	119
6.7 หลักธรรมที่ทำให้คนงาม	120
6.8 หลักธรรมที่เป็นโลกบาลหรือธรรมที่คุ้มครองโลก	121

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
6.9 หลักธรรมของฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป	121
6.10 หลักธรรมสำหรับคนดี	122
6.11 หลักธรรมแห่งการบริหารจัดการ	12๓
บทสรุป	125
คำถามทบทวน	127
บรรณานุกรม	128
แผนการสอนประจำบท บทที่ 7	129
บทที่ 7 แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู	129
7.1 ความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาวิชาชีพครู	131
7.2 สภาพปัจจุบันและความท้าทายของวิชาชีพครู	131
7.3 ความจำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพครู	132
7.4 หลักการสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครู	133
7.5 แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู	134
7.6 รูปแบบและวิธีการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู	135
7.7 แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครูตามหลักสากล	136
7.8 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาวิชาชีพครู	137
บทสรุป	142
คำถามทบทวน	143
บรรณานุกรม	144
แผนการสอนประจำบท บทที่ 8	145
บทที่ 8 การบูรณาการนำหลักธรรม ความรู้ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูและทักษะชีวิต	145
8.1 ความหมายของการบูรณาการหลักธรรม	147
8.2 แนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู	154

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
8.3 การนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู	155
8.4 การบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู	158
8.5 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต	159
8.6 องค์ประกอบของทักษะชีวิต	161
บทสรุป	163
คำถามทบทวน	164
บรรณานุกรม	165
รายชื่อคณะผู้จัดทำ	167

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3.1 จรรยาบรรณวิชาชีพ 5 ด้าน 9 ข้อ	63
ภาพที่ 5.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	102
ภาพที่ 5.2 เฉลยข้อความถามทบทวน	110
ภาพที่ 6.1 อธิปไตย 4	115
ภาพที่ 6.2 กัลยาณมิตรธรรม 7	117
ภาพที่ 6.3 สังคหวัตถุ 4	118
ภาพที่ 6.4 พรหมวิหาร 4	119
ภาพที่ 6.5 ขรรวาสธรรม 4	121
ภาพที่ 6.6 สัมปติธรรม 7	122
ภาพที่ 6.7 ธรรมาภิบาล	124
ภาพที่ 8.1 อริยมรรคมีองค์ 8	149

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิชา : รหัสวิชา ED 1001 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู
(Virtues and Ethics for Teacher)

หน่วยกิต : 3 (3-0-6)

หลักสูตร : ศีลศาสตรบัณฑิต รายวิชาชีพรู

ประเภทขอรรายวิชา : หมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาชีพรู รายวิชาชีพรู

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาบทบาทหน้าที่และความสำคัญของครู ครูในฐานะปูชนียบุคคลและกัลยาณมิตร การปลูกฝังความศรัทธาในวิชาชีพครูและจิตวิญญาณความเป็นครู ความประพฤติและการปฏิบัติตนตาม จรรยาบรรณของวิชาชีพ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของครู จรรยาบรรณวิชาชีพ การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู กฎหมายการศึกษาและกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู องค์กรวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพครู การพัฒนาวิชาชีพครู การพัฒนาตนเอง ในการเป็นครูที่ดี ความรอบรู้ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ตามบริบทของโลกและสังคม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการนำหลักธรรมในทาง พระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพครู

Study of role and importance of teachers; teachers as precursors and true partners; cultivation of faith in teaching profession and true spirit of teachership; behavior and performance based on professional ethics; analysis, synthesis, and integration of body of knowledge on teacher values, teaching profession ethics; learner development with true spirit of teachership; organizations, standards, development of teaching profess; self-development as a competent teacher; omniscience of modernity and change on educational effects based on global and social contexts in both within and outside the country; study of philosophy of sufficiency economy concepts; applying the principles of Buddhism in the teaching profession

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร PLOs (Program Learning Outcomes) ที่รายวิชารับผิดชอบ

PLO ครอบคลุมในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของรายวิชา (Course Learning Outcome: CLOs) เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในรายวิชา

CLO1 บอกถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของครู ครูในฐานะปวงชนบุคลและกัลยาณมิตร ได้อย่างถูกต้อง

CLO2 อธิบาย/อภิปราย ถึงวิธีการปลูกฝังความศรัทธาในวิชาชีพครูและจิตวิญญาณ ความเป็นครู ความประพฤติและการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ

CLO3 ระบุและให้เหตุผลถึงการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของครู จรรยาบรรณ วิชาชีพครู การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

CLO4 ระบุและให้เหตุผลเกี่ยวกับกฎหมายการศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู องค์การวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพครู การพัฒนาวิชาชีพครู การพัฒนาตนเองในการเป็นครูที่ดีได้อย่าง ถูกต้อง

CLO5 อธิบาย/สรุปความรอบรู้ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ตามบริบทของโลกและ สังคม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา

CLO6 อธิบายถึงการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการประกอบ วิชาชีพครู

บทที่ 1

ความหมายของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

แผนการสอนประจำบท บทที่ 1

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs)

PLO รอบรู้ในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs)

CLO1 บอกถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของครู ครูในฐานะปวงชนบุคลและกัลยาณมิตร ได้อย่างถูกต้อง

3. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes: LLOs)

LLO 1 อธิบายความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ในบริบทของวิชาชีพครูได้อย่างถูกต้อง

LLO 2 สรุปแนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม ได้อย่างชัดเจน

LLO 3 แปลความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ที่มีต่อการเป็นครูและการพัฒนาสังคม

LLO 4 จำแนกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของครู เช่น อิทธิบาท 4, พรหมวิหาร 4 ฯลฯ

LLO 5 เปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมกับครูที่ขาดคุณธรรมจริยธรรม ได้อย่างเหมาะสม

4. สารการเรียนรู้

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของครู

4.1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรมต่อครูและวิชาชีพครู

4.2 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญในวิชาชีพครู

4.3 หลักสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญของครู

5. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. กิจกรรมเกริ่นนำ

- ตั้งคำถามกระตุ้นคิด เช่น “ถ้าคุณเป็นผู้ปกครอง อยากให้ลูกมีครูแบบไหน?”
- นักศึกษาตอบ อาจารย์เชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมของครู”

2. กิจกรรมการบรรยายพร้อมถาม-ตอบ

- อาจารย์บรรยายเนื้อหา 3 ส่วนหลัก ได้แก่
 - (1) ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม
 - (2) ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม
 - (3) หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น อิทธิบาท 4, พรหมวิหาร 4 ฯลฯ
- ระหว่างบรรยาย แทรกคำถาม เช่น
 - (1) “ใครจำแนกความแตกต่างของคุณธรรมกับจริยธรรมได้บ้าง”
 - (2) “นักศึกษาคิดว่าครูควรมีหลักธรรมใดมากที่สุด”

3. กิจกรรมกลุ่มย่อย

- แบ่งกลุ่ม 3-4 คน
- เลือกหลักธรรม 1 ข้อ และอภิปรายหัวข้อ “หลักธรรมข้อนี้ควรปรากฏในตัวครูอย่างไร”
- เขียนสรุปลงกระดาษ แล้วนำเสนอหน้าชั้น

4. กิจกรรมสรุปและสะท้อนคิด

- อาจารย์สรุปประเด็นหลัก
- นักศึกษาเขียน Reflection สั้น ๆ เช่น “คุณธรรมที่อยากยึดถือเมื่อเป็นครูคืออะไร”

5. ตอบคำถามท้ายบท

6. วิธีการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
2. ประเมินชิ้นงานกลุ่ม (กิจกรรมกลุ่มย่อย)
3. ประเมินการเขียน Reflection
4. แบบทดสอบหลังเรียน

บทที่ 1

ความหมายของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูหมายถึงหลักคุณงามความดีและข้อปฏิบัติที่ครูยึดถือในการดำเนินชีวิตและการประกอบวิชาชีพ ครูมิใช่เพียงผู้สอนความรู้ แต่ยังเป็นผู้ถ่ายทอดค่านิยมและแบบอย่างที่ต้องแก่ผู้เรียน การมีคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นพื้นฐานในการสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากนักเรียน ผู้ปกครอง และสังคม ความเข้าใจในความหมายของคุณธรรมจริยธรรมจะช่วยให้ครูตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนอย่างรอบด้าน และสามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมต่อทุกสถานการณ์

1.1 ความหมายคุณธรรมสำหรับครู

การเป็นครูมิใช่เพียงบทบาทของผู้ถ่ายทอดความรู้ หากแต่เป็น “ผู้หล่อหลอมชีวิต” ของเยาวชน โดยเฉพาะครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนในลักษณะที่เป็นทั้งผู้สอน ผู้ดูแล ผู้แนะแนว และแบบอย่างในชีวิตประจำวัน ความใกล้ชิดดังกล่าวทำให้บทบาทของครูมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อพฤติกรรม เจตคติ และจริยธรรมของผู้เรียน ครูจึงจำเป็นต้องมี “คุณธรรม” (virtue) เป็นพื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อกำกับความสัมพันธ์กับนักเรียนให้อยู่ในขอบเขตแห่งความเมตตา ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ

ในสังคมยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ค่านิยม และแรงกดดันหลากหลายรูปแบบ นักเรียนจำนวนไม่น้อยต้องการครูที่ไม่เพียงสอนให้เก่ง แต่ยังต้องเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และเป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ด้วยเหตุนี้ “คุณธรรม” (virtue) จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ครูทุกคนต้องมี เพื่อจะสามารถใช้ความใกล้ชิดกับนักเรียนอย่างปลอดภัย สร้างสรรค์ และก่อประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านวิชาการและการพัฒนาชีวิต ทั้งนี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” (virtue) ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2552) คุณธรรม (อ่านว่า คุณ-นะ-ทัม) หมายถึง ธรรมะที่เป็นความดีซึ่งคนควรมีประจำตน ธรรมะซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่มวลมนุษย์. ในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชน คุลบุตรกุลธิดาของเรา จึงกำหนดหนดให้มีความรู้คู่คุณธรรม หรือให้คุณธรรมนำความรู้

คนมีความรู้หากไม่มีคุณธรรม อาจใช้ความรู้นั้นสร้างสิ่งที่ไม่สนองความต้องการของตน และเนื่องจากขาดคุณธรรม สิ่งที่ทำนั้นจึงอาจทำลายผู้อื่นหรือทำลายชาติได้. คุณธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องปลูกฝังให้เจริญแนบแน่นแก่คนในสังคมก่อนความรู้อื่น ๆ ควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์และปลูกฝังต่อเนื่องเรื่อยไปอย่าให้ขาดตอน เช่น คนที่มีคุณธรรม คุณธรรมก็จะควบคุมให้ประพฤติตนแต่ในทางที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

อัครลักษ์ ราชพลสิทธิ์ (2566) คุณธรรม หมายถึง หลักสำคัญที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข เป็นแนวปฏิบัติของแต่ละวิธีการดำเนินการให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างประสบความสำเร็จ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) กล่าวว่า คุณธรรม” คือ ความดีงามที่ควรฝึกฝนเป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่นำไปสู่การกระทำดี ซึ่งมีทั้งคุณธรรมเบื้องต้นและคุณธรรมขั้นสูง

พระสุวัจน์ สุนทรวิธาน (2565) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า หมายถึง คุณงามความดี ที่เป็นลักษณะหรือคุณสมบัติทางจิตใจของมนุษย์ซึ่งนำไปสู่ความคิดดี พุทธิ และทำดี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์ประพฤติชอบ มีเมตตา ไม่เบียดเบียน มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีสติปัญญาควบคุมพฤติกรรมกาย วาจา ใจ ให้สอดคล้องกับหลักศีลธรรมของสังคม คุณธรรมไม่เพียงเป็นมาตรวัดความดีส่วนบุคคล แต่ยังเป็นรากฐานในการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์ เป็นคุณลักษณะที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และก่อให้เกิดความเจริญทั้งปัจเจกบุคคลและส่วนรวม ในทัศนะของพระพุทธศาสนา คุณธรรมสัมพันธ์กับความเป็นมนุษย์อย่างใกล้ชิด โดยถือว่า “คุณธรรมคือความเป็นมนุษย์” เพราะเป็นสิ่งที่ยกระดับชีวิตจากการถูกชักจูงด้วยสัญชาตญาณไปสู่ความเป็นอารยะ

ประวิต เอรารวรรณ์ (2562) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณความดีของบุคคล ที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและเหมาะสมต่อสถานการณ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความกตัญญู และความเมตตา

คุณธรรมเป็นเครื่องกำกับการประพฤติของมนุษย์ให้อยู่ในขอบเขตแห่งความดีงาม และถือเป็น “หัวใจของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษา ที่ต้องมุ่งพัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรมควบคู่กับความรู้

กุลิสรา จิตรชนาวณิช (2561) ให้คำจำกัดความว่า คุณธรรม คือ คุณลักษณะของความคิดที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม นำมาซึ่งความสุขและความเจริญก้าวหน้าในชีวิต

กูด (Good, 1973: 641) สรุปความหมายของคุณธรรม คือ คุณลักษณะที่พึงงามหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจนเป็นนิสัย และการที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมในทางความประพฤติและจริยธรรม

โคลเบิร์ก (Kohlberg, 1976: 5) ให้คำจำกัดความคุณธรรมคือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์มาตรฐานประพฤติปฏิบัติในสังคม และทำให้บุคคลพัฒนาจนกระทั่งมีลักษณะพฤติกรรมเป็นของตนเอง มาตรฐานการตัดสินใจของสังคมจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นเรื่องที่ผิดหรือถูก

จากทัศนะของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า คุณธรรม (virtue) หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ควบคุมและชี้แนะให้มนุษย์ประพฤติตนในทางที่พึงงาม เหมาะสม และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม โดยเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิต การพัฒนาตน และการสร้างสังคมที่สงบสุข

1.2 ความหมายของจริยธรรมสำหรับครู

ในวิชาชีพครู ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอบรมบ่มเพาะเยาวชน จริยธรรมถือเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะครูไม่เพียงทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและความประพฤติที่พึงงามแก่ศิษย์ ดังนั้น การเข้าใจและยึดถือจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการประกอบวิชาชีพจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับครูทุกคน นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” (Ethics) ดังต่อไปนี้

พระจตุรงค์ จตุราภินันโท, พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต (2024). กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง หลักหรือแนวทางที่บุคคลควรยึดถือเพื่อประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องดีงาม มีคุณงามความดีเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2565) ให้ความหมาย จริยธรรม ว่า หมายถึง หลักแห่งความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งเป็นแนวทางดำเนินชีวิตของบุคคลในทางที่ถูกต้อง เป็นธรรม และเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม

สำเนียง ยอดศิริ (2017) กล่าวว่า จริยธรรม คือ แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ทั้งเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคมโดยรวม เป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าอะไรควรทำและไม่ควรทำในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตาม จริยธรรมแตกต่างจากกฎหมาย เพราะกฎหมายเป็นข้อบังคับทางสังคมที่มีบทลงโทษ (punishment) สำหรับผู้ฝ่าฝืน ผู้คนเคารพกฎหมายเพราะเกรงกลัวต่อการลงโทษ ในทางตรงกันข้าม จริยธรรมไม่มีบทลงโทษใด ๆ แต่เกิดจากแรงจูงใจภายใน (motivation) ที่ผลักดันให้บุคคลเลือกทำในสิ่งที่ดีและงดเว้นสิ่งที่ไม่ดี แม้จะไม่มีโทษทางกฎหมาย จริยธรรมก็ยังเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ในฐานะที่เป็นแรงสนับสนุนจากภายนอก เพื่อส่งเสริมให้ผู้คนประพฤติตนอย่างมีจริยธรรม ลักษณะของจริยธรรมและผู้มีจริยธรรม จึงอยู่ที่ความสมัครใจในการประพฤติดี ปฏิบัติชอบ โดยมีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นพื้นฐาน

พระเมธาวิจารย์ (2014) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ดีงามและพึงปรารถนาในสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก คุณธรรม ที่เกิดขึ้นในใจ เป็นสิ่งที่ช่วยกำกับให้บุคคลประพฤติชอบ ปฏิบัติถูกต้อง หลีกเลียงสิ่งไม่ดี และมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

BBC (2014) กล่าวว่า โดยสรุปแล้ว จริยธรรมคือระบบของหลักการทางศีลธรรม ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจและการดำเนินชีวิตของผู้คน การตัดสินใจคือระบบของทางการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต จริยธรรมเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ดีสำหรับปัจเจกบุคคลและสังคม และยังเรียกอีกอย่างว่าปรัชญาทางศีลธรรม

RSPCA (2025) ให้ความหมายจริยธรรมว่า เป็นระบบหลักศีลธรรม ที่ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิด และวิธีที่ผู้คนควร (หรือไม่ควร) ประพฤติตนทั้งในกรณีทั่วไปและกรณีเฉพาะ

Good (1973) กล่าวโดยสรุปว่า จริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นเกณฑ์มาตรฐานของพฤติกรรมในสังคม ซึ่งพัฒนาขึ้นจนมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง ผลการกระทำนั้นเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำนั้นผิดหรือถูก โดยแต่ละระดับพัฒนาการของจริยธรรมจะมีเกณฑ์ตัดสินใจของสังคมนั้น ๆ

จากทัศนะของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า จริยธรรม (Ethics) หมายถึง หลักหรือแนวทางแห่งความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งยึดโยงกับคุณธรรมภายในใจ ใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เป็นธรรม และเกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม โดยมีแรงจูงใจจากภายใน มิใช่การบังคับด้วยกฎหมาย แต่เป็นระบบคิดทางศีลธรรมที่ช่วยให้บุคคลตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในระดับปัจเจกและสังคม

1.3 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรม จริยธรรม เป็นหลักที่สำคัญสำหรับบุคคล สังคม องค์กร และหน่วยงานที่จะนำไปใช้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ โดยยึดถือปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม เพื่อนำมาซึ่งความสุขและความเจริญก้าวหน้า คุณธรรมจริยธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการด้วยกันดังนี้ (กุลิสรา จิตรขญาวนิช, 2561)

1. ทำให้ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการบริหารงานหรือในหน้าที่ที่ปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงในการประกอบวิชาชีพ
2. ทำให้ได้รับคำยกย่องสรรเสริญและความเคารพจากผู้อื่น เช่น ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และสังคม
3. ทำให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขไร้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เพราะแวดล้อมไปด้วยบุคคลรอบข้างที่ให้ความรัก ความเคารพนับถือ
4. เป็นแบบอย่างที่ดีของคนรอบข้าง ครอบครัว และสังคมทั่วไป
5. ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานของตนได้รับความร่วมมือ สนับสนุนช่วยเหลือจากประชาชน ชุมชน ในการพัฒนาอย่างเต็มที่
6. ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในองค์กรและในสังคม เพราะทุกคนอยู่ด้วยกัน ด้วยความรักความเข้าใจ ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน
7. ช่วยสร้างเสริมมิตรภาพทำให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์
8. ทำให้สังคมและชุมชนเกิดสันติสุข และได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วเพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรม จริยธรรม

Juneja (2025) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญดังประเด็นต่อไปนี้

1. การตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Satisfying Basic Human Needs) การมีความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ และการยึดมั่นในหลักจริยธรรม ถือเป็นหนึ่งในความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ พนักงานทุกคนล้วนมีความปรารถนาที่จะเป็นผู้มีคุณธรรมเช่นนั้น และต้องการทำงานในองค์กรที่ยึดถือความยุติธรรมและหลักจริยธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด

2. การสร้างความน่าเชื่อถือ (Creating Credibility) องค์กรที่ถูกมองว่าเป็นผู้ขับเคลื่อนด้วยคุณค่าทางศีลธรรม มักได้รับความเคารพนับถือจากสังคม แม้บุคคลภายนอกจะไม่มีข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการทำงานหรือลักษณะธุรกิจขององค์กรก็ตาม

ตัวอย่างเช่น บริษัทอินโฟซิส (Infosys) ถูกมองว่าเป็นองค์กรต้นแบบด้านธรรมาภิบาลและการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง แม้ในกลุ่มคนที่อาจไม่ทราบว่าองค์กรนี้ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับอะไร

3. การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างบุคลากรและผู้นำ (Uniting People and Leadership) องค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยค่านิยมและคุณธรรม จะได้รับความเคารพจากพนักงาน เนื่องจากค่านิยมเหล่านั้นเป็นเสมือนเส้นด้ายที่เชื่อมโยงระหว่างพนักงานกับผู้บริหารให้มีจุดยืนร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสอดคล้องด้านพฤติกรรมภายในองค์กร นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายหรือพันธกิจร่วมกัน

4. การส่งเสริมการตัดสินใจที่มีคุณภาพ (Improving Decision Making) โชคชะตาของแต่ละบุคคลล้วนเกิดจากผลรวมของการตัดสินใจในแต่ละช่วงชีวิต ซึ่งแนวคิดเดียวกันนี้สามารถประยุกต์ใช้กับองค์กรได้เช่นกัน โดยการตัดสินใจขององค์กรมักขับเคลื่อนด้วยค่านิยมที่ยึดถือ ตัวอย่างเช่น องค์กรที่ไม่ให้คุณค่ากับการแข่งขัน อาจดำเนินธุรกิจอย่างดุดัน พยายามกำจัดคู่แข่งเพื่อครองตลาดแบบผูกขาด

5. การสร้างผลประโยชน์ระยะยาว (Long Term Gains) องค์กรที่ดำเนินงานภายใต้หลักจริยธรรมและค่านิยมที่มั่นคง มักประสบความสำเร็จในระยะยาว แม้จะดูเหมือนขาดทุนในระยะสั้น ตัวอย่างเช่น กลุ่มบริษัททาตา (Tata Group) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ของประเทศอินเดีย เคยถูกมองว่าอยู่ในภาวะเสื่อมถอยในช่วงต้นทศวรรษ 1990 แต่ภายหลังกลับสามารถฟื้นตัวได้อย่างโดดเด่น ทั้งนี้ แม้รถยนต์รุ่น “Tata Nano” ของบริษัทจะถูกคาดการณ์ว่าจะล้มเหลว และในระยะแรกก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทว่าภายหลังก็เริ่มได้รับการตอบรับที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

6. การคุ้มครองสังคม (Securing the Society) บ่อยครั้งที่หลักจริยธรรมสามารถปกป้องสังคมได้ดีกว่ากฎหมาย เนื่องจากระบบกฎหมายอาจทำหน้าที่ได้อย่างจำกัด และไม่สามารถตอบสนองต่อภัย

คุกคามทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมได้ทันทั่วทั้งที่ ขณะที่จริยธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นแนวทางในการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งกว่า

1.4 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

การมีคุณธรรมของครูส่งผลต่อศักยภาพของครู เพื่อสร้างการยอมรับทั้งในด้านผลการปฏิบัติงาน และเพื่อนร่วมงานอันเป็นหลักของภาวะผู้นำ ที่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริหาร และเพื่อนครู ในบทบาทต่าง ๆ ที่ครูต้องปฏิบัติงานส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการนำมาพัฒนาบุคลากรในด้านคุณลักษณะ เจตคติและการปฏิบัติ (Easley, 2008: 25-38) ซึ่งครูที่มีคุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญดังนี้ (ยนต์ ชุ่มจิต, 2539 : 207-208) อ้างถึงใน (พรรณอร อุซุภาพ, 2561)

1. ด้านตัวครู (1) ทำให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงในอาชีพ (2) ได้รับคำยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป เป็นที่เคารพเชื่อฟังของผู้เรียน และ (3) มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไร้ภัยอันตรายใด ๆ เพราะแวดล้อมด้วยความรักความนับถือจากศิษย์และประชาชนทั่วไป

2. ด้านสถาบันวิชาชีพ (1) ช่วยสร้างชื่อเสียงของวิชาชีพครูให้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของผู้รับบริการ และวิชาชีพครูมีความเจริญก้าวหน้า เพราะครูทำงานเต็มกำลังความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ให้กับวงการศึกษ (2) สถาบันการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ด้วยความศรัทธาและความร่วมมือช่วยเหลือจากสังคม

3. ด้านสังคมและชุมชน (1) สมาชิกของสังคมเป็นคนดี รู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง (2) สังคมมีสันติสุข เพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรม (3) สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน

4. ด้านความมั่นคงของชาติ (1) สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์มีความมั่นคง เพราะประชาชนมีความรักและความเข้าใจเห็นความสำคัญอย่างแท้จริง (2) ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะครูได้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจและ ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ซึ่งสอดคล้องกับ กุณิศรา จิตรชญาวนิช (กุณิศรา จิตรชญาวนิช, 2561) กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมควรประพฤติปฏิบัติ เพราะจะนำพาความสุขความเจริญ ก้าวหน้ามาสู่บุคคล สังคม ประเทศชาติ การประกอบอาชีพทุกอย่างจำเป็นต้องอาศัยบุคคลซึ่ง มีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อบำ

พัฒนาวิชาชีพ องค์กรหรือหน่วยงานให้มีคุณภาพ รวมทั้งอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพครู จำเป็นจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมหลายประการเพื่อเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ดังนี้

1. มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่
3. มีความซื่อสัตย์
4. มีความเสียสละ
5. มีความอดทน
6. มีความสามัคคี
7. มีความขยันหมั่นเพียร
8. มีวินัยในตนเอง
9. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น
10. มีความกตัญญู
11. มีความเมตตากรุณา
12. มีระเบียบวินัย
13. มีการให้อภัย
14. ประหยัดและอดออม
15. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
16. มีความใฝ่รู้
17. ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

1.5 หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

ภาระงานของครูเป็นงานที่เกี่ยวข้องและซับซ้อนที่สุดกับ “คน” และการสอนเป็นศิลปะที่ยากที่สุดในกระบวนการศิลปะทั้งหมด อีกทั้งเป็นศาสตร์ที่ลึกซึ้งที่สุดในกระบวนการศาสตร์ทั้งหลาย งานของครูจะประสบความสำเร็จเมื่อสามารถทำให้บุคคลได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ ในขณะที่ครูต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียนและสังคม การที่ครูจะทำ

หน้าที่ได้โดยสมบูรณ์ ควรจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ จึงต้องมีความเพียบพร้อมทางด้านคุณธรรม ความประพฤติ และการปฏิบัติงานในการทำหน้าที่ของครู

งานของครูจะต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการพัฒนาผู้เรียนจึงจะเห็นผลได้ เหมือนการโปรยหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาและความดีลงในตัวศิษย์ แล้วเฝ้าดูแลพุ่มพักด้วยสายใยแห่งความรักและศรัทธา จนต้นกล้าที่อ่อนแอและเยาว์วัยนั้นเติบโตแข็งแรง ผลิดอกออกช่อและเป็นผล เป็นคนดีมากมายอยู่เต็มในสังคมสาร ซึ่งการที่ครูจะทำงานดังกล่าวนี้สำเร็จลงได้ ตัวครูก็ต้องเปี่ยมไปด้วยความรู้และคุณธรรมที่จะเป็นสำหรับครูเสียก่อน ซึ่งคุณธรรมที่ครูควรใช้เครื่องประเทืองปัญญาและประคองใจมีดังนี้ (พรรณอร อุชุภาพ, 2561)

1. หลักธรรมสำหรับทางแห่งความสำเร็จในหน้าที่ครู ได้แก่ อิทธิบาท 4 ประกอบไปด้วย

(1) ฉันทะ หมายถึง ความรัก ความพอใจในการสอน รักวิชาที่สอน รักวิชาชีพครู รักที่จะเห็นศิษย์มีวิชาความรู้ มีความเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิต การสอน การให้คำปรึกษาให้กับผู้เรียนก็ทำไปด้วยใจรัก ไม่ทำเพื่อให้ผ่านไปหรือเสร็จไปเพราะเป็นหน้าที่

(2) วิริยะ หมายถึง ความขยันขันแข็ง พากเพียรที่จะค้นคว้าหาความรู้และวิทยาการแปลก ๆ ใหม่ ๆ มาสอน ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้กว้างขวางและลึกซึ้ง การขยันจัดทำและเตรียมสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนประสบผลดี หรือการขยันจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมในหลักสูตร หรือกิจกรรมนอกหลักสูตร ตลอดจนการขยันหมั่นประชุมกับเพื่อนครูเพื่อปรึกษาหารือในการวางแผนการสอน หรือประสานงานเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน รวมทั้งการหมั่นประชุมกัน เพื่อวางจุดมุ่งหมายในการเรียนร่วมกัน และการให้คำปรึกษาหารือเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล

(3) จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ ความฝักใฝ่ในงานที่ทำ และความรับผิดชอบในงานที่ตนสอน หรือทำงานอื่นที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจแน่วแน่ในการถ่ายทอดความรู้และการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ศิษย์อย่างเต็มสติปัญญาและกำลังความสามารถ

(4) วิมังสา หมายถึง การไตร่ตรองใช้เหตุผล รู้จักหาวิธีการทำงานให้สำเร็จรวดเร็ว เมื่อประสบปัญหาใดไม่ว่าด้านการเรียนการสอน ด้านวินัย หรือด้านมนุษยสัมพันธ์ก็ใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างรอบคอบไม่วู่วาม นอกจากเป็นผู้ที่รู้จักไตร่ตรองใช้เหตุผลด้วยตนเองแล้ว ยังกระตุ้นให้ศิษย์รู้จักคิด รู้จักไตร่ตรองพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วนและมีเหตุผล

2. หลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวน้ำใจคน ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย

(1) ทาน หมายถึง การเป็นผู้ให้ความรู้ ให้แนวคิดที่ถูก รวมทั้งวิธีคิด วิธีศึกษาหาความรู้ ด้วยความเต็มใจ เพื่อศิษย์จะได้นำไปใช้ในการแสวงหาความรู้และดำเนินชีวิตต่อไป รวมทั้งการให้กำลังใจ ให้ความรักความเมตตา ให้อภัยเมื่อศิษย์หรือบุคคลที่ครูเกี่ยวข้องด้วยทำผิดพลาด ให้ปันสิ่งของ เช่น หนังสือ หรือเอกสารต่าง ๆ ให้กับนักเรียนที่ยากไร้อยู่ในชั้นขาดอุปกรณ์การเรียน เช่น สมุด หนังสือ อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน

(2) ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ นุ่มนวล จะว่ากล่าวตักเตือนก็ไม่มั่วทะลุ ดุดัน ไม่พูดจาบาดหมางใจ อันจะทำให้ผู้ใดผู้หนึ่งต้องเจ็บช้ำน้ำใจเพราะคำพูดนั้น ขณะที่โกรธไม่พอใจ ก็ใช้ความอดทน ประหยัดถ้อยคำ พูดจาให้เหมาะสม และการให้คำปรึกษาต่าง ๆ ก็พูดจากับศิษย์ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ

(3) อุตถจริยา หมายถึง การประพฤติปฏิบัติหรือกระทำการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ศิษย์ และบุคคลอื่น ได้แก่ การให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต ให้กับศิษย์นอกจากในเรื่องการเรียนการสอนแล้ว ครูควรที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนที่ครูปฏิบัติงานอยู่ด้วย เช่น ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน อาจจะเป็นผู้ริเริ่มหรือเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การปรับปรุงถนน การสร้างศาลาประชาคม และการร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(4) สมานัตตา หมายถึง การเป็นกันเองกับศิษย์ ไม่ถือตัวหรือวางตนสูงเกินไปจนผู้เรียน ไม่กล้าซักถาม ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นกับผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนก็เช่นเดียวกัน ครูควรวางตนให้มีลีลา ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาทักทายหรือทำงานกับทุกคนอย่างเป็นกันเอง

3. หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองคน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย

(1) เมตตา หมายถึง การมีจิตเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตปรารถนาที่จะให้ศิษย์และบุคคลที่ครูเกี่ยวข้องด้วยมีความสุข ทั้งสุखกายและสุขใจ โดยเฉพาะการหาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน จนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

(2) กรุณา หมายถึง การมีจิตใจที่ดีทั้งต่อศิษย์หรือบุคคลต่าง ๆ ที่ครูเกี่ยวข้องด้วย จะเป็นเพื่อนครูด้วยกันหรือผู้ใดก็ตามที่ประสบความเดือดร้อน มีปัญหาต่าง ๆ ครูก็พยายามช่วยเหลือ ให้เขา

พันทุกข์ มีความสุขกายสบายใจ หรือเมื่อผู้ใดประสบทุกข์ยากก็รู้สึกสงสาร เห็นอกเห็นใจ และพยายามหาทางช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ยากนั้น ๆ

(3) มุทิตา หมายถึง การที่ศิษย์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยประสบความสุขหรือความสำเร็จ ครูก็พลอยยินดีกับศิษย์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยความจริงใจ

(4) อุเบกขา หมายถึง การวางเฉย ครูที่ดีควรวางตนเป็นกลาง วางเฉย ไม่เอนเอียง ไม่ลำเอียง หรือมีอคติ

ต่อผู้เรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ ครูควรมีความปรารถนาดีต่อทุกคนโดยเสมอภาคและไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

4. หลักธรรมที่ทำให้คนงาม เป็นหลักธรรมที่ทำให้ครูมีความงดงามทั้งกาย วาจา และใจ ช่วยให้ครูที่ยึดถือหลักธรรมนี้มีความประพฤติดี มีอัธยาศัยเป็นที่น่ายกย่องนับถือของคนทั่วไป ได้แก่ ขันติ และโสรัจจะ

(1) ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น งานครูเป็นงานที่หนักพอสมควร เช่น ครูจะต้องเตรียมการสอน ต้องทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตรวจงาน ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน ดูแลชั้นเรียน และต้องแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ดังนั้นในการสอนนั้นบางครั้งผลการสอนและพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก อาจไม่ได้ตั้งใจตามที่ครูปรารถนา หรือตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ อาจมีผู้ไม่สนใจพูดคุยกันขณะเรียน พาออกนอกเรื่องหรือรบกวนชั้นเรียน ครูอาจเกิดความไม่พอใจผู้เรียนบางคน เช่น เรียนช้า เรียนไม่ทันเพื่อน ๆ ดังนั้น ครูก็ต้องใช้ความอดทน พยายามพลิกแพลง วิธีสอนโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย การสอนซ่อมเสริม หรือการทบทวนให้จนกว่าผู้เรียนจะเข้าใจ นอกจากผู้เรียนแล้วครูจะต้องติดต่อกับบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนนั้นอีกด้วย โดยเฉพาะผู้ปกครองนั้นจะเป็นบุคคลที่จะต้องติดต่ออยู่เสมอ การติดต่อสื่อสาร และการปรึกษาหารือกับผู้ปกครองเพื่อขอความร่วมมือในการแก้ปัญหาผู้เรียนหรือขอความร่วมมืออื่น ๆ ที่จะร่วมกันพัฒนาผู้เรียน ครูก็ต้องใช้ความอดทนในการชักนำ และถือว่าเป็นภารกิจที่ครูจะต้องปฏิบัติ และใช้ความอดทนอย่างมาก

(2) โสรัจจะ หมายถึง ความสงบเสถียร ครูจึงต้องเป็นผู้สำรวมทั้งกาย วาจา และใจ กล่าวคือ ครูต้องดูแลการแต่งกายให้มีความสะอาดและเหมาะสมกับสมัยนิยม โดยเฉพาะครูผู้หญิง ไม่แต่งกายด้วย

เสื้อผ้าที่โป้ มีกิริยามารยาทเรียบร้อยเป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ ตลอดจนมีจิตใจที่ดีงาม ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น

5. หลักธรรมที่เป็นโลกบาล หรือธรรมที่คุ้มครองโลก ได้แก่ หิริและโอตตปปะ

(1) หิริ หมายถึง ความละอายแก่ใจที่จะทำชั่ว เมื่อครูมีความละอายแก่ใจที่จะกระทำผิด หรือกระทำชั่ว แสดงให้เห็นว่าครูมีความละอายแก่ใจในสิ่งใดที่ไม่ถูกต้องก็มักจะไม่กระทำสิ่งนั้น เช่น การละอายที่จะโกงเวลาของผู้เรียนโดยไม่สอนหรือเข้าสอนสาย ส่งผลให้ครูก็จะขะมักเขม้นสอนด้วยความตั้งใจ หรือเมื่อครูเกิดความละอายในการฉ้อราษฎร์บังหลวง ครูก็จะไม่กระทำผิดในสิ่งนั้น ๆ ดังนั้น โอกาสที่ครูจะมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงก็ไม่เกิดขึ้น

(2) โอตตปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวในการทำ ความชั่ว การทำความผิด และการทำบาป ซึ่งถ้าครูเกิดความเชื่อและความเข้าใจว่าการทำความชั่วย่อมนำผลชั่วมาให้ ครูก็จะละเว้น หรือหลีกเลี่ยงการกระทำนั้น ๆ และพยายามกระทำความดี นอกจากนี้ ครูจะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดเรื่องผลการกระทำความชั่วหรือกรรมดีให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ส่งผลให้ครูต้องปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกที่ควรอีก

6. หลักธรรมของฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป ที่เรียกว่า ฆราวาสธรรมนั้น เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาช่วยในการปกครองให้เกิดผลดี กล่าวคือ ครูสามารถนำมาใช้ในการปกครองผู้เรียนในชั้นเรียน ตลอดจนการควบคุมดูแลคนที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของครู หลักธรรมดังกล่าวนี้จะช่วยให้ครูที่ยึดถือและปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ มีน้ำใจ นำคบหาสมาคมด้วย และที่สำคัญจะช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งหลักฆราวาสธรรม ประกอบด้วย

(1) สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อกัน ครูควรเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และความจริงใจต่อศิษย์ เพื่อนครู และบุคคลอื่น ๆ เมื่อสัญญากับผู้ใดเรื่องใดก็รักษาคำมั่นสัญญา

(2) ทมะ หมายถึง การข่มใจ ในการทำงานของครูอาจเกิดความโกรธ ความคิดฟุ้งซ่าน ตามกระวนกระวายใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ครูจะต้องรู้จักข่มใจ จะเป็นแนวทางที่ช่วยคุ้มครองครูให้มีจิตใจแจ่มใส เบิกบาน สามารถทำงานได้ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เช่น เรื่องระเบียบวินัยในชั้นเรียนนั้น บางครั้งครูอาจประสบความล้มเหลวเพราะผู้เรียนไม่สามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ ดังที่ครูปรารถนา จนทำให้ครูอาจเกิดความโกรธผู้เรียนและไม่สบายใจ ดังนั้น ครูควรรู้จัก และบังคับใจตนเองให้ได้และหาหนทางแก้ไขปัญหาลงต่อไป

(3) ขันติ หมายถึง ความอดทน ครูต้องอดทนต่อการทำงานหนัก อดทนต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น อดทนต่อคำพูดของบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งความอดทนจะช่วยให้ครูทำงานต่าง ๆ จนเกิดผลดี

(4) จาคะ หมายถึง การเสียสละสิ่งของ สติปัญญาและกำลังกายให้กับผู้เรียนหรือเพื่อนครูด้วยกันเพื่อสร้างความพึงพอใจ อันจะส่งผลให้ครูและผู้ที่ได้รับเกิดความยินดีต่อกัน

7. หลักธรรมสำหรับคนดีหรือสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่ครูควรนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตเมื่ออยู่ในสังคม ซึ่งจะช่วยให้ครูอยู่ในสังคมได้โดยปลอดภัยและมีความสุข หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ ได้แก่

(1) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (อัมมัญญตา) ครูควรจะเป็นผู้ที่รู้จักพิจารณาว่า เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นสามารถที่จะคิดพิจารณาได้ว่า อะไรเป็นต้นเหตุหรือสาเหตุของเรื่องนั้น ๆ และผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร หรือถ้ากล่าวให้ชัดเจนก็คือสามารถพิจารณาผลอันเนื่องมาแต่เหตุได้ เช่น กรณีผู้เรียนหนีเรียนน่าจะมาจากสาเหตุเพราะไม่ทำการบ้านและกลัวครูลงโทษ ซึ่งถ้าครูได้คิดวิเคราะห์ต่อไปว่า เหตุของการที่ผู้เรียนหนีเรียนมากครั้งขึ้น ก็ยังไม่เข้าใจบทเรียนมากขึ้นเท่านั้น ผลก็คือสอบตก หรือบางครั้งการคิดหาสาเหตุของคนที่ยากจนอาจจะพบที่มาของสาเหตุหลายประการ เช่น ความเกียจคร้าน หรือการไม่รู้จักใช้เงินที่หามาได้ ดังนั้น เมื่อครูเป็นผู้รู้จักเหตุ ก็ย่อมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ได้ว่า เรื่องที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสาเหตุใด และจะแก้ไขเหตุการณ์อย่างไรจึงจะทำให้เกิดผลดีแก่ผู้เรียน ดังนั้น ครูควรคิดวิเคราะห์หาสาเหตุในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล จะส่งผลให้ครูประสบผลสำเร็จในการทำงาน

(2) ความเป็นผู้รู้จักผล (อัตถัญญตา) เมื่อครูรู้จักวิเคราะห์ถึงเหตุของปัญหาแล้ว ก็ต้องพิจารณาผลที่เกิดขึ้นอย่างชาญฉลาด โดยไม่มีความลำเอียง เช่น การที่เห็นผู้อื่นมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ก็เพราะมีความขยันขันแข็ง หมั่นเพียร รู้จักเก็บหอมรอมริบ รู้จักปฏิบัติตามหน้าที่ รู้จักแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่ชอบ สิ่งเหล่านี้เป็นผลให้คนร่ำรวยมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความเป็นผู้รู้จักผลนี้จะช่วยให้ครูรู้จักปรับปรุงวิธีสอน รู้จักปรับปรุงวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่นและรู้จักการปรับตัวในการดำเนินชีวิต

(3) ความเป็นผู้รู้จักตน (อัตตัญญตา) ครูควรเป็นผู้รู้จักตนเองว่ามีหน้าที่ มีความสามารถมากน้อยเพียงใด จึงจะทำหน้าที่ของครูได้อย่างสมบูรณ์และเกิดผลดี เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วจึงนำมาวางแผน

พัฒนาตนเอง เช่น การไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและการเข้ารับการอบรมสัมมนา เพื่อนำเอาความรู้ความสามารถไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน

(4) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ (มัตตัญญูตา) ครูควรเป็นผู้รู้จักประมาณในการใช้จ่ายใช้สอยในการดำรงชีวิต เช่น ถ้าครูรู้จักวางแผนการใช้จ่ายได้ดี ก็จะไม่เกิดปัญหาด้านการเงิน การรู้จักประมาณกำลังร่างกายไม่ทำงานหักโหมจนเกินไปก็จะไม่เกิดเจ็บป่วยอันเป็นอุปสรรคในการทำงานได้ และการรู้จักประมาณในการมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าให้งานมากเกินไป ผู้เรียนอาจเกิดความเบื่อหน่ายท้อถอยหรือมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาที่เรียนได้ การรู้จักประมาณดังได้กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า การเป็นผู้รู้จักประมาณจะเป็นเครื่องช่วยให้ครูประสบความสำเร็จ ในการงานและการดำเนินชีวิตในทุกกรณี

(5) ความเป็นผู้รู้จักกาล (กาลัญญูตา) ครูควรเป็นผู้รู้จักกาลหรือเวลา เช่น รู้ว่าเวลาในใดเหมาะสมที่จะทำอะไร ช่วงเวลาใดควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร หรือช่วงเวลาใดควรติชมหรือว่ากล่าวตักเตือนผู้เรียน ฯลฯ การที่ครูเป็นผู้รู้จักเวลาทำให้เกิดผลดีต่อตัวครูทั้งการทำงานและการดำเนินชีวิต

(6) ความรู้จักชุมชน (ปริสัญญูตา) ครูต้องทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่ายทั้งผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน ครูจึงต้องรู้จักวางตนให้เหมาะสมกับลักษณะ ของชุมชนนั้น ๆ ทำให้สามารถทำงานร่วมกับบุคคลทุกฝ่ายได้ดี

(7) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล (บุคคลปโรปริญญูตา) ครูจะต้องรู้จักศึกษาคน รู้ธรรมชาติของคน รู้จักมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เมื่อจะทำงานกับบุคคลใดก็รู้จักความสามารถของเขา นอกจากนั้น ครูควรเป็นคนช่างสังเกต การสังเกตท่าทางและพฤติกรรมของผู้เรียน และบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยจะช่วยให้ครูสามารถทำงานได้อย่างมีความสุข ดังคำกล่าวที่ว่า เลือกบุคคลได้ถูกก็เท่ากับว่าสามารถทำงานนั้นสำเร็จไปครึ่งหนึ่ง

จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า จากหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการเป็นครูที่ดีมิใช่เพียงแค่การถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องประกอบด้วยคุณธรรมอันมั่นคง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และสังคม ครูต้องมีความรักในอาชีพ ขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียนรู้ เอาใจใส่ผู้เรียน เสียสละ อดทน ยุติธรรม มีจิตเมตตาและการวางตัวที่เหมาะสม รวมถึงสามารถวิเคราะห์เหตุผล พิจารณาผลลัพธ์ รู้จักกาลเทศะ บุคคล และชุมชน การดำรงตนโดยยึดมั่นในหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้

ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลดีต่อการพัฒนาผู้เรียน และยังเป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามและยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

คุณธรรมจริยธรรมเป็นหัวใจของวิชาชีพครูอย่างแท้จริง ครูมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการเป็น ผู้นำทางคุณธรรม ให้กับผู้เรียน ด้วยการประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบอย่าง ทั้งทางความคิด การใช้ภาษา การแสดงออก และการตัดสินใจในทุกสถานการณ์ ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูงจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความศรัทธาในสายตาของผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคม ส่งผลให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย อบอุ่น และเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่

การยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมยังเป็นกลไกสำคัญในการ รักษามาตรฐานวิชาชีพครู ป้องกันการกระทำที่อาจบั่นทอนความน่าเชื่อถือของครูหรือสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ ครูที่มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และยุติธรรม จะมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่เยาวชน อันจะนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม

ในเชิงสังคม การมีครูที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรมจะช่วย ส่งเสริมความเป็นระเบียบและความสามัคคี ลดปัญหาความขัดแย้ง และสร้างวัฒนธรรมแห่งการเคารพซึ่งกันและกัน การพัฒนาครูจึงไม่อาจเน้นเพียงด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ต้องบูรณาการการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม การนิเทศ และการประเมินผล เพื่อให้ครูสามารถทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วนทั้งด้านวิชาการและด้านการเป็นแบบอย่างทางจิตใจ

กล่าวโดยสรุป ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูงจะเป็นพลังสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและยั่งยืน

คำถามทบทวน

1. อธิบายความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ตามแนวคิดของนักวิชาการ 3 ท่าน พร้อมยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพครู
 2. วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” ในบริบทของวิชาชีพครู
 3. อธิบายความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อการพัฒนาสังคม โดยเชื่อมโยงกับบทบาทหน้าที่ของครู
 4. ยกตัวอย่างคุณธรรมจริยธรรม 5 ประการที่ครูควรมี พร้อมอธิบายเหตุผลว่าทำไมคุณธรรมเหล่านี้จึงสำคัญต่อการสอนและการดูแลผู้เรียน
 5. วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น หากครูขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่
 6. อธิบายหลักธรรม “อิทธิบาท 4” และการนำไปประยุกต์ใช้ในงานวิชาชีพครู
 7. ยกตัวอย่างการนำ “สังคหวัตถุ 4” มาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนและชุมชน
 8. อธิบายความหมายและความสำคัญของ “พรหมวิหาร 4” ในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
 9. วิเคราะห์บทบาทของหลักธรรม “หิริ-โอตตปละ” ต่อการป้องกันปัญหาทางจริยธรรมในวิชาชีพครู
 10. อภิปรายว่า ครูในศตวรรษที่ 21 ควรพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างไรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี
- คำชี้แจง** ผู้เรียนสามารถดาวน์โหลด เฉลยข้อคำถามทบทวนจำนวน 10 ข้อบทที่ 1 หลังจากที่คุณเรียนได้ส่งคำตอบให้กับผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 2.1 เฉลยข้อคำถามทบทวน

บรรณานุกรม

- กุลิสรา จิตรชนวนิช (2561). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประวิต เอรารวรรณ์. (2562). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในยุคโลกาภิวัตน์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรณอร อุสุภาพ. (2561). *การศึกษาและวิชาชีพครู*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระ เมธา วินัย รส. (2014). *คุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณ ตำรวจ กับ ความ คาด หวัง ของ ประชาชน*. Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University, 5(2), 59-72.
- พระจตุรงค์ จตุราภินโนโท (บัว ช่วย), & พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต พัฒนบัณฑิต. (2024). *การพัฒนา จริยธรรม*. วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี, 6(3), 2473-2482.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุวัจน์ สัจจิตโต สายสุวรรณ์ (2565). *คุณธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์*. วารสารวิชาการ พระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 5(2), 17-31.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2539). *จริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ.
- สำเนียง ยอดศิริ. (2017). *จริยศาสตร์, จริยธรรม และ คุณธรรม ตามแนวความคิดของนัก ปรัชญา*. วารสาร ปรัชญาปริทรรศน์, 22(2), 37-53.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2565). *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ 44)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2552). *คุณธรรม*. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/NX355>
- อัครลักษณ์ ราชพลสิทธิ์. (2566). *คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลสำหรับผู้ประกอบการชุมชน*. สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.

BBC. (2014). *What is ethics*. Retrieved July 7, 2025, from

https://www.bbc.co.uk/ethics/introduction/intro_1.shtml

Easley, J. (2008). *The essential teacher: The inner and outer life of a teacher*. New York, NY: Teachers College Press.

Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. New York. McGraw-Hill Book.

Juneja, H. (2025). *Importance of Ethics*. Retrieved July 7, 2025, from

<https://www.managementstudyguide.com/importance-of-ethics.htm/>

Kohlberg, L. (1976). "Moral Stage and Moralization: The Cognitive Development Approach." In Thomas Lickona (ed.), *Moral Development and Behavior*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

RSPCA. (2025). *What do we mean by ethics*. Retrieved July 7, 2025, from <https://science.rspca.org.uk/sciencegroup/researchanimals/ethicalreview/whatdowemean>

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

แผนการสอนประจำบท บทที่ 2

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs)

PLO รอบรู้ในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs)

CLO1 บอกถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของครู ครูในฐานะปวงชนียบุคคลและกัลยาณมิตรได้อย่างถูกต้อง

3. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes: LLOs)

1. เพื่อให้ผู้เรียนบอกหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพครูได้อย่างเหมาะสม
3. เปรียบเทียบคุณลักษณะของครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมกับครูที่ขาดคุณธรรมจริยธรรม ได้อย่างเหมาะสม

4. สารการเรียนรู้

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของครู

- 4.1 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อครูและวิชาชีพครู
- 4.2 คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญในวิชาชีพครู
- 4.3 ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของครู
- 4.4 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครู

5. กิจกรรมการเรียนรู้

1. กิจกรรมเกริ่นนำ

- ตั้งคำถามกระตุ้นคิด เช่น “ครูในอุดมคติของผู้เรียน ควรมีลักษณะอย่างไร

- นักศึกษาตอบ อาจารย์เชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาเรื่อง “แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู”

2. กิจกรรมการบรรยายพร้อมถาม-ตอบ

- อาจารย์บรรยายเนื้อหา 3 ส่วนหลัก ได้แก่

- (1) ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมที่มีต่อวิชาชีพครู
- (2) คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญในวิชาชีพครู
- (3) หลักธรรมที่เป็นแนวทางและนำไปใช้แก้ปัญหาสำหรับครู เช่น อิทธิบาท 4, พรหม

วิหาร 4

- ระหว่างบรรยาย แทรกคำถาม เช่น
- “ใครจำแนกความแตกต่างของคุณธรรมกับจริยธรรมได้บ้าง”
- “นักศึกษาคิดว่าครูควรมีหลักธรรมใดมากที่สุด”

3. กิจกรรมกลุ่มย่อย

- แบ่งกลุ่ม 5 คน
- เลือกหลักธรรม 1 ข้อ และอภิปรายหัวข้อ “หลักธรรมข้อนี้ควรปรากฏในตัวครู

อย่างไร”

- เขียนสรุปลงกระดาษ แล้วนำเสนอหน้าชั้น

4. กิจกรรมสรุปและสะท้อนคิด

- อาจารย์สรุปประเด็นหลัก
- นักศึกษาเขียน Reflection สั้น ๆ เช่น “คุณธรรมที่อยากยึดถือเมื่อเป็นครูคืออะไร

5. ตอบคำถามท้ายบท

6. วิธีการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
2. ประเมินชิ้นงานกลุ่ม (กิจกรรมกลุ่มย่อย)
3. ประเมินการเขียน Reflection
4. แบบทดสอบหลังเรียน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

คุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญของวิชาชีพครู เนื่องจากครูมีบทบาททั้งการถ่ายทอดความรู้และการเป็นแบบอย่างทางพฤติกรรมแก่ผู้เรียน แนวคิดและทฤษฎีด้านคุณธรรมจริยธรรมช่วยอธิบายที่มาของค่านิยมและหลักปฏิบัติที่ครูควรยึดถือ ทั้งในมิติส่วนบุคคล วิชาชีพ และสังคม การทำความเข้าใจแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้ครูสามารถปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทการสอนและวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาตนเองให้เป็นครูที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้และจิตใจ

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

1. คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อครู โดยการเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติที่ดีของครู ทำให้ครูได้รับการสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จทั้งในวิถีชีวิตประจำวันและวิถีชีวิตในวิชาชีพ คุณธรรมจริยธรรมยัง มีความสำคัญต่อวิชาชีพในการรักษามาตรฐานวิชาชีพ ในการให้บริการแก่สังคม รวมทั้งมีบุคลากรที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่จะเป็นกำลังในการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ

2. คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญในวิชาชีพครูมีพื้นฐานมาจากคุณธรรมจริยธรรมในสังคมซึ่งเป็นทั้งคุณธรรมพื้นฐานของการสร้างครูและเป็นคุณธรรมที่ครูจะสร้างให้กับนักเรียนและสังคม โดยมีคุณธรรมเกี่ยวกับความรัก ความเมตตา ความซื่อสัตย์สุจริต จิตสาธารณะ และเสียสละต่อส่วนรวมเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญของความเป็นครู

3. ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญของครูคือการขาดความรู้ความเข้าใจในคุณธรรมอย่างแท้จริง รวมทั้งมีปัญหาด้านเจตคติและทักษะทางคุณธรรมจริยธรรม

4. แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครูควรอิงหลักพื้นฐานทางศาสนาซึ่งเป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของคณธรรมในวิชาชีพ โดยการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจทางคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกต้อง และการพัฒนาเป็นชุดจริยธรรมที่สัมพันธ์กันอย่างครบวงจรและถูกต้องตามขั้นตอนเพื่อบรรลุเป้าหมายและความหมายของคุณธรรมนั้น ๆ

2.2 วัตถุประสงค์

1. บอกและอธิบายความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อครูและวิชาชีพครูได้
2. บอกคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของครูได้
3. บอกพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณธรรมจริยธรรมของครูได้
4. อธิบายแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครูได้

2.3 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อครูและวิชาชีพครู

1. ความหมายของคุณธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมไว้แตกต่างกัน ดังนี้

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี (2556, น. 263)

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติศีลธรรม กฎศีลธรรม (2556, น. 303)

นอกจากความหมายข้างต้นแล้ว พจนานุกรมลองแมน (Longman, 2003) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรมและจริยธรรม สรุปได้ดังนี้

คุณธรรม (Virtue) คือ สภาพความดีของลักษณะและพฤติกรรม คุณภาพความดีเฉพาะในลักษณะของบุคคล ประโยชน์หรือข้อได้เปรียบที่ทำให้ของบางอย่างดีกว่าหรือให้ประโยชน์ได้มากกว่า (Longman, 2003, p. 1841)

คุณธรรม แปลจากภาษาอังกฤษว่า Virtue ซึ่งแปลมาจากคำในภาษากรีกว่า Arete โดยทั่วไป หมายถึง คุณสมบัติที่มีคุณค่าพิเศษ (พินิจ รัตนกุล, 2547)

คำว่า คุณธรรม ในภาษาไทย ประกอบด้วยคำสองคำ คือ คุณ + ธรรม พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 ให้ความหมายว่า คุณ หมายถึง “ความดีที่มีประจำอยู่ในสิ่งนั้น” และธรรม หมายถึง “คุณความดี ความชอบ ความจริง ความถูกต้อง คำสั่งสอนในศาสนา”

คำว่า คุณธรรม แปลตามตัวอักษร จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดี

นอกจากความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมแล้ว นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้คำนิยามหรือความหมายของคุณธรรมไว้ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น

คุณธรรม หมายถึง หลักจริยธรรมที่สร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีคุณงามความดีภายในจิตใจ อยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี (ประภาศรี สีหอำไพ, 2543)

คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่บุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์มากมาย และมีโทษน้อย (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2538)

คุณธรรม คือ มนุษยธรรม ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มีสัมมาคารวะ เสียสละ ให้อภัย กตัญญูกตเวที มีศีล สมาธิ ปัญญา (พระวรศักดิ์ วรธัมโม, 2522)

คุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณงามความดี สภาพที่เกื้อหนุน (พระราชวรมนี, 2530)

คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นความดี ความงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทั่วไป (ยนต์ ชุ่มจิต, 2524)

คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการกระทำดี หรือเป็นพฤติกรรมที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความเสียสละ

ความมีน้ำใจงาม ความเกรงใจ ความยุติธรรม ความรักเด็กและเพื่อนมนุษย์ และความเห็นอกเห็นใจคนอื่น เป็นต้น (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2525)

คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน (Good 1973, อ้างใน พิมพ์พันธ์ เทพสุเมธานนท์ และคณะ, 2544)

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่แสดงถึงความดีงามและความถูกต้องของบุคคล ในการแสดงพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น

2. ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม (Ethic) คือ ความคิดหรือความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติและเจตคติของบุคคล หลักการของความประพฤติสำหรับการตัดสินใจว่าสิ่งใดผิดหรือถูก (Longman, 2003, p. 533)

จริยธรรม (Ethics) มีรากคำมาจากภาษากรีกว่า Ethikos (จำเรียวรัตน์ เจือจันทร์, 2548) ในภาษาไทยประกอบด้วยคำสองคำ คือ คำว่า จริยะ + ธรรม

จริยะ หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ เมื่อนำมารวมกับคำว่า ธรรม จะแปลความหมายตามตัวอักษรได้ว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ” (พระเมธีธรรมาภรณ์, อ้างใน ไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2544)

จริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมไปถึงธรรมชาติ กฎ ระเบียบของสังคม กฎหมาย กฎศีลธรรมตามศาสนา และค่านิยมของคนในสังคม จริยธรรมเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ทั้งที่ดีและไม่ดี นักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบันได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ไว้หลากหลาย

วริยา ชินวรรณ (2546) ได้ประมวลความหมายของคำว่า จริยธรรม ตามที่บุคคลต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ส่วนหนึ่ง ดังนี้

จริยธรรม เป็นสิ่งพึงประพฤติ จะต้องประพฤติ ส่วนศีลธรรม คือสิ่งที่กำลังประพฤติอยู่หรือประพฤติดีแล้ว (พระราชชัยกวี : ภิกขุพุทธทาส อินทปัญโญ)

จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยคำประพฤติ เป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน (วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2530)

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ดีว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ความประพฤติเหล่านี้ประกอบด้วย ศีลธรรม คุณธรรม เนติกรรม และธรรมนิยมประเพณี (สาโรช บัวศรี)

จริยธรรม หมายถึง ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม (ก่อสวัสดิพาณิชย์)

จริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นระบบที่หมายถึงสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำ และผลของการกระทำและไม่กระทำ ตลอดจนกระบวนการเกิดและการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ด้วย สำหรับ จริยธรรมในการทำงาน จะหมายถึง ระบบการทำความดีละเว้นความชั่วในเรื่องซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การทำงาน เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานและผลงาน ตลอดจนเกี่ยวข้องกับผู้รับผลประโยชน์หรือโทษจากผลงานนั้น ๆ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538)

จริยธรรม หมายถึง หลักของกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและค่านิยมที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อพิจารณาว่าสิ่งใดที่ถูกต้องและสิ่งใดที่ผิด จริยธรรมจะสร้างมาตรฐานขึ้นมาว่าสิ่งไหนที่ดีหรือสิ่งไหนที่ไม่ดี เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ (ชัยเศรษฐ์ พรหมศรี, 2549)

พระเมธีธรรมาภรณ์ (อ้างใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2544) อธิบายว่า จริยธรรมคือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม แต่จริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย เพราะกฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตามโดยมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน โดยทั่วไปแล้ว จริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนาทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม แต่ก็ได้หมายความว่า จริยธรรมอิงอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริง จริยธรรมยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณีและของนักปราชญ์คนสำคัญ ดังเช่น อริสโตเติล ค่านท์ หรือคานธี ก็ได้มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางดำเนินชีวิตของคนจำนวนหนึ่ง โดยนัยนี้ นักวิชาการบางคนจึงเรียก “หลักแห่งความประพฤติอันเนื่องมาจากคำสอนทางศาสนา” ว่า ศีลธรรม (Moral, Morality) และเรียก “หลักแห่งความประพฤติอันพัฒนามาจากแหล่งอื่น ๆ” ว่า จริยธรรม (Ethics, Ethicality, Ethical rules) ในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ จริยธรรมก็คือศีลธรรม ซึ่งตรงกับ Morality นั่นเอง

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติดีประพฤติดชอบ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม อันจะก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

หากสังเกตคำจำกัดความของคำว่า คุณธรรม กับ จริยธรรม ที่ได้นำมาเสนอไว้ข้างต้น จะพบว่า คำทั้งสองมีความหมายใกล้เคียงกันมาก อริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีกโบราณใช้คำทั้งสองคู่กันว่า คุณธรรมจริยธรรม (Virtue Ethics) โดยให้ความหมายว่า หมายถึง คุณลักษณะที่จะทำให้ปัจเจกชนทั้งหลายอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, 2548)

2.4 ความหมายและลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรม

มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายของคุณธรรม ไว้ดังนี้

โสเครตีส (Socrates อ้างถึงใน ปรีชา เศรษฐีธร, 2523, หน้า 67 – 69) ได้นำแนวคิดของนักปราชญ์ที่ให้ความชัดเจนเกี่ยวกับความหมายจากคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ ความรู้ ซึ่งได้ขยายความไว้ว่า ถ้าบุคคลรับรู้และเข้าใจถึง ธรรมชาติของความดีจริง ๆ แล้วเขาจะไม่พลาดจากการกระทำความดีแน่ เขาจะไม่ทำความชั่ว เพราะความไม่รู้ทำให้เขาต้องทำความชั่ว ซึ่งต่อมา อริสโตเติล ซึ่งเป็น

สานุศิษย์ของท่าน ได้กล่าวกันว่า ที่ว่าผู้รู้ย่อมไม่ทำผิดนั้นยังรับรองกันไม่ได้ เพราะคนเรายังมีอารมณ์ มีกิเลสอยู่และกล่าวว่า คุณธรรมย่อมเป็นจริงในตัวเองไม่ขึ้นอยู่กับความรู้หรือความเข้าใจผิดหรือเข้าใจถูกของใคร แต่ความรู้ยังมีความสัมพันธ์กับการกระทำ เพราะการกระทำความดีบางครั้งต้องอาศัยตนเองและบุคคลอื่น นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการทำความดี

เพลโต (Plato อ้างถึงใน ปรีชา เศรษฐธีร, 2523, หน้า 67–69) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับคุณธรรมไว้ว่า มนุษย์ทุกคนโดยธรรมชาติแล้วมักแสวงหาแต่สิ่งที่ดีหรือหาสิ่งต่าง ๆ ในอันที่จะเพิ่มพูนสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่แล้วให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและมนุษย์ก็ตกอยู่ในกฎนี้ด้วย เมื่อวิญญาณได้บรรลุถึงความสมบูรณ์โดยธรรมชาติแล้วการปฏิบัติที่ดีตามหน้าที่ของวิญญาณที่เรียกว่า “คุณธรรม” ซึ่งคุณธรรม คือ ความรู้ คุณธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในบุคคลโดยฉับพลันหรือโดยบังเอิญ มนุษย์ไม่สามารถปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ถ้าหากเขาไม่รู้ว่ากำลังทำอะไร ทำเพื่ออะไร ทำอย่างไร คุณธรรมทุกอย่างต้องเกิดจากความรู้และก็ไม่ใช่ความรู้ที่เป็นทฤษฎี หากแต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ คุณธรรมที่สำคัญมี 4 ประการ ได้แก่ ความฉลาด (wisdom) ความยุติธรรม (justice) ความกล้าหาญ (courage) และความรู้จักประมาณ (temperance) ซึ่งขยายความ ได้ดังนี้

1. ความฉลาดหรือปัญญา บุคคลผู้มีความรู้ย่อมกระทำกิจกรรมทุกอย่างด้วยเหตุผลเสมอ หรืออีกนัยหนึ่งว่า กิจกรรมที่มีเหตุผลย่อมประกอบด้วยคุณธรรม ด้วยเหตุนี้ปัญญาจึงเป็นรากฐานของคุณธรรมทั้งหมด

2. ความยุติธรรม เป็นคุณธรรมทางสังคมที่รวบรวมเอาคุณธรรมอื่น ๆ เข้าไว้ด้วย เช่น ความรัก ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี การทำหน้าที่ การรักษาสัญญา ฯลฯ ความฉลาดอย่างเดียว สามารถทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปได้ ความยุติธรรมทำทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งตัดสินโดยเหตุผล ความกล้าหาญทำให้เรายืนหยัดที่จะทำสิ่งที่ฉลาดและยุติธรรมไม่ว่าจะมีอุปสรรคใด ๆ และความรู้จักประมาณ รวมถึงความซื่อสัตย์ ความเชื่อมั่น มาช่วยประสานต่าง ๆ ของจิตใจให้กลมกลืนไปกับเหตุผล

3. ความกล้าหาญ เป็นคุณธรรมที่สำคัญมากในการดำรงชีวิตของคนที่จำเป็นในการป้องกัน ชีวิตของเราให้หลุดพ้นจากสิ่งชั่วร้ายใจ ในความหมายของความกล้าหาญนี้ ได้รวมเอาทั้งความกล้าหาญและความอดทนไว้ด้วย ผู้ที่กล้าหาญเท่านั้นที่จะไม่ตกเป็นทาสของสิ่งชั่วร้ายใจที่จะทำให้เสียคน ผู้ที่กล้าหาญเท่านั้นจะเอาชนะศัตรูและอุปสรรคได้ มนุษย์ต้องการความกล้าหาญที่มีระดับแตกต่างกัน ตามสถานที่ตามสถานการณ์ เช่น ทหารต้องการความกล้าหาญทางร่างกายในสถานการณ์สงคราม ครู นักการศาสนา อาจจะต้องใช้ความกล้าหาญทางด้านศีลธรรมมากกว่า เป็นต้น

4. ความรู้จักประมาณ มีลักษณะคล้าย ๆ และควบคู่กับความกล้าหาญ ถ้าคนใดมีคุณธรรมข้อนี้ ก็มักจะรอดพ้นจากสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายได้ ความรู้จักประมาณ หมายถึง การหลีกเลี่ยงจากสิ่งชั่วร้ายใจจาก

ประสาทสัมผัสหรือความเพี้ยนทางจิตปัญญา ผู้รู้จักประมาณ คือ ผู้ที่สามารถควบคุมประสาทสัมผัสของเขาได้ ความรู้จักประมาณเป็นระเบียบวินัยในตนเองและตรงข้ามกับคำว่า การขาดความพอดี

2.5 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู

คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อครูและวิชาชีพครู ดังนี้

ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อครู

ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน การมีคุณธรรมจริยธรรมช่วยให้ครูมีการดำรงชีวิตที่ดีทั้งการมีสุขภาพทางกายและสุขภาพจิตที่ดี เช่น

1) ด้านสุขภาพทางกาย หลักคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมยึดถือ นั้น มีข้อบ่งชี้สาระที่ช่วยพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจของคน การใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมจึงเกิดผลดีทางร่างกาย เช่น ครูที่มีคุณธรรมเกี่ยวกับทางสายกลางจะมีพฤติกรรมบริโภคอาหารแต่พอสมควร ครูจึงไม่อ้วนเกินไปและไม่เป็นโรคต่าง ๆ อันเนื่องจากการบริโภค ทำให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัวได้เป็นปกติ และมีความแคล่วคล่องในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต นอกจากนั้นจะทำให้ครูเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดีเป็นที่ชื่นชมของบุคคลอื่น

2) ด้านสุขภาพจิต หากครูดำรงตนในคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ครูจะเป็นผู้ประพฤติในทางที่ดี หลีกเลียงหรือลดเลิกละการประพฤติที่ไม่ดีสามารถใช้คุณธรรมเป็นเครื่องประคับประคองจิตใจและการดำรงชีวิตให้เป็นไปในทางที่เป็นผลดีต่อตน คนอื่น และสังคม เช่น มีการประกอบอาชีพโดยสุจริต ไม่หลงใหลในลาภยศของตนเอง มีการคิด การพูด และการกระทำของตนเองที่สอดคล้องกัน ไม่พูดอย่างหนึ่งแต่ทำอีกอย่างหนึ่ง ไม่ทำดีในเรื่องหนึ่ง แต่ทำชั่วในอีกเรื่องหนึ่ง นอกจากนั้น ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถเผชิญชีวิตอย่างมีสติปัญญาและสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้งได้รับการยอมรับยกย่องจากบุคคลอื่น

3. ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพ ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรม จะได้รับการเคารพจากศิษย์ ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนและผู้บังคับบัญชาทำให้มีความก้าวหน้าในการทำงานและการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจได้รับการยกย่องประกาศเกียรติคุณให้เป็นตัวอย่างที่ดีของบุคลากรในวิชาชีพ ในด้านภาระงานการเป็นผู้นำของสังคม ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ รวมทั้งเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ดีของคนในกลุ่มสังคมอื่น เมื่อครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมหลาย ๆ คนมาอยู่ร่วมกัน ซึ่งแม้แต่ละคนจะมีคุณลักษณะและความคิดแตกต่างกันก็ตาม ครูเหล่านั้นจะมีวิธีการดำเนินงานและวิธีการหาข้อยุติในทางที่เป็นคุณแก่บุคคลและส่วนรวมได้โดยไม่ต้องมีการขัดแย้งกัน สังคมครูจึงเป็นสังคมที่ดี ครูจึงเป็นตัวแทนที่ดีของ สังคม สามารถนำให้สังคมมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีและได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำที่ดีของสังคม

ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู

คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อวิชาชีพครูในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ

การรักษามาตรฐานวิชาชีพ การที่ครูมีคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญในการรักษามาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ในกฎหมายทางการศึกษา และช่วยให้วิชาชีพมีบทบาทตามหน้าที่ที่มีต่อสังคม รวมทั้งมีบทบาทตามสถานภาพที่ได้รับการยกย่องที่เป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้รับบริการและสังคมได้รับคุณประโยชน์จากการศึกษาตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

การยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ การที่ครูมีมาตรฐานการทำงานตามมาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ ทำให้ครูมีวัฒนธรรมองค์การที่พึงประสงค์องค์การที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพ จึงสามารถใช้วิชาการ งบประมาณ และทรัพยากรอื่นในการยกระดับวิชาชีพให้เกิดคุณประโยชน์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

การที่ครูแต่ละคนจะมีคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่เพียงใด จึงไม่ได้มีความสำคัญเฉพาะต่อตัวครูเท่านั้น แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิชาชีพ ผู้เป็นสมาชิกของวิชาชีพจึงต้องไม่ปล่อยปละละเลยการมีคุณธรรม ไม่ควรพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามความพอใจของตนเอง แต่จะต้องพัฒนาตนให้เป็นคนที่สมบูรณ์และครูที่สมบูรณ์เพื่อสร้างนักเรียนที่สมบูรณ์ รวมทั้งการสร้างวิชาชีพที่สมบูรณ์ทั้งด้านภาพลักษณ์ของวิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ และศักดิ์ศรีของวิชาชีพ

2.6 คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญในวิชาชีพครู

ในสังคมโลกที่อุดมไปด้วยการแข่งขัน ทำให้บางครั้งผู้คนเกิดความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน จนขาดความยับยั้งชั่งใจ กระทำในสิ่งที่ผิด ไม่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรม นาไปสู่หายนะของประเทศชาติ การศึกษา การอบรมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติให้เป็นคนดี มีความสมบูรณ์พร้อม ช่วยให้สังคมประเทศชาติสงบร่มเย็น ครูจึงต้องเป็นต้นแบบบุคคลคุณธรรมที่มีหน้าที่สอน ชี้นำในสิ่งที่ถูกต้อง อบรมปลูกฝัง และขัดเกลาจิตใจ ให้เยาวชนสามารถพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมได้ด้วยตนเอง คุณลักษณะสำคัญของความเป็นครู คือครูต้องพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่ดีพร้อมทั้งความรู้และคุณธรรม ความประพฤติดีควบคู่ไปด้วย

คุณธรรมของความเป็นคน

กิริติ บุญเจือ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2550 ค. น. 2-7) ได้อธิบายเกี่ยวกับคุณธรรมความเป็นคนว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้จัดการระดมสมองผู้ทรงคุณวุฒิจากศาสนา องค์กรต่าง ๆ และได้ข้อสรุปได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแห่งความเป็นคนก่อน โดยสร้างให้คนไทยทั้งชาติสำนึกว่าทุกคนเป็นคน ก่อนที่เขาจะนับถือศาสนาและเข้าสู่ฐานะใดในสังคม มิฉะนั้นเขาจะไม่เป็นคนที่พึงประสงค์ คนไทยที่พึงประสงค์ศาสนิกที่พึงประสงค์และผู้

ประกอบวิชาชีพที่พึงประสงค์ คุณธรรมของความเป็นคน เป็นคุณธรรมที่ทุกคนต้องมีอยู่เสมอ และต้องมีทั้ง 4 ข้อ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบของการเป็นคนที่สมบูรณ์ หากขาดข้อใดข้อหนึ่งจะทำให้เกิดความไม่สมดุลหรือเสียศูนย์ เพื่คุณธรรมบางประการมีผลทั้งให้คุณและโทษ เนื่องจากมีสภาพเป็นกิเลสด้วย คุณธรรมแม่บทของความเป็นมนุษย์ 4 ประการ ได้แก่

1. ความรู้รอบ เป็นลักษณะที่จำเป็นของความรู้รอบดี หมายถึง การเล็งเห็น การหยั่งรู้ โดยง่ายและชัดเจนว่า อะไรควรประพฤติ อะไรไม่ควรประพฤติ การคิดคำนึงและประสบการณ์จะช่วยให้เกิดความรู้รอบที่ลึกซึ้ง ความรู้รอบนี้จึงไม่ได้หมายความว่ามีความรู้มากหรือการเป็นผู้แสวงหาความรู้เท่านั้น

2. ความเข้มแข็ง แบ่งเป็นความเข้มแข็งทางกายภาพ ได้แก่ กล้ามเนื้อ กล้ามเนื้อ ความยากลำบาก อันตราย และความตายเพื่ออุดมการณ์และความเข้มแข็งทางจิตใจ รวมทั้งกล้าเผชิญการถูกใส่ร้าย การเยาะเย้ย การถูกเข้าใจผิดโดยมั่นใจว่าตนทำดี

3. ความพอเพียง มนุษย์มีสัญชาตญาณที่จะกระตุ้นให้ทำกิจการบางอย่างเพื่อการอยู่รอดของตนและเผ่าพันธุ์ ซึ่งเมื่อหมดความจำเป็นสัญชาตญาณนั้นก็จะหยุดทำงานโดยอัตโนมัติ นอกจากนั้นมนุษย์ยังสามารถสำนึกและปลูกสัญชาตญาณได้ตามใจ มนุษย์จึงใช้สัญชาตญาณเลยเถิดเกินความจำเป็นตามธรรมชาติ จนบางครั้งเป็นการใช้สัญชาตญาณเพื่อความพึงพอใจเท่านั้น การไม่รู้จักรับควบคุมพลังในตัวให้อยู่ในขอบเขตของจุดหมายของชีวิต มักจะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากมากมายแก่ตัวเองและสังคม เนื่องจากเมื่อคนหนึ่งใช้พลังเกินขอบเขตอย่างไม่ถูกต้อง ก็มักจะก้าวล่วงสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น เช่น การสั่งสมสมบัติด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง คุณธรรมความพอเพียงจึงช่วยให้รู้ว่าอะไรควรอยู่ในขอบเขตแค่ไหน ขณะเดียวกันการไม่ใช้สัญชาตญาณเลยจะทำให้เป็นคนไร้พลังและไร้ประโยชน์การใช้สัญชาตญาณเกินขอบเขตก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อน จึงต้องฝึกให้รู้จักใช้พลังและสัญชาตญาณในขอบเขตอันควรตามสภาพและฐานะของบุคคล

4. ความยุติธรรม ได้แก่ การให้แก่ทุกคนตามความเหมาะสมโดยต้องรู้ว่าเรามีกำลังให้เพียงใด ควรให้แก่ใคร อย่างไร โดยจำเป็นต้องมีคุณธรรม ความรู้รอบ ความเข้มแข็ง และความพอเพียงเข้ามากำกับด้วย ความยุติธรรมนี้ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของคุณธรรมทุกอย่าง เป็นแก่นหรือสาระัตถะของคุณธรรมทุกชนิด คุณธรรมอื่น ๆ เป็นเพียงแง่ต่าง ๆ ของความยุติธรรม ผู้ที่มีความยุติธรรมสูงจึงเปรียบพร้อมด้วยคุณธรรมทุกอย่าง มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในตัว แต่สังคมพยายามนิยามความยุติธรรมเพื่อตอบสนองความเห็นแก่ตัวอยู่เนื่อง ๆ จึงต้องพิจารณาว่าอะไรคือความยุติธรรมที่ต้องปฏิบัติในสังคม ใครควรได้รับความยุติธรรมแค่ไหน ใครเป็นผู้กำหนดกรอบและกระบวนการความยุติธรรม

2.7 คุณธรรมของวิชาชีพครูตามหลักพุทธธรรม

หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีจำนวนมากมาย ทั้งนี้เพื่อให้พุทธบริษัทเลือกไปปฏิบัติ และในอดีตผู้ทำหน้าที่เป็นครูของสังคมคือ พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้มีจริยวัตรครองตนในศีลในธรรม ในทางพระพุทธศาสนาจึงยกย่องครูเป็นปูชนียบุคคล เป็นผู้กระทำหน้าที่ยกระดับวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้น ในปัจจุบันครูเป็นวิชาชีพที่มีหลักวิชาเฉพาะทาง มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ภาระงานความรับผิดชอบที่ชัดเจน และครูยังได้รับการยอมรับให้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้มีจิตใจสูงและเจริญด้วยธรรม หากจะกล่าวถึงคุณธรรมของครูตามแนวพระพุทธศาสนา หรือตามหลักพุทธธรรม สามารถจำแนกคุณธรรมของครูออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะงานของครูดังต่อไปนี้

คุณธรรมของครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

ในการทำงานของครู ซึ่งเป็นงานอบรมสั่งสอนศิษย์นับเป็นงานที่หนัก ฉะนั้นในการทำงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพของงานให้มากยิ่งขึ้น ครูต้องมีคุณธรรมตามหลักพุทธธรรมที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 และอินทรีย์ 5 หรือหลักคุณธรรมในการทำงาน ดังมีรายละเอียดดังนี้

1) **อิทธิบาท 4** แปลตามคำศัพท์ อิทธิ แปลว่า ฤทธิ์ หรืออำนาจหรือความสำเร็จ บาท แปลว่า การก้าวไป หรือการดำเนินไปสู่ ฉะนั้น อิทธิบาท จึงหมายถึง การดำเนินไปสู่ความสำเร็จซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ คือ

ฉันทะ คือ ความยินดี พอใจในวิชาชีพครู มีความรักความศรัทธาที่จะเป็นครูเมื่อผู้ประกอบวิชาชีพครูเป็นครูด้วยใจรัก มีความชอบย่อมมีความตั้งใจในการทำหน้าที่ครู โดยมีความตั้งใจในการสอน มีการเตรียมการสอนที่เหมาะสมกับเด็กตามวัยและความแตกต่างของเด็ก มีการสอนที่น่าสนใจ สนุกสนาน ทำให้เด็กมีความรู้และคุณธรรม เพราะครูจะสั่งสอนด้วยความรัก ความเมตตา ความหวังดี

วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการประกอบวิชาชีพครู โดยมีความเพียรพยายามที่จะสอนเด็กให้ได้ผลทั้งทางวิชาการความรู้และคุณธรรม โดยครูจะไม่ย่อท้อในงานที่หนัก จะใช้ความขยัน ใช้ความเพียร ใช้ความพยายาม ในการพัฒนาศิษย์ให้เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถควบคู่กับมีคุณธรรม

จิตตะ คือ การเอาใจใส่ในความเป้นครู คิดเสมอว่าครูเป็นอาชีพสำคัญในการพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงมีจิตเอาใจใส่ในการทำงานให้เกิดผลดีแก่ศิษย์ ตั้งใจในการศึกษาค้นคว้าวิชาการที่ดีที่เหมาะสมที่จะฝึกฝนให้ศิษย์มีการพัฒนาในทุกด้าน กล่าวย่อ ๆ ก็คือ มีจิตฝึกฝนในการทำหน้าที่ของครูให้ดีที่สุด

วิมังสา คือ การหมั่นตรិตรอง คิดพิจารณาด้วยหลักเหตุและผลในการทำหน้าที่ครูว่า ทำได้ดี มีประสิทธิภาพหรือไม่ มีงานอะไรที่ต้องทำเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาเด็กให้เกิดประสิทธิผลที่ดีขึ้น มีสิ่งใดที่ยังไม่ค่อยดี ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข ก็พยายามแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขสิ่งนั้น เช่น ค้นหาวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับเด็กในยุคปัจจุบันโดยการวิจัย

สรุปได้ว่า ผู้ประกอบวิชาชีพครู ถ้าได้ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการดำเนินชีวิตในหน้าที่การงาน ย่อมทำให้เป็นครูแท้จริง เป็นครูที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมเพราะเป็นครูด้วยใจรัก ขณะเดียวกันมีความเพียรพยายาม เอาใจใส่ นึกคิดตรិตรอง เพื่อการพัฒนางานในหน้าที่อยู่เสมอ ย่อมส่งผลสำเร็จให้เกิดตามที่ปรารถนา คุณธรรมอิทธิบาท 4 นี้ยังสามารถใช้ได้กับบุคคลทุกอาชีพ ทุกหน้าที่การงาน เพื่อความสำเร็จแห่งงานนั้น ๆ

หลักคุณธรรมในการทำงาน

ครูต้องสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ครูจึงต้องมีลักษณะนิสัยที่ดีที่ควรประพฤติปฏิบัติในการประกอบอาชีพให้การทำงานประสบความสำเร็จมีดังนี้

ความมีสติสัมปชัญญะ หมายถึง การควบคุมตนเองให้พร้อม มีสภาพตื่นตัว ฉับไวในการรับรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจที่จะประพฤติปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ เหมาะสม และถูกต้อง

ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวงใคร

ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามในการทำงานหรือหน้าที่ของตนเองอย่างแข็งขันด้วยความมุ่งมั่นเอาใจใส่อย่างจริงจังพยายามหาเรื่อยไปจนกว่างานจะสำเร็จ

ความมีระเบียบวินัย หมายถึง แบบแผนที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและดำเนินการให้ถูกต้อง ถูกที่ มีความเรียบร้อย ถูกต้องเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความเอาใจใส่มุ่งมั่นตั้งใจต่องาน หน้าที่ด้วยความผูกพัน ความพากเพียร เพื่อให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ความมีน้ำใจ คือ ปรารถนาดีมีไมตรีจิตต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบความสำเร็จ และช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ รู้จักออม รู้จักประหยัดเวลาตามความจำเป็น เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด

ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมทั้งกาย จิตใจ และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า การประกอบวิชาชีพครูให้ประสบความสำเร็จต้องประพฤติปฏิบัติตนในการเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีน้ำใจ มีความประหยัด มีความสามัคคี จึงจะทำให้หน้าที่เจริญก้าวหน้า

ศาสนาต่าง ๆ มีหลักธรรมที่ช่วยให้บุคคลเป็นคนดีโดยมีตัวอย่างหลักคุณธรรมจริยธรรมทางศาสนาที่สำคัญ ได้แก่

1. ศาสนาพุทธ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547, น. 21-22) ได้ระบุว่าคนมีศีลธรรมหรือมีมนุษยธรรมที่เรียกได้ว่าเป็นอารยชน เป็นผู้ที่มีธรรม 10 ข้อ เรียกว่า กุศลธรรมบถ (ทางทำกรรมดี) หรือธรรมจริยา ซึ่งจัดเป็นอารยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์โดยทำให้คนเจริญขึ้นพร้อมทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ธรรมจริยา 10 ข้อ นี้ประกอบด้วย

2. มีสุจริต 3 คือ มีความประพฤติดีประพฤติชอบ 3 ประการได้แก่

- 1) กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งงดงามถูกต้อง ประพฤติดีชอบด้วยกาย
- 2) วาจาสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งงดงามถูกต้อง ประพฤติดีชอบด้วยวาจา
- 3) มโนสุจริต ความสุจริตทางใจ คิดสิ่งงดงามถูกต้อง ประพฤติดีชอบด้วยใจ

3. ประพฤติตามอารยธรรม โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งกุศลกรรม 10 ประการ คือ ทางกาย 3 ได้แก่

- 1) ละเว้นการฆ่า การบีบคั้นเบียดเบียน มีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กัน
- 2) ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย การเอาเปรียบ เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน
- 3) ละเว้นการประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ

หรือทำลายลบล้างเกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน

ทางวาจา 4 ได้แก่

4) ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ประโยชน์ใด ๆ

5) ละเว้นการพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก พูดแต่คำที่สมานและส่งเสริมความสามัคคี

6) ละเว้นการพูดคำหยาบ สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลควรฟัง

7) ละเว้นการพูดเหลวไหลเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสารประโยชน์ถูกกาลเทศะ

8) ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ ให้คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วกว้างขวาง

9) ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในแง่จะทำลาย ตั้งความปรารถนาดีแผ่ไมตรีมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน

10) มีความเห็นถูกต้อง เข้าใจในหลักกรรมที่ว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความจริง ที่เป็นธรรมดาของโลกและชีวิต มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

หลักคุณธรรมบด 10 ข้างต้นเป็นหลักธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้คนเจริญขึ้นพร้อมทางกาย ทางวาจา ทางใจ แต่ผู้ใดที่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ครบทั้ง 10 ประการ ก็ควรควบคุมตนให้ได้ในทางกายและวากก่อน เป็นอย่างน้อย โดยการประพฤติตามหลักศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของธรรมจริยา 10 นี้ซึ่งก็ยังทำให้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีลธรรม

จริยธรรมของครู

พรหมวิหาร 4 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2547, น. 24, 66-68) ได้อธิบายถึงคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญสำหรับครูคือ พรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมของคนที่มีคุณต่อส่วนรวม คนผู้สั่งสอนหรือให้การศึกษาคนที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมช่วยสร้างสรรค์สังคม โดยพรหมวิหาร 4 มีธรรมหรือหลักความประพฤติ ดังนี้

เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีมีไมตรีต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์โศกใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

มุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำความดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยเหลือสนับสนุน

อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรงดุจดั่งขึง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัย วางตนและปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม

2.8 ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของครู

ในอดีต ครูศิษย์ผู้ปกครอง และชุมชน จะดำรงชีวิตร่วมกันด้วยวัฒนธรรมการเคารพนับถือและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งครูจะเป็นกลุ่มบุคคลที่สังคมให้การเคารพนับถือและให้เกียรติสูงกว่าคนในอาชีพอื่น เนื่องจากครูได้ให้ความเป็นครูอย่างสูงแก่ศิษย์และสังคม แต่ในปัจจุบันครูให้ความเป็นครูลดลงเพราะอิทธิพลทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ระบบจริยธรรมทางจิตใจในอดีต จึงถูกแทนที่ด้วยระบบจริยธรรมทางวัตถุซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครูมีปัญหาคุณธรรมจริยธรรมจำนวนครูที่มีปัญหาคุณธรรมจริยธรรมนั้นอาจจะมีจำนวนมากเนื่องจากคุณธรรมจริยธรรมชอบขายกว้างขวางและเป็นพื้นฐานของทุกกิจกรรมในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวของครูครุคนหนึ่งอาจมีคุณธรรมดีบางประการและไม่ดีบางประการ ครูบางคนอาจมีคุณธรรมดีในบางโอกาสและไม่ดีในบางโอกาส ส่วนครูที่มีปัญหาด้านจรรยาบรรณจะมีจำนวนน้อยกว่าครูที่มีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม

เนื่องจากเป็นหลักพื้นฐานในการประกอบวิชาชีพที่มีการกำหนดผลเชิงลบที่ครูจะได้รับ และจำนวนครูที่มีปัญหาด้านวินัยจะมีจำนวนน้อยกว่าครูที่มีปัญหาด้านจรรยาบรรณเนื่องจากเป็นหลักการที่มีการลงโทษรุนแรง อย่างไรก็ตามอาจสรุปปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของครูเป็น 3 ด้าน คือ ปัญหาด้านความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาเจตคติทางคุณธรรมจริยธรรม และปัญหาทักษะทางคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

ปัญหาด้านความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม

1. ปัญหาสำคัญของการขาดความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรม คือ การขาดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.1 การไม่มีความรู้ในหลักธรรมคำสอนตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเพียงพอและชัดเจนถูกต้อง เช่น ไม่มีความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา ไม่สามารถจำแนกการคิดทั้ง 10 วิธีในโยนิโสมนสิการได้ถูกต้อง

1.2 การไม่มีความรู้ในหลักธรรมของศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อครูจะได้มีความเข้าใจเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน หรือเมื่อต้องทำการสอนเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

1.3 การไม่มีความรู้ว่าคุณธรรมจริยธรรมแต่ละประการนั้นประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมย่อย ๆ อะไรบ้าง เช่น การจะพัฒนาให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์นั้น คุณธรรมพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความซื่อสัตย์คืออะไร

1.4 การไม่เข้าใจเครือข่ายหรือชุดของคุณธรรมจริยธรรม เช่น ไม่เข้าใจว่าทำไมอริยสังฆต้องมี 4 ประการและทำไมต้องทำให้ครบทุกประการ ไม่เข้าใจแผนภูมิของการมีความพอเพียงตามแนวพระราชดำริที่หน่วยงานราชการได้ช่วยสรุปความสัมพันธ์ของคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความพอเพียงไว้ให้เรียบร้อยแล้ว

2. ปัญหาเจตคติทางคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาเจตคติทางคุณธรรมจริยธรรมครอบคลุมประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.1 การไม่เห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากมนุษย์มีธรรมชาติต้องการสิ่งต่าง ๆ แต่หลักคุณธรรมจริยธรรมสอนให้ต้องการอย่างมีขอบเขต จึงมีเจตคติว่าหลักคุณธรรมจริยธรรมขัดกับความต้องการของตนเอง นอกจากนั้น ระบบเศรษฐกิจปัจจุบันใช้ความอยากของมนุษย์ในการสร้างความเติบโตของผู้ผลิต คุณธรรมจริยธรรมจึงไม่เพียงแต่ขัดกับความต้องการของบุคคลเท่านั้นแต่ยังขัดกับวิถีการดำรงชีวิตประจำวันในสังคมด้วย

2.2 ความท้อถอยในการปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากการปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรมแต่ละประการนั้นเป็นเรื่องต้องใช้ความพยายามและใช้เวลาระยะยาวตลอดชีวิตของมนุษย์ การปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องยากและทำให้เกิดความท้อถอย

2.3 ความสับสนทางจริยธรรม ความสับสนทางคุณธรรมจริยธรรมมีหลายประการ เช่น

1) การสับสนว่าจะใช้คุณธรรมเพียงใด เนื่องจากคุณธรรมบางประการมีลักษณะเป็นกิเลสด้วย เช่น ความกลัวเสีย

2) การไม่เห็นผลดีแห่งการทำดีของตนเอง แต่เห็นผลดีในการทำไม่ดีของคนอื่น

3) การตัดสินใจไม่ได้ว่าจะเลือกปฏิบัติอย่างไร เมื่อคุณธรรมจริยธรรมและสภาพสังคมมีความไม่สอดคล้องกัน เช่น ซื่อสัตย์โดยต้องรับสภาพความยากจน เป็นต้น

3. ปัญหาทักษะทางคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาทักษะทางคุณธรรมจริยธรรม ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ดังนี้

3.1 การมีทักษะทางคุณธรรมจริยธรรมที่ไม่ครบถ้วน เนื่องจากคุณธรรมจริยธรรมมีลักษณะเป็นเครือข่ายที่ต้องทำครบถ้วนจึงจะเกิดผลจริงตามหลักการ แต่ครูมีทักษะในแต่ละข้อไม่เท่ากัน เช่น ในพรหมวิหาร 4 นั้น ครูอาจมีทักษะในเรื่องเมตตา แต่ไม่มีทักษะด้านอุเบกขา

3.2 การไม่สามารถสร้างเครือข่ายหรือชุดของคุณธรรมจริยธรรม เครือข่ายหรือชุดของคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะใช้ในการพัฒนาตนและการพัฒนานักเรียน เช่น หากจะพัฒนานักเรียนให้มีความรักที่เป็นสากนันั้น จะต้องนำคุณธรรมข้อใดบ้างมาเป็นพื้นฐานให้เกิดความรัก และจะจัดคุณธรรมเหล่านั้นให้เป็นเครือข่ายที่ชัดเจนในรูปแบบแผนภูมิอย่างไร

3.3 การไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสถานการณ์และบุคคลที่หลากหลาย แม้ว่าครูจะมีความรู้เจตคติและทักษะการสร้างเครือข่ายจริยธรรมแล้ว ครูยังขาดทักษะในการประยุกต์ใช้คุณธรรมจริยธรรมให้เหมาะกับตนเองในสภาพการณ์ต่าง ๆ และขาดทักษะในการประยุกต์ใช้กับบุคคลหลากหลายที่ตนต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งการใช้คุณธรรมจริยธรรมในกาลเทศะที่แตกต่างก็จะมีปัจจัยเกี่ยวข้องแตกต่างกันไปด้วย

3.4 การเลือกปฏิบัติโดยอาจเลือกปฏิบัติคุณธรรมข้อเดียวกันกับสถานการณ์แตกต่างกัน เช่น ตั้งใจสอนเพราะจะใช้ผลเพื่อการวิจัยในชั้นเรียน หรืออาจเลือกปฏิบัติกับบุคคลแตกต่างกัน เช่น เมตตามากกับนักเรียนที่เรียนดี นอกจากนั้นครูยังมีการเลือกใช้คุณธรรมบางข้อและตั้งใจละทิ้งบางข้อ เช่น การดื่มสุราเพื่อเข้าสังคม

2.9 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครู

การที่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในระดับต้น ๆ ที่ต้องทำการพัฒนา เพื่อให้ครูมีความรู้ที่จะนำไปใช้กับตนเองและการทำงาน รวมทั้งสามารถใช้ได้อย่างถูกต้อง ในเรื่องนี้จึงเสนอแนวทางการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมโดยอิงหลักพื้นฐานทางศาสนา โดยสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต 2538, น. 32-78)

1. การเข้าใจความหมายและเป้าหมายที่ถูกต้อง

การเข้าใจความหมายและเป้าหมายที่ถูกต้องของคุณธรรมจริยธรรมจะช่วยให้เรามีความเข้าใจตรงตามแก่นสาระของคุณธรรมจริยธรรมนั้นและป้องกันการใช้อย่างไม่ถูกต้อง เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ มานะ และสันโดษ

ตัวอย่างการเข้าใจความหมายที่ถูกต้องของ มานะ (ความถือตัว)

มานะ ในภาษาบาลี หมายถึง ความถือตัว ต้องการเด่นเหนือคนอื่น ต้องการความยิ่งใหญ่ แต่คนทั่วไปจะมีความเข้าใจว่า มานะ หมายถึง ความเพียรพยายาม ความอดทน เช่น ลูกต้องมานะพากเพียรเรียนหนังสือจะได้เป็นใหญ่เป็นโตและร่ำรวย ซึ่งเป็นการใช้มานะเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมการขยันอดทนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการคือความยิ่งใหญ่ ความหมายของมานะจึงกลายเป็นความสำเร็จหรือความเพียร ผลคือถ้าคนมีมานะเป็นตัวขับเคลื่อนจิตใจแล้ว จะกลายเป็นคนที่ยอมใครไม่ได้ ทำงานเป็นทีมไม่ได้ รวมทั้งมีความพยายามแม้ในสิ่งที่ไม่ควร เช่น การทำผิดกฎระเบียบเพื่อแสดงว่าตนมีความสามารถทำในสิ่งที่คนอื่นทำไม่ได้

ตัวอย่างการเข้าใจเป้าหมายที่ถูกต้องของ สันโดษ (ความพอใจ)

สันโดษ เป้าหมายของสันโดษ คือ เพื่อให้คนมีความพอใจในสิ่งที่ได้มาด้วยความเพียรพยายามของตนเองโดยสุจริตไม่อยากได้ในสิ่งที่ไม่ได้ทำเองหรือเป็นของคนอื่น สันโดษจึงป้องกันความโลภและอยากได้ของของคนอื่นโดยง่ายและป้องกันการกระทำทุจริต แต่คนทั่วไปจะใช้สันโดษในความหมายว่าความพอใจตามมีตามได้ พอใจในสิ่งที่ตัวมี ไม่ทะเยอทะยานดิ้นรนขวนขวาย โดยมีเป้าหมายคือเพื่อจะได้มีความสุขซึ่งมิใช่เป้าหมายที่แท้จริงของสันโดษ เป็นแต่เพียงผลพลอยได้ของสันโดษ

2. การพัฒนาเป็นชุดจริยธรรม

เนื่องจากคุณธรรมจริยธรรมแต่ละประการจะมีคุณธรรมจริยธรรมอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กันและประกอบกันเพื่อให้เกิดคุณค่าที่แท้จริง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจึงไม่อาจพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประการเดียวแบบเดียว ๆ ได้ ต้องพัฒนาในลักษณะที่เป็นชุดจริยธรรม

3. การพัฒนาจริยธรรมที่ครบวงจร

จริยธรรมที่จะเกิดผลตามหลักธรรมนั้นจะต้องได้รับการพัฒนาที่ครบวงจร หากไม่ครบวงจรจะไม่เกิดผลดีตามหลักการและอาจเกิดผลเสียด้วย ตัวอย่างเช่น คุณธรรมเกี่ยวกับสันโดษ การที่สันโดษมีเป้าหมายเพื่อการพอใจสิ่งได้มาด้วยความเพียรในทางที่สุจริต จะทำให้จิตใจของผู้มีความสันโดษไม่วุ่นวายกังวลกับการแสวงหาทางวัตถุ ทำให้สามารถใช้เวลาและกำลังความสามารถในการทำหน้าที่และสิ่งที่ดีงามได้อย่างเต็มที่ จริยธรรมที่เป็นชุดและการครบวงจรของสันโดษจึงต้องมีทั้งความพอใจ การใช้ความสามารถในทางที่ถูกต้อง การเพียรพยายามทำกิจหน้าที่ และการมีความสุขกับสิ่งที่ได้จากความเพียรที่ถูกต้องนั้น การไม่พัฒนาเป็นชุด

จริยธรรมที่ครบวงจรจะไม่เกิดผลเป็นความสันโดษ ซึ่งผู้ที่ไม่มีความสันโดษจะไม่มีเป้าหมายที่งาน จึงไม่รักงาน ทำงานด้วยความจำใจ หากมีโอกาสหลีกเลี่ยงหรือมีหนทางที่ได้มาโดยง่ายก็จะเลือกทาง เช่นนั้น

4. การพัฒนาตามขั้นตอน

คุณธรรมจริยธรรมแต่ละประการจะมีขั้นตอนหลัก ๆ ของการพัฒนาซึ่งครูจะต้องเข้าใจ โดยอาจแบ่งเป็นการพัฒนาจริยธรรมเดี่ยว และการพัฒนาเป็นชุด เช่น

4.1 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเดี่ยว ๆ ตัวอย่างการพัฒนาเกี่ยวกับอนิจจัง

ความหมายและเป้าหมายของอนิจจัง หมายถึง การรู้เท่าทันคติธรรมว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป เป้าหมายของการเข้าใจอนิจจังคือการเกิดปัญญาที่จะรู้เท่าทัน และคลายความทุกข์จากสิ่งที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับอนิจจัง

- 1) เข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น คือ การรู้เท่าทันความจริงทั้งหลายว่าเป็นอนิจจัง (ปัญญา)
- 2) ปลงใจได้ โดยจิตไม่หวั่นไหว และมีความสุข (จิตใจเป็นอิสระหรือวิมุตติ)
- 3) รู้ว่าความไม่เที่ยงแล้วเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย จึงสืบสาวหาเหตุปัจจัย (โยนิโสมนสิการ) เพราะการเปลี่ยนแปลงคือความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างเลื่อนลอยไร้เหตุปัจจัย เหตุปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงมี 2 ส่วน คือ

(1) เหตุปัจจัยที่จะทำให้เสื่อม เป็นสิ่งที่ต้องเร่งชวนชวนหาการหลีกเลี่ยง ละ กำจัด แก้ไข ไม่ให้มีเหตุปัจจัยของความเสื่อม แต่ให้มีเหตุปัจจัยของความเจริญเข้ามาแทน

(2) เหตุปัจจัยที่จะทำให้เจริญ เป็นสิ่งที่ต้องเร่งสร้าง เสริม ทำให้สำเร็จและสร้างสรรค์โดยไม่รอให้ปัญหาเกิดขึ้นหรือมีความร้ายแรง (ไม่ประมาท หรือ อับปรมาท)

ความไม่ประมาทจึงเป็นการไม่อยู่นิ่งเฉย มีความกระตือรือร้น เร่งรัดทำทุกสิ่งที่ควรทำ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสื่อม และสร้างสรรค์ความเจริญ การมีหรือไม่มีความประมาทจึงทำให้มีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันเป็น 3 แบบ คือ

สุขแต่เสื่อม เพราะปลงใจได้ก็สบาย ทำใจว่าเสื่อมก็ช่างและปล่อยตามเรื่อง

เจริญแต่ทุกข์ เพราะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยแรงบีบคั้น เช่น ต้องการชนะ จึงทำด้วยความทุกข์ เป็นต้น

เจริญและสุข เพราะทำตามเหตุปัจจัยในทางที่ถูกและครบวงจร

4.2 การพัฒนาจริยธรรมเป็นชุด การพัฒนาจริยธรรม เป็นชุดมีขั้นตอนหลัก ดังนี้

- 1) วิเคราะห์เหตุการณ์ การกระทำ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- 2) สืบสาวหาสาเหตุที่แท้จริง

3) สร้างจริยธรรมข้อนำขึ้น 1 ประการ แล้วนำคุณธรรมจริยธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องมาสร้างความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายแบบแผนภูมิ เช่น ถ้ากำหนดให้ความยุติธรรมเป็นจริยธรรมนำ จะต้องพัฒนา ความมีเหตุผล และความอดกลั้นต่อสิ่งโน้มน้าวต่าง ๆ ด้วย ถ้ากำหนดให้เสรีภาพในการแสดงออกเป็นจริยธรรมนำ จะต้องพัฒนาการรับฟังคนอื่น ความอดทน และการแสวงปัญญาด้วย ไม่เช่นนั้นจะเกิดเป็นการแสดงออกแบบตามใจตัวและมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นโดยไม่ใช่เป็นการแสดงออกเพื่อปัญญา จริยธรรม ที่กำหนดให้เป็นข้อนำจึงเป็นข้อแกนหรือข้อประสานระหว่างจริยธรรมข้อต่าง ๆ การเข้าใจชุดจริยธรรมที่สัมพันธ์กันนี้ ครูอาจใช้การกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เป็นรายข้อแล้วพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของพฤติกรรมบ่งชี้ขึ้น

ตัวอย่าง: คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

5. การพัฒนาองค์ประกอบของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

องค์ประกอบของการพัฒนาจริยธรรมแบ่งเป็น องค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน ได้แก่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2538, น. 82-89)

5.1 องค์ประกอบภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม เป็นสภาพเศรษฐกิจ ตัวแบบ ค่านิยมในสังคม การพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายนอกให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจึงต้องเป็นความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

5.2 องค์ประกอบภายใน คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคลซึ่งเป็นพื้นฐานของจริยธรรม จึงต้องสร้างขึ้นให้มีในตัวคนสิ่งแวดล้อมภายในที่สำคัญ คือ

5.2.1 จิตสำนึกในการศึกษา คือจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองทั้งด้านกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา ด้วยการไฝ่พัฒนาให้ตนมีชีวิตและจิตใจที่เจริญงอกงามยิ่งขึ้น พยายามพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองคือการเรียนรู้จากทุกสิ่งทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี เมื่อพบสิ่งที่ดีก็เรียนรู้ข้อดีและนำมาประยุกต์ใช้กับตน เมื่อพบสิ่งที่ไม่ดีก็เรียนรู้ว่าสิ่งนี้ไม่ดีหรือเป็นโทษอย่างไร จนเกิดความรู้ความเข้าใจและไม่นำมาปฏิบัติ การมีจิตสำนึกในการศึกษาเรียนรู้จึงทำให้คนเปลี่ยนแปลงที่ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบตนเองเพราะใช้ทุกสิ่งเป็นการเรียนรู้ ไม่เกิดอารมณ์กับสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ดังนั้น จึงเป็นผู้เกิดปัญญามากกว่าเกิดปัญหา

5.2.2 แรงจูงใจ คือ ความรักดี ไฝ่ดี ไฝ่ความดีความงาม ไฝ่ความรู้จริง พร้อมรับและปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นการไฝ่ดีทั้งต่อตนเองและสังคม ความไฝ่ดีนี้จะทำให้เกิดความรัก (ฉันทะ) ที่จะเรียนรู้ มากกว่าการเกิดอารมณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ การเกิดอารมณ์ทั้งชอบและไม่ชอบสิ่งต่าง ๆ ไม่เป็นผลดีต่อมนุษย์ เพราะเมื่อชอบหรือยินดีก็ต้องการให้เป็นของตนและต้องการมาก ๆ เพื่อ

เป็นประโยชน์แก่ตน ถ้าไม่ชอบหรือยินร้ายไม่ถูกใจก็จะโกรธเกลียดและขัดแย้ง การมีอารมณ์ทั้งสองด้าน จึงไม่เกิดการพัฒนา จัดเป็นการใช้ค้นหาแทนการใช้ฉันทะ ถ้านำไปใช้ในการแก้ไขและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ก็ จะแก้ปัญหาผิดและพัฒนาพลาด เช่น นิยมการบริโภคมากก็จะพุ่มเฟิย เกิดหนี้ ฐานะเศรษฐกิจตกต่ำลง

5.2.3 การรู้จักคิด คือ การคิดเป็นและคิดแยกแยะซึ่งเรียกว่าโยนิโสมนสิการ การรู้จักคิดมีประโยชน์ คือ ช่วยคนได้ในทุกกรณี และทำให้พึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ไม่ต้องพึ่งคนอื่น เพราะหากเราคิดไม่เป็น ก็ต้องอาศัยให้คนอื่นมาคอยบอกว่าจะต้องทำอะไร ซึ่งเราต้องมีศรัทธาในคน ๆ นั้นเพื่อจะทำตามสิ่งที่เขาบอก หากขาดศรัทธาจะกลายเป็นคนเลื่อนลอยหากศรัทธาในคนไม่ดีหรือสิ่งไม่ดี จะเกิดผลเสีย ครูจึงต้องมีศรัทธาต่อสิ่งที่ดีเพื่อชักนำให้คิดอย่างถูกต้อง แล้วนำการคิดนี้ไปเชื่อมโยงกับ ความรู้เพื่อให้เกิดปัญญา

ดังนั้น หากครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอย่างแท้จริงแล้ว ครูจะสามารถ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเกิดผลดีต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการ พัฒนาจริยธรรม 1 ประการจะทำให้เกิดจริยธรรมอื่น ๆ ตามมาด้วย ครูจึงสามารถค่อย ๆ พัฒนาตาม กำลังของตนได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจพัฒนาบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมของครู เช่น หน่วยงานที่ รับผิดชอบการกำหนดจริยธรรมประจำชาติควรประกาศจริยธรรมหลักของชาติที่ชัดเจนและยั่งยืน ไม่ เปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ไม่หลากหลายตามภาระงานของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ครูได้ใช้เป็นแนวทางใน การพัฒนาตนและจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาครุ ประจําการควรจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้มากขึ้น รวมทั้ง หน่วยงานที่ใช้ครูประจำการก็ควรมีการบริหารจัดการให้ครูได้มีโอกาสพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ ตนเองและผู้เรียนอย่างเต็มที่เช่นกัน

บทสรุป

คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีภายในจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความ สุข ทำให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบอันดีงาม คุณธรรมมีความสำคัญต่อครู คือ ครูที่มี คุณธรรม ในตนเองจะเป็นหลักประกันคุณภาพของครูให้เป็นที่ยอมรับ เชื่อถือ ศรัทธาจากลูกศิษย์ ผู้ปกครองและ บุคคลในชุมชน

ส่วนจริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติปฏิบัติที่ดีงามซึ่ง เป็นที่ยอมรับของสังคมทุก สังคม หากมีการละเมิดจะถูกลงโทษโดยสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับ ครูได้แก่ การศึกษาคุณธรรมตามแนวคิดทฤษฎีของแต่ละบุคคลที่เชื่อว่าดีและควรปฏิบัติตามแนวคิด และการมีจรรยาบรรณในครู เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมครู มีทั้งวิธีการปลูกฝังและแนวทางการ พัฒนา ได้แก่ การปลูกฝังโดยใช้กิจกรรมฝึกการอบรม การปลูกฝังโดยใช้เพลงการปลูกฝังโดยใช้คำ

ประพันธ์การปลูกฝังโดยการประกาศเกียรติคุณให้รางวัล และครูในศตวรรษที่ 21 เป็นครูที่ต้องการการพัฒนาแบบองค์รวมโดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงาน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงได้แก่ สถาบันการศึกษาที่ผลิตครู องค์กรวิชาชีพทางการศึกษา สถานศึกษาได้แก่ โรงเรียน มหาวิทยาลัย วิทยาลัย และสถาบันต่าง ๆ ผ่านแนวทางการพัฒนาที่หลากหลายให้เป็นครูยุคใหม่ที่รอบรู้อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

คำถามทบทวน

1. อธิบายแนวคิดของทฤษฎีคุณธรรม (Virtue Theory) และอธิบายว่าทฤษฎีดังกล่าวมีความสำคัญต่อวิชาชีพครูอย่างไร
 2. อธิบายคุณธรรมพื้นฐาน 4 ประการตามแนวคิดของเพลโต พร้อมยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในการประกอบวิชาชีพครู
 3. วิเคราะห์ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานของครู
 4. อธิบายหลักอิทธิบาท 4 และเสนอแนวทางการนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน
 5. อธิบายความสำคัญของพรหมวิหาร 4 ต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน
 6. ยกตัวอย่างคุณลักษณะของครูที่มีคุณธรรมในการทำงานอย่างน้อย 5 ประการ พร้อมอธิบาย
 7. วิเคราะห์ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของครูในสังคมปัจจุบัน พร้อมเสนอแนวทางการป้องกัน
 8. อธิบายหลักกุศลกรรมบถ 10 และวิเคราะห์ว่าหลักธรรมดังกล่าวช่วยพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างไร
 9. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมของความเป็นคนกับการเป็นครูมืออาชีพ
 10. ในฐานะนักศึกษาวิชาชีพครู หากต้องการเป็นครูมืออาชีพที่มีคุณธรรมจริยธรรม ควรพัฒนาตนเองอย่างไร
- คำชี้แจง** ผู้เรียนสามารถดาวน์โหลด เฉลยข้อคำถามทบทวนจำนวน 10 ข้อบทที่ 2 หลังจากที่คุณได้ส่งคำตอบให้กับผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 2.2 เฉลยข้อคำถามทบทวน

บรรณานุกรม

- โกวิท ประวาลพุกษ์. (2527). *การพัฒนาจริยธรรม : การสอนเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ ใน เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา (หน่วยที่ 10)*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช น. 563-600.
- โกศล มีคุณ. (2539). *จริยธรรม และจรรยาบรรณในอาชีพครู ใน ประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ มหาบัณฑิตหลักสูตรและการสอน (หน่วยที่ 13)*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช น. 73-144.
- จินตนา ยูนิพันธุ์. (2548). *จริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ ในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพพยาบาล (หน่วยที่ 8)* นนทบุรี: สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช น. 349-413.
- ประกาศรี สีนอำไพ. (2550). *พื้นฐานการศึกษาทั้งศาสนาและจริยธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (ป.อ.ปยุตฺโต) (2538). *การพัฒนาจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547). *ธรรมานุญชีวิต* กรุงเทพฯ: พิมพ์สว.
- (ป.อ.ปยุตฺโต) (2557). *พุทธวิธีในการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 20)*. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). *การศึกษาของโลกปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : ธนประดิษฐ์การพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- รัตนวดี โขติภพนิช. (2550). *จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู*. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสรี ลาขโรจน์. (2539). *วินัยในอาชีพครู ใน ประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพมหาบัณฑิตหลักสูตรและการสอน (หน่วยที่ 14)* นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช น. 147-210.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2550). *กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา (เล่ม 3)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2550 ก). *คุณธรรมนำความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพฯ: วิถี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

บทที่ 3

จรรยาบรรณวิชาชีพครู

แผนการสอนประจำบท บทที่ 3

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs)

PLO รอบรู้ในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs)

CLO3 ระบุและให้เหตุผลถึงการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

3. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes: LLOs)

LLO 1 เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของจรรยาบรรณวิชาชีพครู

LLO 2 เพื่อให้ผู้เรียนการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

4. สารการเรียนรู้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

2. การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

5. กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนรายวิชา ED 1001 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

2. บรรยายและการมีส่วนร่วมอภิปรายซักถาม

3. ศึกษาค้นคว้าด้วย Smart Phone

4. เข้าร่วมกลุ่มสรุปประเด็นสำคัญในบทเรียน/การเรียนรู้แบบร่วมมือ

5. ตอบคำถามท้ายบท

6. วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกต/ทักษะการปฏิบัติ	2. สนทนาซักถาม
3. ประเมินตามสภาพจริง	4. ตรวจสอบผลงาน

บทที่ 3

จรรยาบรรณวิชาชีพครู

จรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นแนวทางกำกับพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อผู้เรียน วิชาชีพ และสังคม ครูไม่เพียงเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม การยึดมั่นในจรรยาบรรณช่วยสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อวิชาชีพครู อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งล้วนมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสังคมโดยรวม

3.1 จรรยาบรรณสำหรับวิชาชีพครู

บุคคลที่จะเป็นครูได้ไม่ว่าใคร ๆ ก็เป็นไปได้ คนที่เป็นครูต้องมีจิตวิญญาณครู กล่าวคือมีความคิด ความรู้สึก การปฏิบัติหน้าที่เป็นครูตลอดเวลา ลักษณะพิเศษนี้เหมือนกับอยู่ในดีเอ็นเอของบุคคลนั้น ๆ ตลอดเวลาตลอด 24 ชั่วโมง จึงควรมีคุณลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับอาชีพอื่น ๆ ปัจจุบันนี้จะพบว่า มีข้าราชการที่สร้างความเสียหายให้กับวงการครูบ่อย ๆ ครูที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีคุณธรรม จริยธรรม กลับมาเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง ข้าราชการ เช่น ครูมีหนี้สินล้นพ้นตัว ครูลงโทษนักเรียนเกินกว่าเหตุ ครูหลอกหลวงข่มขืนศิษย์ ครูขายยาเสพติด เป็นต้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสภาพสังคม ที่วุ่นวายซับซ้อน จากอดีตที่วางด้านคุณธรรมจริยธรรม สภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดตัวได้ตลอดโดยไม่มีความทันสมัย ก้าวไกลลึกลับมากขึ้น ครูจึงมีภาระและความต้องการมากขึ้นทั้งการตนเอง ต่อครอบครัว ต่องานในหน้าที่ ภาระความรับผิดชอบเหล่านี้ทำให้ครูต้องหาอาชีพเสริม หางานพิเศษทำเพื่อให้มีรายได้พอกับการใช้จ่าย จึงให้ความสนใจด้านการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียนน้อยลง ทั้ง ๆ ที่เป็นงานในหน้าที่ กลายเป็นคนที่อ่อนด้อยในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องฝึกฝนและฝังอยู่ในใจในจิตวิญญาณของครูทุกคน

คุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู คือ คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ เพราะจะทำให้เป็นผู้ที่มีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีจิตใจสูงกว่าสัตว์ทั้งหลาย อาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป สมกับคำว่า "ปูชนียบุคคล" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2554, หน้า 291) ให้ความหมายคำว่า "คุณธรรม" "จริยธรรม" "จรรยาบรรณ" ไว้ดังนี้

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ

จรรยาบรรณ หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพ

ทั้งนี้ ในการกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ที่จะประกอบอาชีพครูในด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณนั้นก็เพื่อรักษาส่งเสริมเกียรติคุณเพื่อเสีย และฐานะของสมาชิกนั่นเอง

3.2 ความหมายของคุณธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 187) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า เป็นสภาพคุณงามความดี

คาร์เตอร์ วี. กู๊ด (Good, 1973, p. 641) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม (Virtue) ไว้ดังนี้ คือ

1. คุณธรรม คือ ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน
2. คุณธรรม คือ คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม
3. คุณธรรม คือ คุณสมบัติที่ยึดมั่นในการปฏิบัติทางจรรยาต่อสังคม

ประเภทศรี สิทธิห่อไท (2550, หน้า 118) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมด้วยความสุข การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบอันดีงาม

พุทธทาสภิกขุ (2539, หน้า 89-91) ได้อธิบายไว้ว่า คำว่า "คุณ" หมายถึง ค่าที่มีอยู่ในแต่ละสิ่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความดีงาม ถือเป็นไปได้ ทั้งทางดีและทางร้าย คือ ทำให้จิตใจยินดีก็เรียกว่า "คุณ" ทำให้จิตใจยินร้ายก็เรียกว่า "คุณ" ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวงจะอยู่เหนือ ความหมายของคำนี้ส่วนคำว่า "ธรรมะ" มีความหมาย 4 อย่าง คือ

1. ธรรมะ คือ ธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้อง
2. ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้
3. ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ
4. ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่จะต้องพร้อมใช้มันอย่างถูกต้องกล่าวโดยสรุป คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามที่อยู่ในจิตใจของคน อยู่ในความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งเป็นสิ่งที่จะควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกของความปรารถนา คุณธรรมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. คุณธรรมแบบทาส (Slave Virtue) เป็นลักษณะคุณธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้ที่ทรงไว้ด้วยคุณงามความดี เช่น ถือแบบอย่างที่ดีครูผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา เป็นต้น
2. คุณธรรมแบบนาย (Master Virtue) เป็นลักษณะคุณธรรมที่ยึดถือและปฏิบัติตามมโนธรรมของตนเองที่เห็นว่าถูกต้องดีงาม เช่น การให้ความผิดแก่ลูกน้อง หรือบุคคลรอบข้าง เป็นต้น

3.3 ความสำคัญของคุณธรรม

คุณธรรมมีความสำคัญต่อบุคคล สังคม และชาติบ้านเมือง เพราะถ้าในสังคมใดมีสมาชิกที่ไร้คุณธรรม สังคมก็จะมีควมวุ่นวายและขาดต่อการพัฒนาเช่นเดียวกันในสังคมของครู ถ้าครูเป็นผู้ไร้คุณธรรม นอก จะถูกจะทำให้ตนเองและสถาบันวิชาชีพต่ำแล้ว ยังจะทำให้สังคมและชาติบ้านเมืองต้องตกต่ำไปด้วย

ยนต์ ชุ่มจิต (2541, หน้า 219-220) กล่าวว่า ครูคือผู้ที่มีคุณธรรมซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ตนเองและสังคมโดยรวม ดังนี้ คือ

1. ด้านตัวครู

- 1.1 ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งชีวิตส่วนตัวและหน้าที่การงาน และมีความมั่นคงในอาชีพ
- 1.2 ได้รับยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป เป็นที่เคารพเชื่อฟังของศิษย์
- 1.3 ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้รับความเคารพและนับถือจากศิษย์และจากคนทั่วไป

2. ด้านสถาบันวิชาชีพ

- 2.1 ได้รับการยอมรับนับถือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาจากสังคมและคนทั่วไป
- 2.2 วิชาชีพครูได้รับการยกย่องให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงมีความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากของครูเป็นงาน ให้บริการวิชาการความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

- 2.3 สถานศึกษา ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและสังคมในการร่วมพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้า

3. ด้านสังคม/ชุมชน

- 3.1 สมาชิกของสังคมเป็นคนมีคุณธรรมสูง รู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง
- 3.2 สังคมมีสันติสุข เพราะสมาชิกของสังคมมีคุณธรรม
- 3.3 สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน

4. ด้านความมั่นคงของชาติ

- 4.1 สถาบันชาติ ศาสนา กษัตริย์ มีความมั่นคงเพราะประชาชนมีความรัก ความเข้าใจและเห็น ความสำคัญอย่างแท้จริง

- 4.2 ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะอาจารย์ได้ อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.4 คุณธรรมสำหรับครู

คุณธรรม (Virtue หรือ Morality) เป็นสภาพคุณงามความดีที่อยู่ประจำใจของแต่ละคน เป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การวิเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรองแล้วพบว่าสิ่งใดดีสิ่ง ใดไม่ดี สิ่งใดควรปฏิบัติสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ สิ่งใดถูกสิ่งใดไม่ถูกต้อง เป็นต้น เมื่อพิจารณาไตร่ตรองแล้วจึง นำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปอย่างถูกต้องมีความสุขและยุติธรรม เรามักพบเสมอ ว่า คนที่มีคุณธรรมจะรักษาความยุติธรรมและไม่เบียดเบียนคนอื่นเสมอ อาชีพครูได้รับการยกย่องว่าเป็น

วิชาชีพชั้นสูง เช่นเดียวกับผู้ที่ประกอบวิชาชีพแพทย์ พยาบาล เป็นต้น คนเป็นครูคนใดไม่เป็นเพียงเรื่องง่าย มีหน้าที่พิเศษเข้ามาคู่กับผู้ฝึกฝนอย่างปกติเท่านั้น (ทำให้ศิษย์ยังเป็นผู้ที่ไม่รู้ให้เป็นผู้รู้ ผู้ที่ผู้ฝึกฝน) ครูในยุคนี้ต้องเป็นคนที่ทันโลก ทันสมัย ทันเทคโนโลยีและทันการเปลี่ยนแปลง เป็นครูวิชาชีพไม่ใช่ครูอาชีพ ดังคำกล่าวที่พลเอกปมิน ธิณะสุนต์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ (2544, หน้า 50) กล่าวว่า

"ครูอาชีพ คือ ครูที่เป็นครูด้วยใจรัก เป็นครูด้วยจิตและวิญญาณ มีความเป็นครูทุกลมหายใจ ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นที่รักและห่วงหา ห่วงใยต่อการนักเรียน ต่อศิษย์ลูกในไส้ของตน จะทำทุกวิถีทางที่จะให้ศิษย์เป็นคนดี ไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดีเป็นอันขาด จะติดตามสอดส่องศิษย์ทุกเมื่อเชื่อวันโดยไม่ละทิ้ง และมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครู รักเกียรติ เทิดทูนสถาบันครูอย่างภาคภูมิใจ ในขณะที่ครูคือคนที่มีอาชีพการเป็นครูอาชีพเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู ซึ่งขณะนี้ครูของไทยมีลักษณะครูเป็นจำนวนมาก ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขจะเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้ความหวังของการปฏิรูปการศึกษา เพราะครูคือความหวังที่จะนำสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา"

3.5 คุณธรรมสำหรับครูตามแนวพระพุทธศาสนา

คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ผู้เป็นครูจึงควรศึกษาและนำคำสอนทางศาสนามาปฏิบัติ ซึ่งหลักธรรมทางศาสนาหลายหมวด มีดังนี้ผู้ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับครูไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ (2539, หน้า 92) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมครูว่า ครูควรจะต้องมีคุณธรรม 4 ประการ ตามพระพุทธองค์ ดังนี้

1. พระวิสุทธิคุณ คือ ครูจะต้องมีจิตใจบริสุทธิ์ปราศจากกิเลส ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ไม่อาฆาตพยาบาท รู้จักการให้อภัย และมีเมตตาจิตต่อศิษย์
2. พระปัญญาคุณ คือ ครูจะต้องมีปัญญาที่เฉียบแหลม สามารถช่วยแก้ปัญหาให้ศิษย์ได้
3. พระกรุณาธิคุณ คือ ครูจะต้องมีความกรุณาแก่ลูกศิษย์
4. ขันติ คือ ครูจะต้องมีความอดทนต่อความหนักเบาแห่งทั้งร่างกายและจิตใจ

พระธรรมมโฆ ภิกขุ (อ้างถึงใน วัฒนธรรม วิถีชีวิต ชัยติงพันธุ์, 2550, หน้า 66-67) ได้กล่าวว่า คุณธรรมที่ทำให้คนเป็นครูที่สมบูรณ์ได้มีดังนี้ คือ

1. ครูต้องเป็นผู้ที่มั่นใจในเรื่องทางวิญญาณ เพราะครูมีหน้าที่เป็นผู้นำทางวิญญาณและมีหน้าที่ยกระดับจิตใจของเยาวชนให้สูงขึ้น โดยครูจะต้องถือว่าเป็นความรับผิดชอบของครูโดยตรง
2. ครูต้องมีธรรมะ คือ ต้องใช้ธรรมะหล่อเลี้ยงชีวิตให้ชุ่มชื้น ให้มีความอímใจ มีปิติปราโมทย์ มีอนันต์ชีวิตครูจะน่าเปี่ยมหาย ไม่เร่าร้อน

3. ครูต้องเป็นเสมอเหมือนพระโพธิสัตว์ คือ บุคคลผู้อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น มีศิลปะจิตใจที่ว่ายอมลำบากเพื่อให้คนอื่นสุขสบาย เพราะครูควรยึดถือคุณธรรมของพระโพธิสัตว์เป็นหลักปฏิบัติได้แก่

3.1 สุขวิถิ คือ มีความบริสุทธิ์อยู่ในดวงจิต ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ ไม่พยาบาทอาฆาตมาดร้าย มีแต่ให้อภัยและมีเมตตาจิตในลูกศิษย์

3.2 ปัญญา คือ การรู้ เข้าใจ สร้างได้ แห่งความเฉลียวฉลาดเป็นปัญญาของชีวิต ครูควรใช้ปัญญาเพื่อปรับปรุงและส่งเสริมให้ลูกศิษย์ด้วยความเสียสละ

3.3 เมตตา คือ มีความรักปรารถนาที่ไม่ที่สิ้นสุด ครูจะต้องให้ความเมตตาต่อลูกศิษย์ แม้การอบรมสั่งสอน ตักเตือน และการลงโทษควรใช้ความเมตตาเป็นหลัก

3.4 ขันติ คือ การยอมอดทนต่อความเหนื่อยยาก ทั้งกาย วาจา เพื่อสั่งสอนลูกศิษย์ นอกจากนี้ ผู้ที่เป็นครูยังมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข บทบาทหน้าที่นี้ รังสรรค์ แสงสุข (2550, หน้า 38) กล่าวว่า ครูต้องเป็นผู้ให้ ผู้เติมเต็ม และผู้มีเมตตา กล่าวคือ

ครูคือผู้ให้...ให้โอกาส ...ให้ความรู้...ให้ชีวิต ...ให้อภัย

ครูคือผู้เติมเต็ม ...เติมความรู้ ...เติมประสบการณ์ ...เติมสติปัญญา

ครูคือผู้มีเมตตา ...ต่อศิษย์ ...ต่อญาติ ...ต่อมิตร ...ต่อศัตรู

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ครูที่จะเป็นครูอาชีพ เป็นผู้ให้ ผู้เติมเต็ม และผู้มีเมตตา ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ฝึกฝนศิษย์ให้เป็นคนมีความรู้ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น ครูจำเป็นต้องมีคุณธรรมประจำตน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้แก่ศิษย์นั่นเอง

หลักธรรมสำหรับครู

สำหรับคุณธรรมหรือหลักธรรมที่ครูควรยึดถือและปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ โดยอาศัยหลักธรรมที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเลือกธรรมที่เหมาะสมแก่หน้าที่การงานของครู คุณธรรมที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้ประกอบอาชีพครู มีดังนี้

1. คุณธรรม 4 ประการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานหลักคุณธรรมสำหรับประชาชนคนไทยได้น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2445 (ปนัดดา ต้อสกุล, 2559, หน้า 1) ความว่า

"...คุณธรรม ซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนากันเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปในภายภาคหน้า..."

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติดีแก่สิ่งที่ เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตัวเอง ฝึกฝนตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความดีงาม

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดทนที่จะไม่ประพฤติล่วงทุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุ ประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ละทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อ ประโยชน์ส่วนใหญ่ของคนเมือง

"...หากความคิดจิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่ตรงรอบเดียวกันในทางที่ดีเจริญมี ย่อมพร้อม มวลในภายในของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้ จึงขอให้ท่านทั้งหลาย ในมหาสมาคมนี้ ทั้งประชาชนชาวไทยที่อยู่ได้รักษาชาติในจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้ เหนียวแน่นและ ถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้ต่อไปยังลูกหลานสืบไป เพื่อให้ประเทศไทยของเราับยังอยู่ด้วยความร่มเย็นสุข ทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า"

2. พรหมวิหาร 4 พระมหาจักร ถิรสีโล (2540, หน้า 5-6) ได้อธิบายว่า หลักธรรมสำหรับผู้ ประกอบวิชาชีพครูที่จะใช้ยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจในการครองชีวิต ครองเรือนให้ประสาน ความสุขสมบูรณ์ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลานจะช่วยสอน ดังนี้ คือ

1. สัจจะ ความหมายถึง ความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ในสังคม การที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความเต็มใจ และมีมิตรจิตต่อกัน จำเป็นต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน ถ้าไม่มีสิ่งนี้จะเมื่อใดก็เป็นคนเห็นแก่ความหวังแล้วอาจแสดงเป็นคนเห็นแก่ตัว ทำงานที่จะ ยากก็จะทำได้ดี

2. ทมะ ความหมายถึง การรู้จักควบคุมอารมณ์ ซึ่งจะทำให้เราเรียนรู้ความรู้สึกผิดพลากความ บกพร่องของตนเองและผู้อื่น ผู้ที่จะเป็นครูต้องรู้จักสังเกต แกไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงลักษณะนิสัยส่วน ตน ไม่เป็นคนตั้งตนเองและอารมณ์ของตนเองเป็นสำคัญ ผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูต้องมีส่วนจะกลายเป็น คนไม่มีความสามารถทำได้เป็นคนไม่มีความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ไม่สามารถ จัดการอารมณ์ความรู้สึกของตนเองให้เหมาะสมกับสภาพที่ต้องทำงาน

3. ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบาก ความเลวร้ายอุปสรรคทั้งปวง ที่ เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและการปฏิบัติงานในหน้าที่ การอยู่ร่วมกับคนมากมายมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ทั้งเรื่องความคิด ความเชื่อ ทศนคติ การกระทำต่าง ๆ มีเหตุตัวเกินอย่างรุนแรง ซึ่งอาจจะเป็นถ้อยคำ หรือกิริยาอาการ จะโดนด่าหรือเหยียดก็ต้องรู้จักอดกลั้น ระวังใจ ไม่ก่อเหตุให้เรื่องลุกลามกว้างขยาย ต่อไป นอกจากนี้ ยังต้องมีความอดทนต่อเสียโอกาสในการประกอบงานอาชีพ โดยเฉพาะเมื่อเกิดความ

ผิดพลาด ความบกพร่อง ความไม่เข้าใจ ไม่ก้าวหน้า ก็ต้องมีจิตใจพ่าย แต่มีสัจยาคิิต คืออธิษฐานใจ ปัญญาทางแก้ไขสถานการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปด้วย

4. จาคะ หมายถึง ความเสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันกัน การอยู่ร่วมกันในสังคม ถ้ามีความเห็นแก่ตัว คอยจ้องแต่จะเอาเปรียบเอาแต่ได้ประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงคนอื่น ก็จะเป็นคนที่ไม่มีความสุข ไม่เผื่อแผ่ ไม่มีคนคบค้าสมาคมด้วย การจะเป็นคนดีที่ได้รับการยอมรับ เป็นที่รักของเพื่อน ๆ จะต้องรู้จักความผู้ให้ด้วย การให้ไม่หมายถึงแต่เพียงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันทรัพย์สินของสิ่งของเงิน และอำนาจได้ง่าย ๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่กันและกันด้วย

3. อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ หมายถึง การทำงานที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจเป็นเรื่องหน้าที่ การรักษาร่างกายให้มีชีวิตส่วนตัว (อ้างถึงใน วัฒนธรรม วิถีชีวิต, 2557, หน้า 67-68) ประกอบด้วย

1. ฉันทะ - ความพอใจในสิ่งนั้น คือ พอใจรักที่จะเป็นครู ทำงานด้านการสอนศิษย์ด้วยความชอบ ตั้งใจในการสอน มีการเตรียมการสอนที่เหมาะสม กับวัยและลักษณะแตกต่างของเด็ก มีการสอนที่ทำให้เด็กได้ทั้งความรู้และคุณธรรม มีเมตตาต่อศิษย์ ไม่ลงโทษเด็กโดยไม่มีเหตุผล เช่น ตีเด็กจนเกินขอบเขต และไม่ปล่อยปละละเลยเด็กทำความผิด

2. วิริยะ - เพียรประกอบสิ่งนั้น คือ ความพยายามประกอบอาชีพครูด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน ต้องพยายามความรู้เพิ่มเติม มีการพัฒนาความรู้และตนเองตลอดเวลา

3. จิตตะ - เอาใจใส่ไม่ทอดธุระ คือ เอาใจใส่ในความเป็นครู คิดตลอดเวลาว่าครูเป็นอาชีพที่สำคัญในการจะพัฒนาให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ มีความตั้งใจที่จะทำหน้าที่ครูให้ดีที่สุด

4. วิมังสา - การหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลสิ่งนั้น คือ พิจารณาเหตุผลในอาชีพครูว่า ทำได้ดี มีประสิทธิภาพแล้วก็ไม่ท้อแท้ ตนเองและคนอื่น ๆ แบบทางแล้วมาปรับปรุงวิธีการสอนให้ดีขึ้น

4. โลกपालธรรม ธรรมคุ้มครองโลก คือ ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและวุ่นวาย (อ้างถึงใน วัฒนธรรม วิถีชีวิต, 2557, หน้า 68) ประกอบด้วย

1. หิริ หมายถึง ความละอายต่อบาป คือ ละอายใจต่อการทำความชั่วไม่ยอมทำบาป

2. โอตตปปะ หมายถึง ความกลัวบาป คือ เกรงกลัวต่อความชั่วและผลของความชั่วต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า "หิริ" กับ "โอตตปปะ" เป็นธรรมที่สร้างพื้นฐานของจิตใจไม่ให้คนทำความชั่วกันเอง

นอกจากนี้ เกษม วัฒนชัย (2549, หน้า 167) ได้เสนอแนะแนวทางใช้การมีหิริ โอตตปปะ สรุปได้ดังนี้

1. ต้องรู้จักแยกระหว่างความคิดชั่วดี

2. ต้องในผลของการกระทำในเรื่องของความผิด-ชอบ-ดี

3. รู้จักเลือกที่จะทำในทางที่ชอบ-ที่ดี มีความเชื่อมั่นและปกป้องความถูกต้องเที่ยงธรรม
4. ต้องปฏิบัติเสมอและยอมรับการกระทำในทางผิด-ทางชั่ว
5. ยึดหลักทริ-โอตตปปะ เป็นแนวทางในการตัดสินใจได้อย่างมีสติ

ขณะที่ สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (อ้างใน ปราชญา กล้าผจญ, 2549, หน้า 40) ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้มีคุณธรรม สรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้ประกอบอาชีพที่สุจริต (เป็นมืออาชีพ)
2. หมั่นฝึกตนเองให้มั่นสยในการประหยัดและอดออม
3. ปรับพฤติกรรมในการบริโภค อาทิ รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและรู้คุณค่า โดยเฉพาะในเรื่องของสาธารณูปโภค
4. เสียภาษีและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาในชุมชนของตนเอง
5. เผยแพร่วัฒนธรรมไทย เอื้อเฟื้อ และสร้างความประทับใจแก่ผู้อื่น
6. มีความอดทนและมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพอย่างสุจริต
7. รู้จักเลือกบริโภคสิ่งที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬา
8. เป็นผู้ปฏิบัติตนและเคารพกฎหมาย

ดังนั้น สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้องซึ่งมีอยู่ในจิตใจของบุคคลซึ่งจะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง หรือ ผลักดันให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ คุณธรรมนั้นเป็นคุณงามความดีที่อยู่ในลักษณะนิสัย เป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่อยู่ในจิตสำนึก คุณธรรมของครู คือ คุณธรรมความดีที่ครูจะต้องศึกษาให้เข้าใจ และนำเอาหลักธรรมต่าง ๆ มาปฏิบัติด้วยตนเอง ให้เกิดผลดีแก่ตนเองและนำคุณธรรมเหล่านั้นมา สั่งสอน อบรม ตักเตือนลูกศิษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ คุณธรรม ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องสนใจศึกษาหาความรู้ในเรื่องคุณธรรมต่าง ๆ ก่อน นอกจากนี้ หลักคุณธรรมที่ควรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ นั้น สามารถนำหลักธรรมในพุทธศาสนา หลักคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม ตลอดจนอุดมคติในวิชาชีพมาประกอบกัน และสร้างสมในจิตสำนึก และปฏิบัติตาม

3.6 ความสำคัญจรรยาบรรณวิชาชีพ

จรรยาบรรณวิชาชีพสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมหรือการประพฤติปฏิบัติและการตัดสินใจในการประกอบอาชีพของบุคคล ไม่ว่าจะเป็น วิศวกร นักการศึกษา ผู้จัดการธุรกิจ ผู้มีอาชีพให้คำปรึกษา นักวิจัย ผู้มีอาชีพทางการสอน นักเขียน และอื่นๆ จรรยาบรรณของวิชาชีพเป็นได้ทั้งที่เป็นจรรยาบรรณเพื่อการประพฤติปฏิบัติเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มบุคคล รวมทั้งที่เป็นพฤติกรรมในรูปแบบขององค์กรอีกด้วย ซึ่งจรรยาบรรณมีความสำคัญที่เป็นเสมือนไฟส่องสว่างที่นำทางให้กับผู้ปฏิบัติงานใน

วิชาชีพปัจจุบัน และรวมทั้งผู้ที่กำลังจะเข้าทำงานในวิชาชีพด้วยเพราะการยึดมั่นและปฏิบัติตาม จรรยาบรรณวิชาชีพ ย่อมก่อให้เกิดความก้าวหน้า ความมั่นคง และความสุขในการประกอบอาชีพนั้น

จรรยาบรรณวิชาชีพมีความสำคัญต่อการกำหนดอุดมคติและความรับผิดชอบที่จะต้องประพฤติ ปฏิบัติในวิชาชีพ เพราะจะมีผลต่อการปกป้องวิชาชีพของผู้ประกอบการอาชีพ และเพื่อให้ผู้เป็นลูกค้า หรือผู้รับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพได้มีความเชื่อมั่นในการให้บริการ ซึ่งเป็นการทำให้ภาพลักษณ์ของ วิชาชีพเป็นที่ยอมรับและทำให้ผู้ประกอบการอาชีพมีความก้าวหน้าขึ้น รวมทั้งจะทำให้ผู้ประกอบการ วิชาชีพมีแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการและสังคม ตลอดจนทำให้ผู้ ปฏิบัติการวิชาชีพได้มีความตระหนักในสำคัญของวิชาชีพ มีมโนธรรมที่จะพัฒนาและรักษาคุณภาพ ของการปฏิบัติงานอาชีพอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นจรรยาบรรณวิชาชีพยังช่วยเป็นบรรทัดฐาน ในการตัดสินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งช่วยการตัดสิน หรือพิจารณาข้อร้องเรียนต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติการ อาชีพไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์ของวิชาชีพอีกด้วย

สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพการศึกษา ย่อมมีความสำคัญต่อระบบการศึกษาของแต่ละประเทศ จึงต้องมีกำหนดไว้ เช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จรรยาบรรณวิชาชีพของผู้ ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาของประเทศไทย ครุสภาได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ถึงกับมีการกำหนดไว้ ชัดเจนในพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๕ ข้อ (๒) และ (๓) ว่าคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพมีอำนาจและหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและ จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้งส่งเสริม พัฒนา และเสนอแนะคณะกรรมการ ครูสภากำหนดมาตรฐานและจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการครู สภา กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา ๒๕๔๖ : ๑๘)

3.7 ความหมายจรรยาบรรณวิชาชีพ

จรรยาบรรณวิชาชีพ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่มีการควบคุมดูแลเมื่อประกอบ อาชีพ ซึ่งจรรยาบรรณวิชาชีพ จะถูกสร้างขึ้นมาเป็นแนวบรรทัดฐานจากประสบการณ์ และเพื่อให้เป็นที่ ยอมรับกันในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพนั้นๆ เป็นเบื้องต้น เพื่อต่อไปจะได้ถือเป็นแนวปฏิบัติอย่างเข้มงวดของ แต่ละวิชาชีพ เช่น การควบคุมวิชาชีพทางการแพทย์ หนายความ หรือวิศวกรรม เป็นต้น ซึ่งแต่ละ วิชาชีพจะมีลักษณะพิเศษหรือมีเอกลักษณ์ของวิชาชีพของตน ดังนั้นจรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพ สามารถมีรายละเอียดของจรรยาบรรณวิชาชีพต่างกัน แต่ที่มักมีลักษณะคล้ายคลึงกันก็คือมักมี ข้อกำหนดที่เป็นข้อปฏิบัติที่ต้องควบคุมอย่างเคร่งครัดกับข้อปฏิบัติที่ถือเป็นวินัยของวิชาชีพ ซึ่งทั้งสอง ประการนี้จะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามหลักสากลที่มีอยู่และถือปฏิบัติกันอยู่ด้วย

อย่างไรก็ตามในบางวัฒนธรรมและบางประเทศอาจไม่เห็นด้วยกับจรรยาบรรณหรือวินัยของการอาชีพเดียวกันของประเทศอื่นก็ได้ ดังตัวอย่างเช่น การฉวยโอกาสใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์นั้น ในบางสังคมอาจเห็นเป็นโอกาสที่ใช้ความฉลาดเหนือกว่า ที่ไม่ถือเป็นการผิดจรรยาบรรณ ขณะที่ในอีกสังคมหรือวัฒนธรรมอื่นเห็นว่า มีความผิดที่ยอมรับไม่ได้ เช่นนี้เป็นต้น ดังนั้น มาตรฐานวิชาชีพที่ดี เจตคติต่อวิชาชีพที่ดี และการประพฤติปฏิบัติที่ดีตาม ย่อมขึ้นกับการมองไปข้างหน้าตามแนวความคิดความเชื่อของแต่ละวัฒนธรรมด้วย

สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษานั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า วิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงไม่ยิ่งหย่อนกว่าอาชีพอื่น ทั้งนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องมีความรับผิดชอบสูง เพราะมีผลกระทบต่อผู้รับบริการและสาธารณชนมาก จึงต้องมีการควบคุมการประกอบวิชาชีพเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความมั่นใจต่อผู้รับบริการและสาธารณชน โดยผู้ประกอบวิชาชีพต้องประกอบวิชาชีพด้วยวิธีการแห่งปัญญา ได้รับการศึกษาอบรมอย่างเพียงพอ มีอิสระในการใช้วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพและมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งต้องมีสถาบันวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพ เป็นแหล่งกลางในการสร้างสรรค์จรรยาบรรณวิชาชีพ

3.8 พื้นฐานและแนวคิด

จรรยาบรรณวิชาชีพเกี่ยวข้องกับความหลากหลายของปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการทางวิชาชีพ เช่น การปฏิบัติที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อการอาชีพ การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่เป็นความลับของวิชาชีพ การละเมิดโดยเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ความไม่เป็นกลางในการวิเคราะห์ข้อมูลและให้คำปรึกษาในการวิชาชีพ การให้เหตุผลหรือชี้แจงเหตุผลในการวิชาชีพไม่ถูกต้องและไม่โปร่งใส การแก้ปัญหาเรื่องความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ที่ก่อให้เกิดภาพลบต่อวิชาชีพ การละเมิดเอกลิทธิหรือขโมยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ ดังยกมาเป็นตัวอย่างนี้ ย่อมก่อให้เกิดแนวคิดที่ว่า วิชาชีพใดที่ต้องบริการต่อสังคมที่ถือเป็นวิชาชีพชั้นสูงนั้น จำเป็นต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพนั้นๆ เพื่อเป็นแสงสว่างนำทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพได้ประพฤติปฏิบัติอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนและต่อวิชาชีพ ให้เป็นที่เชื่อถือและยอมรับได้ ทั้งที่เคยเป็นมาในอดีต ที่เป็นอยู่ปัจจุบันและที่ควรจะเป็นในอนาคต

สำหรับวิชาชีพทางการศึกษานั้น นอกจากจะเป็นวิชาชีพชั้นสูงประเภทหนึ่งเช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่นๆ ดังกล่าว เช่น แพทย์ วิศวกร สถาปนิก ทนายความ พยาบาล สัตวแพทย์ และอื่นๆ ซึ่งถือเป็น

การประกอบวิชาชีพเพื่อบริการต่อสาธารณชนตามบริบทของวิชาชีพนั้นๆ แล้ว ยังต้องมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา, ๒๕๔๔ : ๑) สร้างพลเมืองดีของประเทศ โดยการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีตามที่ประเทศต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสนองตอบการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และของประเทศ สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อการรักษาความเป็นชาติไว้อย่างมั่นคงยาวนาน

3.9 การนำไปประยุกต์ใช้

เนื่องจากวิชาชีพชั้นสูงมีความคิดความเชื่อสอดคล้องกันในการที่จะต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ และเพื่อคงไว้ซึ่งวิชาชีพที่มีมาตรฐานสูงของการอาชีพ จึงมีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพของตนตามแต่ละสาขาวิชาชีพ และตามแต่ละสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างที่สมาคมวิชาชีพวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ของสหรัฐอเมริกา (Association for Computing Machinery. ACM) ได้กำหนดวิชาชีพของตนประกอบด้วยหลักใหญ่ๆ ๔ ประการดังต่อไปนี้ (ACM : Software Engineering Code of Ethics and Professional Practice, available at file://G:\EngineeringCodeofEthics6.htm)

1. จรรยาบรรณต่อสาธารณชน
2. จรรยาบรรณต่อลูกค้าและนายจ้าง
3. จรรยาบรรณต่อผลผลิต
4. จรรยาบรรณในการใช้ดุลพินิจในวิชาชีพวิศวกรรมคอมพิวเตอร์
5. จรรยาบรรณในการบริหารจัดการ
6. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพวิศวกรรมคอมพิวเตอร์
7. จรรยาบรรณต่อเพื่อนร่วมงาน
8. จรรยาบรรณของตนเอง

ส่วนพื้นฐานและแนวคิดด้านจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษา ก็มีความหลากหลายไปตามขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศแต่ละสังคม และท้องถิ่นเช่นกัน ดังเช่น คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาของรัฐ Kentucky กำหนดจรรยาบรรณของตนไว้ด้วยหลักจรรยาบรรณใหญ่ ๓ ประการคือ

1. จรรยาบรรณต่อนักเรียน
2. จรรยาบรรณต่อผู้ปกครองนักเรียน

3. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพการศึกษา

จรรยาบรรณต่อนักเรียน จรรยาบรรณต่อนักเรียนมีแนวปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ให้บริการการเรียนการสอนนักเรียนโดยไม่มีอคติ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง หรือแบ่งแยก
2. เคารพในสิทธิของนักเรียนทุกคนตามกฎหมาย
3. ต้องดูแลและปกป้องสุขภาพอนามัยให้กับนักเรียน และฝึกสอนการควบคุมการใช้อารมณ์ให้เป็นนักเรียนที่มีความสมบูรณ์ทางอารมณ์และจิตใจไม่ใช้อำนาจของวิชาชีพครูเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
4. ต้องรักษาข้อมูลและความลับของนักเรียน
5. ต้องไม่ปฏิบัติตนต่อนักเรียนและเพื่อนครูอย่างมีเจตนาร้ายแอบแฝง ต้องมีความอดกลั้นต่อพฤติกรรมของนักเรียนและไม่ถูกเหยียดหยามนักเรียน
6. ต้องไม่ถือโอกาสสมิเพศสัมพันธ์กับนักเรียนไม่ว่าจะเป็นการยินยอมหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งพฤติกรรมทางเพศอื่นๆ เช่น ด้วยคำพูด ด้วยกิริยาท่าทางการหยอกล้อ การสัมผัส และอื่นๆ

จรรยาบรรณต่อผู้ปกครอง แนวทางปฏิบัติด้านจรรยาบรรณต่อผู้ปกครองมีดังต่อไปนี้

1. ใช้ความพยายามและทุ่มเทเวลาที่จะติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองนักเรียนให้ประจักษ์ว่ามีความสนใจต่อนักเรียนจริง
2. ใช้ความพยายามที่จะเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชนและสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน
3. ต้องมีข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียนที่เป็นปัญหา
4. ต้องแยกแยะความคิดเห็นส่วนตัวกับข้อปฏิบัติของสถานศึกษาที่ต้องการให้ปฏิบัติเพื่องานวิชาชีพ
5. ต้องไม่ขัดขวางการปฏิบัติการเรื่องการเมืองและสิทธิของประชาชนและความรับผิดชอบของผู้อื่น
6. ต้องไม่ใช้ประโยชน์ของสถานศึกษาเพื่อประโยชน์ส่วนตัว หรือส่งเสริมนักการเมืองคนใดคนหนึ่งเฉพาะ
7. ต้องไม่มุ่งหวังที่จะได้รับของขวัญ หรือความนิยมใดจากนักเรียน ซึ่งได้จากอำนาจตามหน้าที่ปฏิบัติ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพการศึกษา แนวปฏิบัติตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพการศึกษา มีแนวปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของวิชาชีพ
2. ต้องประพฤติปฏิบัติต่อผู้ร่วมอาชีพตามความรับผิดชอบและสิทธิของเขา
3. ต้องรักษาข้อมูลของบุคคลเพื่อประโยชน์ของการอาชีพและตามกฎหมาย

4. ต้องไม่ใช้วิธีการบังคับ หรือปฏิบัติการให้ประโยชน์แก่บุคคลเพื่อได้อิทธิพลมาใช้ในการตัดสินใจของตน จะต้องให้การยอมรับ หรือมอบหมายงานโดยยึดหลักของความรู้ความสามารถและคุณสมบัติทางวิชาชีพ

สำหรับจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษาในประเทศไทยนั้น ได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๕๐ ชัดเจน คือ มาตรฐานการปฏิบัติตน ให้กำหนดเป็นข้อบังคับว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ ประกอบด้วย (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา ๒๕๔๖ : ๒๗)

จรรยาบรรณต่อตนเอง

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อสังคม

จรรยาบรรณทั้ง ๕ ประการนี้ คุรุสภาได้มีแผนพฤติกรรมของจรรยาบรรณแต่ละข้อไว้ชัดเจนแล้วในมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ในเรื่อง มาตรฐานการปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งหมายถึง ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ๒๕๔๘ : ๑๕)

1. จรรยาบรรณต่อตนเอง ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองตามแนวทางวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ที่ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มีทักษะ และมีอุปนิสัยที่ถูกต้องดีงามในฐานะผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ

- ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับ หรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา จึงช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

5. จรรยาบรรณต่อสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.10 จรรยาบรรณวิชาชีพครูตามคุรุสภา

ตามที่คุรุสภากำหนด จรรยาบรรณวิชาชีพครูแบ่งออกเป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่

1. จรรยาบรรณต่อตนเอง หมายถึง ครูต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ พัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพ พัฒนาตนเองด้านวิสัยทัศน์ ท้นต่อการพัฒนาวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

1. แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครูพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น

- 1) ครูต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี
- 2) ครูต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพตามเป้าหมาย
- 3) ครูต้องศึกษาหาความรู้ วางแผนพัฒนาตนเอง พัฒนาและสะสมงานอย่างสม่ำเสมอ

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น

- เกี่ยวข้องกับอบายมุขทั้งปวง หรือเสพสิ่งเสพติดจนขาดสติ แสดงกิริยาหรือใช้วาจาไม่สุภาพ เป็นที่น่ารังเกียจในสังคม

- ครูประพฤติผิดทางชู้สาวหรือมีพฤติกรรมล่วงละเมิดทางเพศ

- ครูขาดซึ่งความรับผิดชอบ ความกระตือรือร้น การดูแลเอาใจใส่ จนทำให้เกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานตามหน้าที่

- ไม่ให้ความร่วมมือหรือขัดขวางการพัฒนาองค์กรจนทำให้เกิดผลเสียหาย

2. แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณผู้บริหาร

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น

- 1) ผู้บริหารต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี
- 2) ผู้บริหารต้องศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ

3) ผู้บริหารต้องส่งเสริมและร่วมมือในการพัฒนาครูในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการ
จัดกิจกรรมการเรียนรู้

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น

1. ผู้บริหารเกี่ยวข้องกับอบายมุขหรือเสพติดจนขาดสติหรือแสดงกิริยาหรือใช้คำพูดไม่
สุภาพจนเป็นที่น่ารังเกียจของผู้คนในสังคม

2. ผู้บริหารมีพฤติกรรมประพฤตินทางชั่วหรือมีพฤติกรรมที่ล่อลวงละเมิดทางเพศ

3. ผู้บริหารขาดการพัฒนาความรู้ในวิชาชีพเพื่อพัฒนาตนเองและองค์กร

4. ผู้บริหารขาดการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อไปปรับปรุงพัฒนาการจัด
การศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2. จรรยาบรรณต่ออาชีพ หมายถึง ครูต้องรักและศรัทธาในวิชาชีพ ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อ
วิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

1. แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครูพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ครูต้องแสดงความซื่อ
ซึ้งและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพตน

2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา และซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพ รวมถึงการเป็น
สมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ เช่น

- ทุ่่มเทให้กับการสอน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจและตั้งใจ
- ไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่ในการหาประโยชน์ส่วนตน
- ร่วมมือกับเพื่อนร่วมงาน ทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา

3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ (นักเรียน)

ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ รวมถึงการให้
ความช่วยเหลือและดูแลนักเรียนอย่างเท่าเทียม เช่น

- สอนด้วยความเมตตา ให้ความเป็นกันเองและเป็นທີ່ปรึกษาแก่นักเรียน
- ส่งเสริมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและน่าสนใจ
- ไม่เลือกปฏิบัติ ปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่ว่าจะมีความเป็นอย่างไร

4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพและสังคม

ครูต้องช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่คณะ รวมถึงการปฏิบัติตนเป็น
พลเมืองที่ดีของสังคม เช่น

- ทำงานเป็นทีม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน
- เคารพในความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเปิดใจ
- เป็นแบบอย่างที่ดี ประพฤติตนให้เป็นที่น่าเคารพและเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชน

5. จรรยาบรรณต่อผู้ปกครองและชุมชน

ครูต้องสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

- สื่อสารอย่างสม่ำเสมอ แจ้งข่าวสารและพัฒนาการของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ
- รับฟังข้อคิดเห็น เปิดรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ปกครองและชุมชน
- ร่วมกิจกรรมของชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

การยึดถือและปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูอย่างเคร่งครัดจะช่วยให้ครูเป็นที่ยอมรับและศรัทธาจากสังคม และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

3.11 คุณธรรม (Virtue)

คุณธรรมคือสภาพคุณงามความดีในจิตใจที่เกิดจากความรู้สึกรู้จักคิดและจิตสำนึกของบุคคล เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่แสดงออกมาผ่านการกระทำ เช่น ความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความอดทน และความเสียสละ

ตัวอย่างคุณธรรมสำหรับครู

- ความเมตตาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักและปรารถนาดีต่อนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน
- ความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ และต่อผู้อื่น ไม่คดโกงหรือแสวงหาผลประโยชน์

โดยมิชอบ

- ความรับผิดชอบ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่และยอมรับผลที่ตามมาจากการกระทำของตน
- ความกตัญญูกตเวที สำนึกในบุญคุณของผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือให้เติบโตในชีวิตและวิชาชีพ

3.12 จริยธรรม (Ethics)

จริยธรรมคือหลักการหรือข้อปฏิบัติที่กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงาม โดยมาจากคุณธรรมที่อยู่ในใจ และแสดงออกเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับหลักการนั้นๆ

ตัวอย่างจริยธรรมของครู

- การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในเรื่องการแต่งกาย วาจา และการกระทำ
- ความยุติธรรม ปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

- การใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ
- การแก้ปัญหาด้วยสติและปัญญา ไม่ใช้อารมณ์หรือความรุนแรงในการตัดสินใจและแก้ไข ปัญหา

3.13 จรรยาบรรณ (Code of Conduct)

จรรยาบรรณคือข้อกำหนดหรือข้อบังคับที่องค์กรวิชาชีพกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพนั้นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมและรักษามาตรฐานของวิชาชีพให้คงไว้ซึ่ง ความน่าเชื่อถือ

จรรยาบรรณของวิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา แบ่งออกเป็น 5 ด้านสำคัญ ได้แก่

- 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง ครูต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาการตนเองอยู่เสมอ ทั้งด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อวิชาชีพครู รวมถึงการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ
- 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ (นักเรียน) ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และ ให้กำลังใจแก่นักเรียนอย่างเสมอภาค
- 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ครูต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึด มั่นในระบอบคุณธรรมและสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
- 5) จรรยาบรรณต่อสังคม ครูต้องเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาสังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม รวมถึงยึดมั่นในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ทั้งสามสิ่งนี้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด โดยเริ่มต้นจาก คุณธรรม ในจิตใจซึ่งเป็นรากฐาน นำไปสู่การแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่ดีตามหลัก จริยธรรม และเมื่อนำมาประมวลผลเป็นข้อบังคับที่เป็น ทางการ ก็กลายเป็น จรรยาบรรณ ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมมาตรฐานวิชาชีพในภาพรวมต่อไป

ด้านที่ 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง

ข้อ 1 ครูต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาการตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลงทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

ด้านที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

ข้อ 2 ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีของ องค์กรวิชาชีพ

ด้านที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ (ศิษย์และผู้ปกครอง)

ข้อ 3 ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และให้กำลังใจแก่นักเรียนและผู้รับบริการทุกคนอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค

ข้อ 4 ครูต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่นักเรียนและผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ข้อ 5 ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ **ข้อ 6:** ครูต้องไม่กระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของนักเรียนและผู้รับบริการ

ข้อ 7 ครูต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

ด้านที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

ข้อ 8 ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และมีความจริงใจต่อกัน

ด้านที่ 5 จรรยาบรรณต่อสังคม

ข้อ 9 ครูพึงประพฤติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ภาพที่ 3.1 จรรยาบรรณวิชาชีพ 5 ด้าน 9 ข้อ

3.14 ค่านิยมของครู

ค่านิยมของครูคือความเชื่อหรือแนวทางในการปฏิบัติงานที่ครูยึดมั่นและส่งผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจในการจัดการเรียนการสอน โดยค่านิยมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างครูให้เป็นผู้มีคุณภาพและเป็นที่ศรัทธาของสังคม ค่านิยมหลักของครูที่สำคัญมีดังนี้:

1. ความรักและเมตตาต่อศิษย์ ครูควรมี ความรักความเมตตา ต่อศิษย์อย่างแท้จริง ปราศจากอคติ และต้องการเห็นศิษย์ประสบความสำเร็จในชีวิต การแสดงออกถึงความรักและเมตตานี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจระหว่างครูกับศิษย์ ทำให้ศิษย์กล้าที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยไม่รู้สึกหวาดกลัว

2. ความยุติธรรม ครูต้องปฏิบัติกับศิษย์ทุกคนอย่าง เสมอภาคและยุติธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติ หรือลำเอียงไม่ว่าจะเป็นเรื่องฐานะทางสังคม สติปัญญา หรือพฤติกรรม ครูต้องให้โอกาสและให้การ สนับสนุนอย่างเท่าเทียมกันแก่ศิษย์ทุกคน

3. การเป็นแบบอย่างที่ดี ครูคือแบบอย่างของศิษย์ ครูจึงควรประพฤติตนเป็น แบบอย่างที่ดี ทั้ง ในด้านคุณธรรม จริยธรรม การใช้ชีวิต และการแสดงออกทางอารมณ์ การกระทำของครูส่งผลโดยตรง ต่อการเรียนรู้และการพัฒนาบุคลิกภาพของศิษย์

4. การใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โลกแห่งการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ครูจึงควรมี ค่านิยมของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความรู้ทางวิชาการและ ทักษะการสอนใหม่ๆ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย

5. ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพและสังคมครูมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ ประเทศ ครูจึงควรมี ความรับผิดชอบสูง ต่อวิชาชีพของตนเอง โดยการทุ่มเทปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ และตระหนักถึงบทบาทของตนในการเป็นพลเมืองที่ดีและเป็นผู้สร้างสรรค์สังคมให้เจริญก้าวหน้า

6. ความซื่อสัตย์สุจริต ความซื่อสัตย์เป็นรากฐานของความเชื่อมั่น ครูควรมีความ ซื่อสัตย์สุจริต ต่อทั้งตนเอง ศิษย์ ผู้ร่วมงาน และสังคม ไม่กระทำการทุจริตหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ การ สร้างค่านิยมนี้จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นที่ศรัทธาในวิชาชีพครู

ค่านิยมเหล่านี้เป็นเสมือนเข็มทิศนำทางให้ครูสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็ม ไปด้วยคุณค่าทางจริยธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การศึกษาไทยมีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา ประเทศต่อไป

3.15 การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณของครู

การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณของครู ไม่ใช่เพียงแค่การสอนให้ความรู้ตามตำรา แต่เป็นการ หล่อหลอมและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม จิตวิญญาณของครูคือแก่นแท้ภายในที่สะท้อนออกมาผ่านการปฏิบัติและทัศนคติที่มีต่อ การสอนและศิษย์

องค์ประกอบหลักของจิตวิญญาณครู จิตวิญญาณของครูสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

ความรักและเมตตา ครูที่มีจิตวิญญาณครูจะมีความรักและเมตตาต่อศิษย์ทุกคนอย่างไม่มี เงื่อนไข ครูจะมองเห็นศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวศิษย์แต่ละคน และพร้อมที่จะช่วยเหลือ ส่งเสริม และให้ กำลังใจเมื่อศิษย์ต้องเผชิญกับอุปสรรค ความรักนี้เป็นแรงผลักดันให้ครูทุ่มเทและเสียสละเพื่อศิษย์อย่าง เต็มที่

ความใฝ่รู้และพัฒนาตนเอง จิตวิญญาณครูคือการไม่หยุดนิ่งที่จะเรียนรู้ ครูจะค้นหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ทั้งด้านวิชาการ เทคนิคการสอน และความเข้าใจในตัวศิษย์ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย การพัฒนาตนเองของครูยังเป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีให้ศิษย์ได้เห็นถึงคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วย

ความรับผิดชอบและความมุ่งมั่น ครูที่มีจิตวิญญาณจะมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ไม่ใช่เพียงแค่สอนให้จบตามหลักสูตร แต่จะมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศิษย์อย่างรอบด้าน ครูจะรู้สึกเป็นเจ้าของความสำเร็จและความล้มเหลวของศิษย์ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อหาสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่ศิษย์เสมอ

การเป็นแบบอย่างที่ดี จิตวิญญาณครูสะท้อนผ่านการประพฤติปฏิบัติตนของครู ครูที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาจากศิษย์ได้ การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านคำพูด การกระทำ และความคิด จะหล่อหลอมให้ศิษย์ซึมซับและปฏิบัติตามในทางที่ถูกต้องดีงาม

3.16 การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณของครูการใช้จิตวิญญาณของครูในการพัฒนาผู้เรียน

สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและปลอดภัย ครูควรสร้างห้องเรียนให้เป็นสถานที่ที่ศิษย์รู้สึกปลอดภัยที่จะแสดงความคิดเห็นและเป็นตัวของตัวเองได้โดยไม่ต้องกลัวการถูกตัดสิน

เป็นผู้ฟังที่ดี การรับฟังเรื่องราวและปัญหาของศิษย์ด้วยความเข้าใจและใส่ใจ จะช่วยสร้างความไว้วางใจและทำให้ศิษย์รู้สึกมีคุณค่า

ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ครูควรตั้งคำถามที่ท้าทายให้ศิษย์ได้คิด ไม่ใช่แค่การป้อนคำตอบสำเร็จรูป เพื่อให้ศิษย์เกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ให้กำลังใจและชื่นชม การชื่นชมความพยายามและความสำเร็จเล็กๆ น้อยๆ ของศิษย์ จะช่วยสร้างความมั่นใจและแรงบันดาลใจให้ศิษย์พัฒนาตนเองต่อไป

สอนให้ศิษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นอกจากการสอนตามหลักสูตรแล้ว ครูควรสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในทุกโอกาส เพื่อให้ศิษย์เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณของครูจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาอย่างแท้จริง เพราะเป็นการสร้างคนให้เป็น "คน" ที่มีความดีงาม มีความสามารถ และมีความสุขในการดำเนินชีวิต

บทสรุป

จรรยาบรรณ หมายถึง ข้อกำหนดแห่งความประพฤติสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู จรรยาบรรณวิชาชีพครูช่วยควบคุมมาตรฐานคุณภาพของครู ให้ครูมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านการประพฤติปฏิบัติตนและจริยธรรมของครู ส่งเสริมและควบคุมมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ และให้ครูได้

ตระหนักรู้ในความสำคัญของบทบาทหน้าที่ และภาระงานของตนต่อสังคม ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556 มีสาระสำคัญ 5 หมวด คือ จรรยาบรรณต่อตนเอง วิชาชีพ ผู้รับบริการ ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม วินัยครู หมายถึง ข้อบังคับ หรือแบบแผนความประพฤติที่ควบคุมพฤติกรรมของครู เพื่อให้ครูใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้เกิดความสงบสุขและพึงประสงค์ของสังคม หากครูฝ่าฝืนอาจต้องรับโทษกำหนดในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 หมวด 6 ว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัยแนวปฏิบัติเพื่อการรักษาวินัยของครู ได้แก่ การรักษาวินัยโดยตนเอง การรักษาวินัยโดยผู้บังคับบัญชา และการรักษาวินัยโดยองค์กร

คำถามทบทวน

1. ความหมายของจรรยาบรรณวิชาชีพครูคืออะไร
2. จรรยาบรรณวิชาชีพครูมีความสำคัญต่อผู้ประกอบวิชาชีพครูอย่างไร
3. ค่านิยมของครู มีความหมายและมีความสำคัญอย่างไร
4. จรรยาบรรณสำหรับครู ฉบับ พ.ศ. 2539 มีแบบแผนความประพฤติสำหรับครูอย่างไร
5. ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2556 กำหนดจรรยาบรรณผู้ประกอบวิชาชีพครูต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อผู้รับบริการ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม อย่างไร
6. ให้เปรียบเทียบจรรยาบรรณอาจารย์และจรรยาบรรณครูแตกต่างกันอย่างไร
7. การปฏิบัติตัวครูในการรักษาวินัยของครูควรเป็นอย่างไร
8. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 หมวด 6 มาตรา 96 ว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัยครูด้านใด
9. แบบแผนพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ในจรรยาบรรณวิชาชีพครูต่อตนเอง ควร มีลักษณะอย่างไร
10. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2556 จะมีบทลงโทษจากสืบทวนอย่างไร

คำชี้แจง ผู้เรียนสามารถดาวน์โหลด เฉลยข้อคำถามทบทวนจำนวน 10 ข้อบทที่ 3 หลังจาก ผู้เรียนได้ส่งคำตอบให้กับผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 3.2 เฉลยข้อความถามทบทวน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *จรรยาบรรณวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาคุณภาพครู.
- กุลิสรา จิตรขณาวณิช. (2561). *คุณธรรมกับการพัฒนาการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. (2563). *การพัฒนาหลักสูตร = Curriculum Development*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ประวิต เอรารรรณ. (2562). *คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประเภศร สิทธิห่อไท. (2550). *จริยธรรมและคุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาจักร ถิรสิโล. (2540). *จริยธรรมกับการพัฒนาชีวิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุวัจน์ สุกิจโต สายสุวรรณ. (2565). *คุณธรรมในมิติพระพุทธศาสนาและการพัฒนามนุษย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2539). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2541). *จริยธรรมในวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- รัตน์วดี โชติกพนิช. (2550). *จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2563). *คู่มือจรรยาบรรณครู*. กรุงเทพฯ: สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- สมาคมครูแห่งประเทศไทย. (2565). *แนวทางการพัฒนาจรรยาบรรณครู: คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครู = Moral, ethics, Code of Ethics, and Teachers' Spirituality*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2552). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสภา.
- อรพรรณ ตูจินดา. (2562). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมวิชาชีพสำหรับครู*. นครปฐม: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- อัครลักษณ์ ราชพลสิทธิ์. (2566). *จริยธรรมและคุณธรรมสำหรับครูยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Kohlberg, L. (1976). *Moral stages and moralization: The cognitive-developmental approach*. In T. Lickona (Ed.), *Moral development and behavior: Theory, research, and social issues* (pp. 31–53). New York: Holt, Rinehart & Winston.

บทที่ 4

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

แผนการสอนประจำบท บทที่ 4

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs)

PLO รอบรู้ในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs)

CLO4 ระบุและให้เหตุผลเกี่ยวกับกฎหมายการศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู องค์กรวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพครู การพัฒนาวิชาชีพครู การพัฒนาตนเองในการเป็นครูที่ดีได้อย่างถูกต้อง

3. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes: LLOs)

1. เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายความหมายของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู องค์กรวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพครู ได้อย่างถูกต้อง

2. ผู้เรียนสรุปแนวคิดความรู้เกี่ยวกับของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู องค์กรวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพครู ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

4. สารการเรียนรู้

1. ความสำคัญของกฎหมาย วินัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู องค์กรวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพครู

2. ความสำคัญของ มาตรฐานวิชาชีพครู

5. กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนรายวิชา ED 1001 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู
2. บรรยายและการมีส่วนร่วมอภิปรายซักถาม
3. ศึกษาค้นคว้าด้วย Smart Phone
4. เข้าร่วมกลุ่มสรุปประเด็นสำคัญในบทเรียน/การเรียนรู้แบบร่วมมือ
5. ตอบคำถามท้ายบท

4. วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกต/ทักษะการปฏิบัติ
2. สันทนาซักถาม
3. ประเมินตามสภาพจริง
4. ตรวจผลงาน

บทที่ 4

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูเป็นกรอบกำหนดมาตรฐานและแนวทางการปฏิบัติของครู เพื่อให้การดำเนินงานด้านการศึกษามีคุณภาพและสอดคล้องกับหลักจริยธรรม กฎหมายเหล่านี้ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพครู การรักษามาตรฐาน การกำกับดูแลจรรยาบรรณ ไปจนถึงบทลงโทษในกรณีฝ่าฝืน การตระหนักรู้และปฏิบัติตามกฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง โปร่งใส และรักษาเกียรติของวิชาชีพครูในสังคม

4.1 ความสำคัญ

กฎหมาย คือ กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ และแบบธรรมเนียมที่กำหนดให้ปฏิบัติตามหรืองดเว้น การปฏิบัติข้าราชการต้องรักษาวินัยโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามถือว่า ผู้นั้นกระทำผิดวินัยจะต้องได้รับโทษ (มาตรา 65)

ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ส่งเสริมและดูแลระมัดระวังให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติตามวินัย ถ้ารู้ว่าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดกระทำความผิดวินัย จะต้องดำเนินการทางวินัยทันที ผู้บังคับบัญชาผู้ใดละเลย ไม่ปฏิบัติหน้าที่ ผู้นั้นกระทำความผิดวินัย(มาตรา 82) วินัยข้าราชการครูดังนี้

1. ต้องสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ (มาตรา 66)
2. ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเที่ยงธรรม (มาตรา 67)
3. ต้องไม่อาศัยหรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยอำนาจหน้าที่ราชการของตน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม หาผลประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น (มาตรา 67 วรรคสอง)
4. ต้องไม่ทุจริตต่อหน้าที่ราชการ (มาตรา 67 วรรคสาม)
5. ต้องสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลและต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการ ตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ และมติคณะรัฐมนตรีให้เกิดผลดี หรือความก้าวหน้าแก่ราชการด้วยความอุตสาหะเอาใจใส่ และระมัดระวังรักษาประโยชน์ของทางราชการ (มาตรา 68)
6. ต้องไม่ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของทางราชการ หรือมติคณะรัฐมนตรี อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง (มาตรา 68 วรรคสอง)
7. ต้องสนใจและรับทราบเหตุการณ์เคลื่อนไหวอันอาจเป็นภัยอันตราย ต่อประเทศชาติและป้องกันภัยอันตรายซึ่งจะบังเกิดแก่ประเทศชาติจนเต็มความสามารถ(มาตรา 69)

8. ต้องรักษาความลับของทางราชการ (มาตรา 70) การเปิดเผยความลับของทางราชการอันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง (มาตรา 70 วรรคสอง)

9. ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วย กฎหมายและระเบียบของทางราชการ (มาตรา 71) การขัดคำสั่งหรือหลีกเลี่ยงไปปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบ ด้วยกฎหมายและระเบียบของทางราชการอันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง (มาตรา 71 วรรคสอง)

10. ต้องปฏิบัติราชการโดยมิให้เป็นการกระทำซ้ำผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นเป็นผู้สั่งให้กระทำ หรือได้รับอนุญาตเป็นพิเศษชั่วคราว (มาตรา 72)

11. ต้องไม่รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา การรายงานโดยปกปิดข้อความซึ่งควรต้องบอก ถือว่าเป็นการรายงานเท็จด้วย (มาตรา 73) การรายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชาอันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการอย่าง ร้ายแรง (มาตรา 73 วรรคสอง)

12. ต้องถือและปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมของทางราชการ (มาตรา 74)

13. ต้องอุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการไม่ได้ (มาตรา 75) การละทิ้งหน้าที่ราชการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง การละทิ้งหน้าที่ราชการติดกันในคราวเดียวกันเป็นเวลาไม่เกิน 15 วัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือมีพฤติกรรมอันแสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง (มาตรา 75 วรรคสอง)

14. ต้องสุภาพเรียบร้อยและรักษาความสามัคคีระหว่างข้าราชการ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในหน้าที่ราชการ (มาตรา 76)

15. ต้องสุภาพเรียบร้อย ต้อนรับ ให้ความสะดวก ความเป็นธรรม และให้ความสงเคราะห์แก่ประชาชนผู้มาติดต่อในหน้าที่ราชการ อันเกี่ยวกับหน้าที่ของตน โดยไม่ชักช้า (มาตรา 77) การหมิ่นเหยียดหยาม กดขี่ หรือข่มเหงราษฎร เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง (มาตรา 77 วรรคสอง)

16. ต้องไม่กระทำหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาผลประโยชน์ อันอาจทำให้เสียความเที่ยงธรรม หรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน (มาตรา 78)

17. ต้องไม่เป็นการรบกวนการผู้จัดการ หรือผู้จัดการ หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท (มาตรา 79)

18. ต้องไม่เป็นการรบกวนการปกครองเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในปกครองเมือง (มาตรา 80)

19. ต้องไม่กระทำการอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว (มาตรา 81)

20. การกระทำความผิดอาญาจนได้รับโทษจำคุกหรือโทษหนักกว่าจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก หรือให้โทษที่หนักกว่าจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือ

ความผิดลหุโทษ หรือกระทำหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง (มาตรา 81 วรรคสอง)

4.2 โทษผิดวินัย

โทษผิดวินัยมีอยู่ด้วยกัน 5 สถาน คือ

1. **ภาคทัณฑ์** เป็นโทษทางวินัยที่มีลักษณะเป็นการตักเตือนอย่างเป็นทางการ เพื่อให้ผู้กระทำผิดตระหนักถึงความผิดและปรับปรุงพฤติกรรม โดยไม่มีผลกระทบต่อเงินเดือนหรือตำแหน่ง แต่จะถูกบันทึกไว้ในประวัติราชการ และหากกระทำผิดซ้ำอาจถูกลงโทษที่รุนแรงขึ้น

2. **ตัดเงินเดือน** เป็นการลงโทษทางวินัยที่หักเงินเดือนของผู้กระทำผิดเป็นระยะเวลาหนึ่งตามที่กำหนด เพื่อให้เกิดการยับยั้งและปรับปรุงพฤติกรรม โดยยังคงตำแหน่งเดิม แต่รายได้จะลดลงตามจำนวนเงินที่ถูกตัด

3. **ลดขั้นเงินเดือน** เป็นการปรับลดขั้นเงินเดือนลงจากเดิม 1 ขั้น หรือมากกว่านั้นตามข้อกำหนด ทำให้ฐานเงินเดือนและการเลื่อนขั้นในอนาคตล่าช้า เป็นโทษที่มีผลกระทบต่อรายได้ในระยะยาวมากกว่าการตัดเงินเดือน

4. **ปลดออก** เป็นการให้ออกจากราชการหรือหน่วยงาน โดยยังคงได้รับบำเหน็จบำนาญหรือสิทธิประโยชน์บางส่วน ถือเป็นโทษวินัยร้ายแรง แต่ยังไม่ถึงขั้นตัดสิทธิ์ทั้งหมด

5. **ไล่ออก** เป็นการให้ออกจากราชการหรือหน่วยงานโดยตัดสิทธิ์บำเหน็จบำนาญและสิทธิประโยชน์ทั้งหมด ถือเป็นโทษสูงสุดในทางวินัย ใช้ในกรณีที่ผู้กระทำผิดกระทำการร้ายแรงและไม่เหมาะสมที่จะอยู่ในวิชาชีพต่อไป

4.3 การพิจารณาลงโทษทางวินัย

1. ความผิดไม่ร้ายแรงมีโทษ

- ภาคทัณฑ์
- ตัดเงินเดือน
- ลดขั้นเงินเดือน

วิธีพิจารณา กฎหมายไม่บังคับให้ต้องตั้งคณะกรรมการสอบสวน ผู้บังคับบัญชาลงโทษได้เอง เพียงให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงแก้ข้อหาก่อนลงโทษได้

2. ความผิดร้ายแรง

- ปลดออก
- ไล่ออก

วิธีพิจารณา ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวน เสนอ อ.ก.ค. กรม พิจารณามีมติให้ลงโทษเสียก่อน ผู้บังคับบัญชาจึงสั่งลงโทษได้ ข้อยกเว้นที่ไม่ต้องสอบสวน ให้ถ้อยคำรับสารภาพเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาจึงสั่งลงโทษหรือต่อคณะกรรมการสอบสวนกรณีความผิดที่ชัดเจน ตามกฎ ก.พ. ฉบับที่ 7 ความผิดที่ปรากฏชัดเจน มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรงอยู่ 2 กรณี เรียกว่า “ความผิดที่ปรากฏชัดเจน” คือ

1. ละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันเกินกว่า 15 วัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือโดยมีพฤติการณ์ที่แสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ

2. กระทำความผิดอาญาจนได้รับโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ “ความผิดที่ปรากฏชัดเจน” ต่างกับความผิดวินัยอย่างร้ายแรงในกรณีอื่น ๆ อยู่ประการหนึ่ง คือ ความผิดวินัยอย่างร้ายแรงในกรณีอื่น ๆ ก่อนจะลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนก่อน แต่ “ความผิดที่ปรากฏชัดเจน” ผู้มีอำนาจจะลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกโดยไม่สอบสวนก็ได้

4.4 ข้อควรทราบในการดำเนินการทางวินัย

1. ความผิดทางวินัยไม่มีอายุความ เช่น โกงค่าเช่าบ้านตั้งแต่ พ.ศ.2500 ตรวจพบเมื่อปี 2530 ถ้าผู้นั้นยังเป็นข้าราชการอยู่ก็สามารถดำเนินการทางวินัยได้

2. ความผิดทางวินัยยอมความกันไม่ได้ เช่น ครู 2 คน ชกกันต่อหน้านักเรียนแม้ต่างฝ่ายต่างไม่เอาเรื่องกันก็ไม่พ้นความรับผิดทางวินัย

3. ความผิดทางวินัยไม่อาจชดใช้ด้วยเงิน เช่น ยักยอกเงินราชการไปแล้วนำมาคืนครบถ้วนก็ไม่อาจลบล้างความผิดทางวินัยได้

4. ความผิดทางวินัยไม่ร้ายแรง หัวหน้าสถานศึกษาลงโทษโดยไม่ตั้งกรรมการสอบสวนก็ได้ เช่น ครูไม่เข้าสอน สอบถามแล้วปรากฏว่าแอบไปนอนหลับที่บ้านพักครู กรณีเช่นนี้หัวหน้าสถานศึกษาลงโทษครูผู้นั้นได้เลยโดยไม่ต้องตั้งกรรมการสอบสวนอีก

5. ข้าราชการครูที่อยู่ในระหว่างถูกสอบสวนทางวินัยมีสิทธิลาออกจากราชการ ผู้บังคับบัญชาจะอ้างการสอบสวนมาขัดขวางการลาออกไม่ได้ แต่การสอบสวนไม่ยุติต้องดำเนินการต่อไป

4.5 การพิจารณาความผิด/หลักการพิจารณาความผิด

1. นำพฤติกรรมของผู้ถูกกล่าวหาที่ปรากฏในเอกสารสืบสวน สอบสวน มาพิจารณาว่าเป็นพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติว่าด้วยวินัยหรือไม่

2. ถ้าพฤติกรรมของผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนบทบัญญัติว่าด้วย มาตราใดฐานใดก็ถือว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดนั้นมาตรานั้น ฐานนั้น

3. ถ้าพฤติกรรมของผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้ฝ่าฝืนบทบัญญัติว่าด้วยวินัย ก็ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำความผิดวินัย

4.6 การกำหนดโทษ/วิธีในการกำหนดโทษ

1. ความผิดวินัยอย่างร้ายแรง จะลงโทษต่ำกว่าให้ออกราชการไม่ได้
2. ความผิดวินัยไม่ร้ายแรง ระดับโทษไม่เกินลดขั้นเงินเดือน
3. ความผิดเล็กน้อย ลงโทษภาคทัณฑ์
4. ความผิดเล็กน้อย และเป็นความผิดครั้งแรก ถ้าผู้บังคับบัญชาเห็นว่ามิเหตุอันควรลงโทษจะงดโทษ โดยว่ากล่าวตักเตือน หรือให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือไว้ก่อนก็ได้

การสั่งลงโทษ/วิธีการสั่งลงโทษ

1. ต้องออกเป็นคำสั่ง
2. ในคำสั่งให้แสดงว่าผู้ถูกลงโทษกระทำความผิดในกรณีใด ตามมาตราใด

อำนาจการสั่งลงโทษของหัวหน้าสถานศึกษา

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนและอาจารย์ใหญ่ ลงโทษข้าราชการครูในบังคับบัญชาดังนี้
 - 1.1 ภาคทัณฑ์
 - 1.2 ตัดเงินเดือนครั้งหนึ่งไม่เกิน 10% เป็นเวลาไม่เกิน 2 เดือน
2. ครูใหญ่ ลงโทษข้าราชการครูในบังคับบัญชาได้ดังนี้
 - 1.1 ภาคทัณฑ์
 - 1.2 ตัดเงินเดือนครั้งหนึ่งไม่เกิน 10% เป็นเวลาไม่เกิน 1 เดือน

การสืบสวน/การสืบสวนควรกระทำเมื่อ

1. มีความเสียหายเกิดขึ้นแต่ไม่ทราบว่าเป็นผู้กระทำความผิดใคร เช่น ข้อสอบรั่ว แต่ไม่ทราบว่าเกิดจากการกระทำของผู้ใด
2. ผู้ได้บังคับบัญชาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัย แต่ยังไม่ทราบว่าข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลหรือไม่ (มีมูลหมายถึง มีเหตุผลน่าเชื่อ) เช่น ผู้ปกครองนักเรียนมาฟ้องว่า ครูเกษตรเก็บเงินนักเรียนอ้างว่าจะไปซื้อต้นไม้ม้าใช้ในการเรียนการสอนแต่ไม่ได้ซื้อ เงินก็ไม่คืน เรื่องที่ผู้ปกครองมาฟ้องนี้ จะจริงหรือไม่ น่าเชื่อหรือไม่ ยังไม่ทราบต้องสืบสวนก่อน
3. ผู้ได้บังคับบัญชาหยุดงานติดต่อกันเกิน 15 วัน (การสืบสวน กรณีนี้ เป็นการสืบสวนตามกฎหมาย ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2528) เพื่อต้องการทราบว่าที่หยุดไปนี้มีเหตุผลอันสมควรหรือไม่)

ผู้มีหน้าที่สืบสวน ได้แก่

1. หัวหน้าสถานศึกษา

2.ผู้ที่หัวหน้าสถานศึกษามอบหมาย

3.หัวหน้าสถานศึกษาสืบสวนร่วมกับผู้ที่หัวหน้าสถานศึกษามอบหมาย

การสืบสวน ทำได้หลายวิธี เช่น

1.สอบถาม

2.ตรวจสอบ

3.ให้ชี้แจง

การสอบสวน การสอบสวนทางวินัย มี 2 ประเภท ได้แก่

1.การสอบสวนทางวินัยไม่ร้ายแรง การสอบสวนประเภทนี้หัวหน้าสถานศึกษา มีอำนาจ แต่งตั้ง
กรรมการสอบสวน

2.การสอบสวนทางวินัยร้ายแรง หัวหน้าสถานศึกษาไม่มีอำนาจแต่งตั้งกรรมการสอบสวน
ผู้มีอำนาจได้แก่

2.1 ในระดับจังหวัด คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด

2.2 ในระดับกรม คือ อธิบดีกรมสามัญศึกษา

การสอบสวนจะกระทำเมื่อ

1.ผู้ใต้บังคับบัญชาถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย และ

2.ข้อกล่าวหานั้นมีมูล

2.1 ถ้าข้อกล่าวหาเป็นข้อกล่าวหาวิธีการทำผิดวินัยไม่ร้ายแรงจะแต่งตั้งกรรมการ
สอบสวนทางวินัยไม่ร้ายแรง

2.2 ถ้าข้อกล่าวหาเป็นข้อกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงจะต้องตั้ง
กรรมการสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง

หลักเกณฑ์วิธีการสอบสวน

1.การสอบสวนทางวินัยไม่ร้ายแรง ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการไว้
กรรมการสอบสวนจึงชอบที่จะดำเนินการใด ๆ ตามที่เห็นสมควรได้

2.การสอบสวนวินัยอย่างร้ายแรง ต้องปฏิบัติตามกฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2528) โดย
เคร่งครัดมิฉะนั้นการสอบสวนอาจเสียไปทั้งหมด

4.7 กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติคณะรัฐมนตรี ที่ข้าราชการควรทราบ

1. ข้าราชการผู้มีหน้าที่ปฏิบัติราชการอย่างใดอย่างหนึ่ง จะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายหรือระเบียบ
แบบแผน

ข้อบังคับอันตนจำต้องปฏิบัติและอยู่ในหน้าที่ของตนมิได้ (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร ที่ น.ว. 89/2497 ลงวันที่ 1 เมษายน 2497)

2. ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา จะต้องมาถึงสถานศึกษา ก่อนเวลาทำงานปกติอย่างน้อย 15 นาที และกลับหลังเวลาทำงานปกติไม่น้อยกว่า 15 นาที (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเวลาทำงานและวันหยุดราชการของสถานศึกษา พ.ศ. 2502 ข้อ 8)

3. ข้าราชการซึ่งปฏิบัติราชการอยู่ในโรงเรียนถ้าลาปีหนึ่งเกินกว่า 12 ครั้ง ถือว่าลาบ่อยครั้ง ไม่มีสิทธิได้เลื่อนขั้นเงินเดือนในปีนั้น ในกรณีข้าราชการลาปีหนึ่งเกิน 12 ครั้ง แต่ลาไม่เกิน 30 วัน และมีผลการปฏิบัติงานดีกรมอาจพิจารณาผ่อนผันให้เลื่อนขั้นเงินเดือนได้ ข้าราชการซึ่งปฏิบัติราชการอยู่ในโรงเรียน ถ้ามาทำงานสายปีหนึ่งเกิน 15 ครั้ง ถือว่ามาทำงานสายอยู่เนื่อง ๆ ไม่มีสิทธิได้เลื่อนขั้นเงินเดือนในปีนั้น (หนังสือกระทรวงศึกษาธิการที่ ศธ 0204/31100 ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2525)

4. วันปิดภาคเรียนถือว่าเป็นวันพักผ่อนของนักเรียน ซึ่งสถานศึกษาอาจอนุญาตให้ครู หยุดพักผ่อนได้ แต่ถ้ามีราชการจำเป็น ครูต้องมาปฏิบัติราชการตามคำสั่งของทางราชการ (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดเวลาทำงานและวันหยุดราชการของ สถานศึกษา พ.ศ. 2520 ข้อ 9)

5. ข้าราชการที่หนีหรือขาดราชการในวันใด ไม่มีสิทธิได้รับเงินสำหรับวันที่ขาดหรือหนี ราชการนั้น (มาตรา 15 แห่งพระราชกฤษฎีกาการจ่ายเงินเดือน เงินปี บำเหน็จบำนาญ และเงินอื่นในลักษณะเดียวกัน พ.ศ.2522)

6. ถ้าปรากฏว่าเวรthingหน้าที่ ให้ถือว่าเป็นผิดอย่างร้ายแรง และให้พิจารณาโทษอย่างน้อยให้ออกจากราชการ (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี น.ว. 101/2495 ลงวันที่ 18 เมษายน 2495)

7. ข้าราชการเสพสุราเมามายจนไม่สามารถครองสติได้ ซึ่งอาจทำให้เสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการจะต้องถูกลงโทษตามควรแล้วแต่กรณี - ข้าราชการผู้ใดเสพสุราในขณะที่ปฏิบัติราชการเมาสุราเสียราชการหรือเมาสุราในที่ประชุมจนเกิดเรื่องเสียหาย หรือเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการ อาจถูกลงโทษสถานหนักถึงให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ - ข้าราชการครุเล่นการพนันอาจได้รับโทษสถานหนักถึงให้ออกปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ

8. การที่ข้าราชการไปร่วมเล่นแชร์ยอมก่อให้เกิดหนี้สินขึ้นได้ เพราะได้ใช้เงินเดือนไปเล่นและเมื่อประมูลดอกเบี้ยสูง เพื่อให้ได้รับเงินไปใช้สอยแล้วในเดือนต่อไป ก็ย่อมจะขาดแคลนเงินสำหรับใช้สอย อันก่อให้เกิดคอร์ปชั่นได้ง่าย จึงห้ามข้าราชการเล่นแชร์ (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรี ฝ่ายบริหาร ที่ น.ว. 12/2498 ลงวันที่ 14 มกราคม 2498)

9. ข้าราชการเป็นเจ้ามือ เล่นขาย หรือเล่นสลากกินรวบต้องถูกลงโทษอย่างน้อยให้ออกจากราชการ (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหารที่ น.ว. 280/2498 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2498)

10. ห้ามข้าราชการสมรสหรืออยู่กินอย่างสามีภรรยากับผู้พวยหรือผู้ลี้ภัย ซึ่ง เข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าเป็นการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สร. 0202/ว.31 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2524)

11. ผู้ใดลาป่วยต่อเนื่องกันตั้งแต่ 10 วันขึ้นไป ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายไปสอบสวนให้ได้ความจริงว่าป่วยจริงหรือไม่อย่างไร - การลากิจ ควรอนุญาตเฉพาะกรณีจำเป็นจริง ๆ ไม่ใช่ลากิจ เพื่อไปรับจ้างหารายได้พิเศษอย่างอื่น - ผู้บังคับบัญชาคนใดรู้เห็นเป็นใจอนุญาตให้ข้าราชการลาเท็จ ให้ถือว่ามีความผิดทางวินัยด้วย (คำสั่งนายกรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรี ฝ่ายบริหารที่ น.ว. 128/2497 ลงวันที่ 20 สิงหาคม 2497)

12. ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือละทิ้งหน้าที่ราชการไปเลยเกินกว่า 15 วันโดยไม่มีเหตุอันสมควร เป็นความผิดร้ายแรงซึ่งควรไล่ออกจากราชการ จะปราณีลดหย่อนผ่อนโทษลงได้ก็เพียงปลดออกจากราชการ การนำเงินที่ทุจริตยกยอกไปแล้วมาคืนก็ดี การที่เป็นผู้ที่ไม่กระทำความผิดมาก่อนก็ดี หรือมีเหตุอันควรปราณีอื่นใด ไม่เป็นเหตุเพียงพอที่จะลดหย่อนผ่อนโทษลงเป็นให้ออกจากราชการได้ (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ น.ว. 125/2503 ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2503)

13. ข้าราชการที่ได้รับอนุญาตให้ลาไปศึกษาวิชาต่างประเทศ เมื่อครบกำหนดวันลาแล้วไม่ยอมเดินทางกลับมาปฏิบัติราชการเป็นเวลานาน ถ้าปรากฏว่ามีเจตนาละทิ้งหน้าที่ราชการโดยไม่มีเหตุผลอันควร ให้นำมติคณะรัฐมนตรีตามหนังสือที่ น.ว. 125/2503 ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2503 มาประกอบการพิจารณาในการสั่งลงโทษทางวินัย (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือสำนักเลขาธิการรัฐมนตรี ส.ร. 0401/ว.50 ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 2510)

14. บัตรสนเทห์ไม่รับพิจารณา เว้นแต่รายที่ระบุหลักฐานกรณีแวดล้อม ปรากฏชัดแจ้งตลอดจนชี้พยานบุคคลแน่นอน (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี น.ว. 148/2502 ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2502)

15. กระทรวงศึกษาธิการไม่มีความประสงค์ที่จะให้ครูลงโทษนักเรียนรุนแรง หรือแบบวิธการ เช่น ตบหน้า เขกศีรษะ ทูบหลัง ตบกกหู หรือใช้แปรงลบกระดานทูบ ดี ขว้างปาหรือให้เขกโต๊ะจนมือเลือดออกเป็นต้น ครูคนใดฝ่าฝืนถือว่าเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง (หนังสือกระทรวงศึกษาธิการที่ ศธ. 7754/2506 ลงวันที่ 16 เมษายน 2506)

16. กระทรวงศึกษาธิการไม่อนุญาตให้ครูสตรีเข้าประกวดนางงาม ตลอดจนการประกวดหรือแสดงแบบเครื่องแต่งกายสตรี ไม่ว่าการประกวดนั้นจะเรียกชื่ออย่างไร และผู้ใดเป็นผู้จัด หากฝ่าฝืนอาจได้รับการพิจารณาลงโทษถึงให้ออกจากราชการ (หนังสือกระทรวงศึกษาธิการที่ ศธ. 1422/2504 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2504)

17. การประพาดพิดประเวณีต่อบุคคลอื่น หรือคู่สมรสของผู้อื่น เป็นความประพาดพิดไม่เหมาะสม และเข้าลักษณะเป็นความประพาดพิดชั่วอย่างร้ายแรง

18. กระทรวงศึกษาธิการรังเกียจและจำต้องห้ามความประพาดพิดประเวณีในระหว่างข้าราชการชาย หญิง ในกระทรวงศึกษาธิการ หรือครูกับนักเรียนเว้นไว้แต่ผู้เป็นโสัดต่างตั้งใจเลี่ยนดูกัน ฐานสามีภรรยาและคู่สมรสกันตามประเพณี ถ้าเกิดความรังเกียจขึ้นในส่วนความประพาดพิดของเขาต่อนักเรียนหญิง(ครูสตรีต่อนักเรียนชาย) เขาจะมีความผิดและเป็นครูไม่ได้ ต้องออกจากหน้าที่ครูทันที (ข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องครูชายกับนักเรียนหญิง)

19. ถ้าปรากฏว่า การรื่องเรียนไม่มีมูลความจริงหรือเป็นการกลั่นแกล้งกัน ผู้รื่องเรียนจะต้องได้รับการพิจารณาลงโทษ หากปรากฏว่าครู อาจารย์มีส่วนช่วยวางแผน ยั่วยุ ชีหรือสนับสนุน หรือดำเนินการในลักษณะวิธีใดก็ตามที่จะทำให้เกิดความไม่สงบในโรงเรียน ให้ถือว่ามีความผิดทางวินัยสถานหนัก (มาตรการป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาตามหนังสือที่ ศธ 0807/13117 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม2525)

20. เรียกและรับเงินจากผู้สมัครสอบ โดยอ้างว่าจะช่วยเหลือให้สอบได้ เป็นความผิดฐานประพาดพิดชั่วร้ายแรง ให้ลงโทษระดับเดียวกับความผิดฐานทุจริตต่อน้ำที่ (มติ ก.พ. แจ้งตามหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ ส.ร.1006/ว.15 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2516)

21. ข้าราชการยื่นใบลาออกจากราชการแล้วหยุดราชการไปเลย โดยทั้งที่ผู้บังคับบัญชายังมีได้อนุญาต ถ้าสืบสวนได้ความว่าเป็นการละทิ้งหน้าที่ราชการ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรถือเป็นความผิดที่ปรากฏชัดแจ้งตามกฎก.พ. (มติ ก.พ. แจ้งตามหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ ศธ 6140/2498 ลงวันที่ 30 มีนาคม 2498)

22. ผู้ใดมาท างานสายกว่ากำหนดเวลาเป็นนิจ อันเป็นการแสดงว่ามีได้ตั้งใจปฏิบัติ หน้าที่ราชการโดยเต็มที่ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาลงโทษทางวินัย (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ น.ว. 108/2502 ลงวันที่ 18 กันยายน 2502)

23. ข้าราชการเลิกงานออกจากสถานที่ราชการก่อนกำหนดเวลา เป็นการไม่ร่วมมือและปฏิบัติตามคำ สั่งของรัฐบาล ให้พิจารณาลงโทษสถานหนัก (มติคณะรัฐมนตรี แจ้งตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ น.ว.108/2502 ลงวันที่ 18 กันยายน 2502)

24. ข้าราชการที่สังกัดส่วนกลางแต่ปฏิบัติราชการในส่วนภูมิภาค และอธิบดีเจ้าสังกัดเดิมมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปกครองบังคับบัญชาแทน เมื่อมีความจำเป็นจะต้องออกนอกเขตจังหวัดที่ตนอยู่ จะต้องขออนุญาตต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

4.8 มาตรฐานวิชาชีพ

ความสำคัญของมาตรฐานวิชาชีพ

ทุกวิชาชีพย่อมต้องมีมาตรฐานของวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อวัดหรือประมาณค่าผู้ปฏิบัติการวิชาชีพ ตามมาตรฐานด้านความรู้ ทักษะ และประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งมาตรฐานด้านความรู้ก็ตี มาตรฐานด้าน ประสบการณ์และทักษะวิชาชีพก็ตามจะต้องถูกกำหนดขึ้นโดยองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพของแต่ละ วิชาชีพ ดังตัวอย่าง เช่น อาชีพด้านกฎหมายก็มีสภาพนายความ อาชีพด้านสถาปัตยกรรมที่มีสถาปนิก สมาคมอาชีพทางการแพทย์ก็มีแพทย์สภา อาชีพด้านการพยาบาลก็มีสมาคมการพยาบาล หรือ อาชีพด้านการศึกษาก็มีคุรุสภา เป็นผู้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพของตนตามความมุ่งประสงค์ดังกล่าว ข้างต้น การที่องค์กรด้านวิชาชีพต่างๆ ได้กำหนดให้มีมาตรฐานวิชาชีพของตน ถือเป็นภาระหน้าที่เพื่อ ความมุ่งประสงค์ในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพของตนให้มีมาตรฐานสูงสุด โดยให้ผู้ปฏิบัติการ ผู้รับบริการ ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนได้เห็นความสำคัญของการอาชีพนั่นๆ และเพื่อให้การอาชีพนั่นๆ สามารถคงอยู่ได้ด้วยควมมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับนับถือและได้รับการยกย่อง

อย่างไรก็ดีการที่แต่ละวิชาชีพจะมีมาตรฐานโดยยึดที่มาตรฐานความรู้ มาตรฐานประสบการณ์ และทักษะในการวิชาชีพเท่านั้น ย่อมไม่เป็นการเพียงพอ แต่ละวิชาชีพยังจะต้องมีอีกมาตรฐานที่สำคัญ นั่นก็คือ มาตรฐานการประพฤติปฏิบัติตนของผู้ประกอบอาชีพแต่ละอาชีพด้วย ซึ่งย่อมหมายถึง มาตรฐานการประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพของตน ซึ่งประกอบด้วยจริยธรรม คุณธรรม ความดี ความงาม รวมทั้งค่านิยมที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ ด้วยเหตุนี้มาตรฐานวิชาชีพทุกๆ สาขา ย่อมจะมีองค์ประกอบสำคัญต่อไปนี้ด้วยเสมอ กล่าวคือ มาตรฐานความรู้ และทักษะ มาตรฐานใน สมรรถนะที่ประกอบการวิชาชีพได้จริง และมาตรฐานทางด้านความประพฤติและปฏิบัติตน

สำหรับวิชาชีพทางการศึกษานั้น คำว่า มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาเป็นทั้งการสร้าง การพัฒนา รวมทั้งการเสริมให้บุคคลมีคุณภาพ มีศักยภาพ ที่จะเป็ นพลเมืองที่มีคุณค่าของชุมชน สังคม และประเทศ หากมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาไม่มีมาตรฐาน หรือ มาตรฐานต่ำก็ย่อมเป็นตัวบ่งชี้ชัดเจนว่า ระบบการศึกษาจะสร้างหรือพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพที่จะ มีชีวิตที่ก้าวหน้าและเป็ นสุขได้ยากลำบาก ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีสมาคม วิชาชีพด้านการศึกษาคูแลเรื่องมาตรฐานการอาชีพของครู และของผู้บริหารที่เรียกว่า "Professional Standard Boards" (KY: Education Professional Standards Board Website: available at

file://G:\ProfStand10.htm) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษานั้นมีความสำคัญ นอกจากนั้นก็จะมียุทธศาสตร์การวิชาชีพทางการศึกษาในแต่ละเขต แต่ละท้องที่ และแต่ละรัฐ เพื่อความพยายามให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่ให้ถึงมาตรฐานขั้นต่ำของวิชาชีพ เป็นต้น ส่วนมาตรฐานวิชาชีพการศึกษาของประเทศไทย ก็ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยคุรุสภา ซึ่งการกำหนดมาตรฐานดังกล่าวได้ผ่านการศึกษาค้นคว้าทั้งในรูปของการวิจัย และใช้ประโยชน์ผลการวิจัย การศึกษาเอกสาร การประชุมสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และอื่นๆ เพื่อประมวลข้อมูลมากำหนดเป็น “มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา” เช่นนี้เป็นต้น

4.9 ความหมายของมาตรฐานวิชาชีพ

มาตรฐานวิชาชีพ หมายถึง จุดมุ่งหมายหลักที่จะสร้างแนวทางปฏิบัติรวมทั้งส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในวิชาชีพของผู้ปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิบัติงานอาชีพมีคุณภาพสูงสุด (CIPD-Professional Standards: available at, file://G:\ProfStand11.htm) โดยความหมายดังกล่าว วิชาชีพใดๆ ย่อมให้บริการแก่สาธารณชนหรือองค์กรต่างๆ โดยต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเฉพาะ โดยมีมาตรฐานในการประกอบอาชีพที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องได้รับการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอก่อนที่จะประกอบอาชีพ

วิชาชีพที่มีมาตรฐาน จึงได้รับการยกย่องให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงเพราะผู้ประกอบวิชาชีพ นอกจากต้องมีความรู้และทักษะในวิชาชีพแล้ว ยังต้องมีความรับผิดชอบสูง เพราะเกี่ยวข้องกับผู้รับบริการและสาธารณชน จึงต้องมีการควบคุมการประกอบวิชาชีพเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความมั่นใจต่อผู้รับบริการและสาธารณชน โดยผู้ประกอบวิชาชีพต้องประกอบวิชาชีพด้วยวิธีการแห่งปัญญา ได้รับการศึกษาอบรมมายาวนานเพียงพอ มีอิสระในการใช้วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ และมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งต้องมีสถาบันวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพที่เป็นแหล่งกลางในการสร้างสรรค์และจรรโลงวิชาชีพด้วย สำหรับความหมายของคำว่า มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา มีความหมายที่เป็นอาชีพชั้นสูงเช่นเดียวกับอาชีพชั้นสูงอื่น ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร สถาปนิก ทนายความ พยาบาล และอื่นๆ แต่ที่มีความต่างที่สำคัญก็เพราะมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ที่ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ผู้รับบริการจากวิชาชีพได้ว่า เป็นบริการที่มีคุณภาพ และตอบสนองสังคมได้ด้ว่า การที่กฎหมายให้ความสำคัญกับวิชาชีพทางการศึกษา และกำหนดให้เป็นวิชาชีพควบคุมโดยต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพนั้น เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะเฉพาะ ต้องใช้ความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญในการประกอบวิชาชีพตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการ

ศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรา 49 ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาไว้ 3 ด้านคือ (มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2548 : 4) เช่น มาตรฐานวิชาชีพครูมีความหมายครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ คือ

4.10 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู

มาตรฐานข้อนี้ ประกอบด้วย มาตรฐาน 2 ส่วน ได้แก่

1. มาตรฐานความรู้ หมายถึง ข้อกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพครู มีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่า หรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยต้องมีสาระความรู้และสมรรถนะตามมาตรฐานในเรื่องต่อไปนี้

- 1) ภาษาและเทคโนโลยีสำหรับครู
- 2) การพัฒนาหลักสูตร
- 3) การจัดการเรียนรู้
- 4) จิตวิทยาสำหรับครู
- 5) การวัดและประเมินผลการศึกษา
- 6) การบริหารจัดการในห้องเรียน
- 7) การวิจัยทางการศึกษา
- 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
- 9) ความเป็นครู

2. มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องผ่านการฝึกทักษะและสมรรถนะของวิชาชีพครูในด้านการปฏิบัติการสอน รวมทั้งทักษะและสมรรถนะด้านการสอนสาขาวิชาเฉพาะในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด ดังนี้

- 1) การฝึกปฏิบัติการวิชาชีพระหว่างเรียน
- 2) การฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

3. มาตรฐานการปฏิบัติงาน มีความหมายครอบคลุมมาตรฐานย่อย ๆ ของการปฏิบัติงาน 12 ประการด้วยกัน คือ

- 1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
- 2) ตัดสินใจปฏิบัติการต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน
- 3) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
- 4) พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

- 5) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
- 6) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน
- 7) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ
- 8) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
- 9) ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
- 10) ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์
- 11) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา
- 12) สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

4. มาตรฐานการปฏิบัติตน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติของผู้ปฏิบัติวิชาชีพครู จะต้องประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณของมาตรฐานวิชาชีพครู 5 ประการดังต่อไปนี้

- 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง
- 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ
- 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
- 5) จรรยาบรรณต่อสังคม

4.11 พื้นฐานและแนวคิด

โดยพื้นฐานและแนวความคิดความเชื่อของการมีมาตรฐานวิชาชีพ มิใช่มีไว้เพื่อบังคับควบคุมหรือกำกับผู้ประกอบวิชาชีพเท่านั้น หากแต่ยังมีพื้นฐานของความคิดความเชื่ออีกบางประการคือ

1. เป็นมาตรการของการให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ประกอบวิชาชีพเพื่อสามารถพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพเป็นทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่มบุคคล
2. เป็นมาตรการที่ทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพสามารถเลื่อนตำแหน่งงานวิชาชีพ เพิ่มคุณวุฒิ คุณภาพ คุณสมบัติรวมทั้งทักษะและเจตคติในการประกอบวิชาชีพ
3. เป็นมาตรการที่จะเพิ่มมาตรฐานในระดับวิชาชีพที่ทำอยู่ในด้านความรู้ความเข้าใจและสมรรถนะของบุคคลให้มีความเป็นมืออาชีพในวิชาชีพยิ่งขึ้น เป็นต้น

มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษานั้น นอกจากเป็นมาตรฐานวิชาชีพที่ต้องประกอบวิชาชีพเพื่อบริการต่อสาธารณชนตามบริบทของวิชาชีพชั้นสูงทั่วไปแล้ว ยังต้องมีการปฏิบัติการวิชาชีพที่เกี่ยวกับบทบาทสำคัญต่อสังคมและความเจริญของประเทศที่สำคัญด้วยคือ (มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2548: 1)

1. สร้างพลเมืองดีของประเทศ โดยให้การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประเทศต้องการ

2. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

3. สืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชาติ จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อรักษาความเป็นชาติไว้ให้มั่นคงและยาวนาน

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว จึงก่อให้เกิดมีมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาขึ้นทั้งที่เป็นมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และมาตรฐานวิชาชีพที่ควบคุมอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง เช่น มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์ เป็นต้น

4.12 การนำไปประยุกต์ใช้

เป็นไปเพื่อให้มีการรักษามาตรฐานวิชาชีพ เพื่อคงความสำคัญของวิชาชีพ ทุกวงการวิชาชีพจึงมีกลยุทธในการใช้และปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพในรูปแบบและวิธีการที่ต่างๆ กัน ขึ้นกับแต่ละสถาบันองค์กร สมาคม หรือสภาวิชาชีพต่างๆ ตัวอย่างเช่นที่ The Royal College of Anaesthetists ประเทศอังกฤษ (The Royal College of Anaesthetists, available at, [mhtml: //G:\ProfStand12.ht](http://G:\ProfStand12.ht)) ได้เน้นที่มาตรฐานวิชาชีพของตน ในการบริการที่ให้ผู้เรียนและสังคมที่ดีที่สุด ทั้งในระดับการบริการภายในและภายนอกสถาบัน ภาควิชาและหน่วยงานต่างๆ เช่น การสร้างหน่วยงานเป็นลักษณะคลินิกที่ให้บริการที่หลากหลาย มีการตั้งหน่วยงานให้คำปรึกษาสาขาวิชาการต่างๆ นอกสถาบันทั่วประเทศ เพื่อให้บริการเชิงของการเป็นที่ปรึกษา ซึ่งสำนักประเมินคุณภาพได้ประเมินให้เป็นสถาบันที่ได้รับการยกย่องเมื่อ พ.ศ. 2546 จึงกล่าวได้ว่าการประยุกต์ใช้มาตรฐานวิชาชีพ ย่อมขึ้นกับความต่างของวิชาชีพ ความต่างของขอบเขตการใช้มาตรฐานด้วย

สำหรับการใช้มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาก็ย่อมมีความต่างกันเช่นที่กล่าวข้างบนนี้เช่นกัน นอกนั้น ยังต้องขึ้นกับแนวความคิดความเชื่อของการกำหนดและการใช้มาตรฐานวิชาชีพที่มีความต่างระดับการศึกษา เช่นระดับอนุบาลศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษา ระดับการอาชีวศึกษา และระดับการอุดมศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตามในฐานะที่คุรุสภามีความเกี่ยวข้องกับครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรอื่นทางการศึกษาทั่วประเทศ ก็ได้มีการดำเนินการหรือปฏิบัติการตามมาตรฐานวิชาชีพแล้วอย่างต่อเนื่องตามกฎหมาย กล่าวคือ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่นที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็นวิชาชีพควบคุม ที่ต้องมีใบประกอบวิชาชีพภายใต้บังคับแห่งข้อจำกัดและเงื่อนไขของคุรุสภาดังนี้ (มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2548 : 3)

1. ต้องได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพ โดยยื่นขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่คุรุสากำหนด ผู้ไม่ได้รับอนุญาต หรือสถานศึกษาที่รับผู้ไม่ได้รับใบอนุญาตเข้าประกอบวิชาชีพควบคุมในสถานศึกษา จะได้รับโทษตามกฎหมาย

2. ต้องประพฤติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงไว้ซึ่งความรู้ความสามารถ และความชำนาญการตามระดับคุณภาพของมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ

3. บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการประพฤติผิดจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพ มีสิทธิกล่าวหา กรรมการคุรสุภา กรรมการมาตรฐานวิชาชีพ และบุคคลอื่นมีสิทธิกล่าวโทษผู้ประกอบวิชาชีพที่ประพฤติผิดจรรยาบรรณได้

4. เมื่อมีการกล่าวหาหรือกล่าวโทษ คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพอาจวินิจฉัยชี้ขาด ให้ยกข้อกล่าวหา/กล่าวโทษ ตักเตือน ภาคทัณฑ์ พักใช้ใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพได้ และผู้ถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตไม่สามารถประกอบวิชาชีพต่อไปได้

บทสรุป

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูเป็นกรอบกำหนดมาตรฐานและแนวทางการปฏิบัติของครู เพื่อให้การดำเนินงานด้านการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับหลักจริยธรรม กฎหมายเหล่านี้ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพครู การรักษามาตรฐาน การกำกับดูแลจรรยาบรรณ ไปจนถึงบทลงโทษในกรณีฝ่าฝืน การตระหนักรู้และปฏิบัติตามกฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง โปร่งใส และรักษาเกียรติของวิชาชีพครูในสังคม

โทษทางวินัยของครูโทษทางวินัยของครูเป็นมาตรการที่ใช้ควบคุมและรักษามาตรฐานวิชาชีพ เพื่อให้ครูปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องและมีความรับผิดชอบ โทษแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. ภาคทัณฑ์ – การตักเตือนอย่างเป็นทางการและบันทึกในประวัติราชการ ไม่มีผลต่อเงินเดือน แต่เป็นสัญญาณเตือนให้ปรับปรุงพฤติกรรม
 2. ตัดเงินเดือน – การหักเงินเดือนตามระยะเวลาที่กำหนด มีผลให้รายได้ลดลงชั่วคราว
 3. ลดขั้นเงินเดือน – การปรับลดขั้นเงินเดือนลง 1 ขั้นหรือมากกว่า มีผลถาวรต่อฐานเงินเดือนและการเลื่อนขั้น
 4. ปลดออก – ให้ออกจากราชการ แต่ยังได้รับบำเหน็จบำนาญและสิทธิประโยชน์บางส่วน
 5. ไล่ออก – ให้ออกจากราชการโดยตัดสิทธิ์บำเหน็จบำนาญและสิทธิประโยชน์ทั้งหมด เป็นโทษสูงสุด ใช้ในกรณีความผิดร้ายแรง เช่น ทุจริตหรือประพฤติผิดศีลธรรมอย่างร้ายแรง
- การกำหนดโทษเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องปรามไม่ให้ครูกระทำความผิด และเพื่อรักษาความศรัทธาในวิชาชีพให้คงอยู่ในสายตาของสังคม

ครูเป็นบุคลากรสำคัญที่มีบทบาททั้งการถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน การมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับทางวิชาชีพจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะ

นอกจากจะช่วยให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องแล้ว ยังเป็นหลักประกันว่าผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ครูที่มีความรู้คู่คุณธรรมย่อมสามารถสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพ และส่งเสริมให้สังคมก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

คำถามทบทวน

1. จงอธิบายความหมายและความสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู
2. วินัยข้าราชการครูหมายถึงอะไร และยกตัวอย่างข้อปฏิบัติตามวินัยข้าราชการครูอย่างน้อย 5 ข้อ
3. โทษทางวินัยของข้าราชการครูมีกี่สถาน อะไรบ้าง พร้อมอธิบายความหมายของแต่ละสถาน
4. จงอธิบายหลักการพิจารณาความผิดทางวินัย และความแตกต่างระหว่างความผิดวินัยไม่ร้ายแรงกับความผิดวินัยร้ายแรง
5. การกำหนดโทษทางวินัยของข้าราชการครูมีหลักเกณฑ์อย่างไร และผู้บังคับบัญชามีอำนาจสั่งลงโทษในกรณีใดบ้าง
6. มาตรฐานวิชาชีพครูหมายถึงอะไร และเหตุใดมาตรฐานวิชาชีพจึงมีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพครู
7. มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ประกอบด้วยกี่ด้าน อะไรบ้าง
8. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูประกอบด้วยสาระสำคัญอะไรบ้าง และเหตุใดจึงมีความจำเป็นต่อการเป็นครูมืออาชีพ
9. จรรยาบรรณของวิชาชีพครูตามมาตรฐานการปฏิบัติตนมี 5 ด้าน อะไรบ้าง พร้อมอธิบายโดยสังเขป
10. หากท่านเป็นครูผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา ท่านจะนำความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย วินัย และมาตรฐานวิชาชีพครูไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างไร พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

คำชี้แจง ผู้เรียนสามารถดาวน์โหลด เฉลยข้อคำถามทบทวนจำนวน 10 ข้อบทที่ 4 หลังจาก
ผู้เรียนได้ส่งคำตอบให้กับผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 4.1 เฉลยข้อคำถามทบทวน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *พระราชบัญญัติวิชาชีพครู พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- โกเมศ สมชาย. (2559). *จริยธรรมวิชาชีพครู: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
เกษม ปรัญญา. (2560). *คุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
การศึกษา.
- คุรุสภา. (2565). *แนวปฏิบัติจริยธรรมและคุณธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
พระราชบัญญัติวิชาชีพครู พ.ศ. 2546. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนพิเศษ 92 ก.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม
121 ตอนพิเศษ 42 ก.
- สมใจ จงดี. (2562). *การพัฒนาครูด้านคุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติตามกฎหมายวิชาชีพ*. วารสาร
การศึกษาและพัฒนาวิชาชีพ, 10(2), 45–60.
- สุทธิดา พัทธกิจ. (2561). *บทบาทคุณธรรมจริยธรรมต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
การศึกษา.
- CIPD. *Professional Standards*. สืบค้นจาก <file:///G:/Prof.Stand11.htm>.
<file:///G:/Prof.Stand10.htm> เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568

KY: Education Professional Standards Board Website. สืบค้นจาก <file:///G:/ProfStand10.htm>
เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568

Seagal, W. E., & Wilson, A. V. (1998). *Introduction to education: Teaching in a diverse society*. New Jersey: Prentice-Hall.

The Royal College of Anaesthetists. สืบค้นจาก mhtml: <file:///G:/ProfStand12.mht>. เข้าถึง
เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคม

แผนการสอนประจำบท บทที่ 5

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs)

PLO รอบรู้ในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs)

CLO5 อธิบาย/สรุปความรอบรู้ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ตามบริบทของโลกและสังคม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา

3. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes: LLOs)

LLO 1. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของบริบทสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

LLO 2. เพื่อให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ตามบริบทสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้

4. สารการเรียนรู้

1. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมโลก สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา และที่มีผลต่อวิชาชีพครู

2. ออกแบบการเรียนรู้ สะท้อนคิดและประยุกต์ใช้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง (เชื่อมโยงระหว่างความพอเพียง ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน กับ คุณธรรมและความรู้ : 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

5. กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนรายวิชา ED 1001 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู
2. บรรยายและการมีส่วนร่วมอภิปรายซักถาม
3. ศึกษาค้นคว้าด้วย Smart Phone
4. เข้าร่วมกลุ่มสรุปประเด็นสำคัญในบทเรียน/การเรียนรู้แบบร่วมมือ
5. ตอบคำถามท้ายบท

6. วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกต/ทักษะการปฏิบัติ

2. สนทนาซักถาม
3. ประเมินตามสภาพจริง
4. ตรวจผลงาน

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคม

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คุณภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนและรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี พลังงาน และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องปรับให้ทันสมัย ตอบรับกับพลวัตของโลกและประเทศไทยแนวทางการศึกษายุคใหม่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสามารถในการปรับตัวในยุคดิจิทัล และการเชื่อมโยงบริบทต่าง ๆ เช่น สังคม วัฒนธรรม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งเนื้อหาในบทนี้จะวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา รวมถึงบทบาทและทิศทางของวิชาชีพครูในอนาคต

5.1 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมโลกที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษ และวิชาชีพครู

การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ได้ก่อให้เกิดพลวัตที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิต และความคาดหวังของประชาชนต่อการเรียนรู้ การเคลื่อนไหวของโลกาภิวัตน์ทำให้พรมแดนทางวัฒนธรรมลดลง ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลและแลกเปลี่ยนแนวคิดจากทั่วโลกได้อย่างรวดเร็วผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ ทั้งในด้านเนื้อหาหลักสูตร วิธีการเรียนรู้ และบทบาทของครูและผู้เรียนนอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและดิจิทัลก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายของการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน

ผู้เรียนในบางพื้นที่ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการพัฒนาทักษะสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ ขณะเดียวกัน บทบาทของครูก็เปลี่ยนแปลงไปจากผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้จัดการการเรียนรู้ ที่ต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ดำเนินการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมผู้สูงอายุ และวิกฤตทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุข เช่น การระบาดของโรคโควิด-19 ก็ล้วนส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ทำให้ต้องมีการออกแบบนโยบายและแนวทางจัดการเรียนรู้ใหม่ที่ยืดหยุ่นและยั่งยืนมากขึ้น ระบบการศึกษาจึงต้องปรับตัวทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พร้อมเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อสังคม

5.2 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

1) การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและแรงงานข้ามชาติการย้ายถิ่นฐานทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดชุมชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม โรงเรียนต้องปรับตัวให้รองรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานภาษาและประสบการณ์ต่างกัน การสอนภาษาที่สองจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็น ครูต้องใช้กลยุทธ์การสอนที่เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจกันมากขึ้น

2) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวสังคมปัจจุบันมีครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เด็กบางส่วนเติบโตในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวหรืออยู่กับปู่ย่าตายาย ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์และการเรียน ครูต้องเข้าใจบริบทครอบครัวของผู้เรียนและปรับวิธีสอนให้สอดคล้อง การมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็งจะช่วยลดช่องว่างด้านโอกาสทางการศึกษา การจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงครอบครัวกับโรงเรียนจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

3) การยอมรับความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิตการเปิดกว้างต่อความหลากหลายทำให้โรงเรียนต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเท่าเทียม ครูต้องสอดแทรกแนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และสอนให้ผู้เรียนเคารพความคิดเห็นและความเชื่อที่แตกต่าง การเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายจะช่วยลดอคติและความขัดแย้งในอนาคต การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันได้

4) การสื่อสารแบบไร้พรมแดนผ่านสื่อดิจิทัลสื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้คนจากต่างวัฒนธรรมสามารถเชื่อมโยงกันได้ในพื้นที่ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเกิดขึ้นตลอดเวลา ครูจึงต้องสอนทักษะการคิดวิเคราะห์สื่อ (Media Literacy) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องจากข้อมูลเท็จได้ การใช้เทคโนโลยีในชั้นเรียนช่วยเปิดโลกทัศน์และสร้างโอกาสในการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลทั่วโลก แต่ก็ต้องสอนการใช้อย่างปลอดภัยและมีจริยธรรม

สรุป

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์มีผลโดยตรงต่อการศึกษาและวิชาชีพครูอย่างชัดเจน การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและแรงงานข้ามชาตินำมาซึ่งความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม ทำให้โรงเรียนต้องปรับตัวเพื่อรองรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว เช่น การเพิ่มขึ้นของครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ส่งผลต่อพัฒนาการเด็กและความต้องการการดูแลที่เหมาะสมนอกจากนี้ การยอมรับความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิต กลายเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย เท่าเทียม และเคารพซึ่งกันและกัน ครูต้องสอดแทรกการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อความหลากหลายผ่านกิจกรรมและบทเรียนที่เหมาะสม อีกทั้ง การสื่อสารแบบไร้พรมแดนผ่านสื่อดิจิทัล ได้

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลและวัฒนธรรมจากทั่วโลก แต่ก็ต้องควบคู่กับการเสริมทักษะ คิวคิดวิเคราะห์สื่อและการใช้อย่างมีจริยธรรม โดยรวม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นทั้ง โอกาส และ ความท้าทาย สำหรับครูในการออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ

5.3 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

1) เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) และการทำงานรูปแบบใหม่เศรษฐกิจดิจิทัลเติบโตอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์ ทำให้รูปแบบการทำงานเปลี่ยนไป เช่น Freelance และ Gig Economy ที่ไม่จำกัดสถานที่หรือเวลาทำงาน ครูและสถานศึกษาต้องปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ เช่น ทักษะดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นในโลกออนไลน์ นอกจากนี้ ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการบริหารเวลาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อแข่งขันในตลาดงาน

2) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ยังคงอยู่แม้เทคโนโลยีจะสร้างโอกาสใหม่ แต่ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนที่เข้าถึงทรัพยากรและคนที่ขาดโอกาสยังคงมีอยู่ เด็กจากครอบครัวรายได้น้อยอาจขาดอุปกรณ์การเรียนหรืออินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางการเรียน ครูจึงต้องออกแบบการสอนให้เข้าถึงได้สำหรับทุกกลุ่ม และสร้างระบบสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดโอกาส การบูรณาการการเรียนรู้เรื่องความเท่าเทียมและการลดความเหลื่อมล้ำเป็นสิ่งจำเป็น

3) การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศและภูมิภาคโลกปัจจุบันมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูง ทั้งด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี และคุณภาพแรงงาน ประเทศที่สามารถพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะสูงและคิดสร้างสรรค์ได้จะมีความได้เปรียบ การศึกษาและวิชาชีพครูต้องเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้สากล (Global Competence) สามารถใช้ภาษาได้หลายภาษา และมีความเข้าใจในเศรษฐกิจโลก เพื่อพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศ

4) การปรับตัวต่อกระแสเศรษฐกิจสีเขียวและความยั่งยืนเศรษฐกิจสีเขียวมุ่งเน้นการพัฒนาโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การประหยัดพลังงาน และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สถานศึกษาและครูควรส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม พลังงานทดแทน และการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมทำงานในอุตสาหกรรมสีเขียวและเทคโนโลยีสะอาด การปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เด็กจะช่วยสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและโลกในอนาคต

สรุป

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ส่งผลให้วิชาชีพครูและระบบการศึกษาต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

และหลากหลาย พร้อมทั้งต้องใส่ใจเรื่องความเท่าเทียมและความยั่งยืนเพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและสมดุลในอนาคต

5.4 ผลกระทบด้านการเมือง

1) การเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาและการลงทุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นโยบายการศึกษามีการปรับเปลี่ยนตามรัฐบาลและยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อทิศทางการเรียนการสอนและงบประมาณที่สนับสนุน การลงทุนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพครูและผู้เรียน ครูจึงต้องติดตามนโยบายและปรับการสอนให้สอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศ การมีระบบพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนช่วยให้การศึกษาไม่สะดุดแม้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

2) ความไม่มั่นคงทางการเมืองในบางประเทศสถานการณ์ความขัดแย้งหรือความไม่มั่นคงทางการเมืองอาจทำให้การจัดการศึกษาไม่ต่อเนื่อง โรงเรียนอาจปิดชั่วคราวหรือขาดงบประมาณสนับสนุน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเสียโอกาสทางการเรียน ครูและผู้บริหารต้องมีแผนสำรอง เช่น การเรียนออนไลน์หรือการเรียนทางไกล เพื่อให้ผู้เรียนยังสามารถเข้าถึงความรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเป็นกลางทางการเมืองก็มีความสำคัญต่อการเรียนรู้

3) ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา เช่น AEC, UNESCO ความร่วมมือระหว่างประเทศเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ บุคลากร และทรัพยากรด้านการศึกษา เช่น โครงการของ ASEAN Economic Community (AEC) และ UNESCO ที่ส่งเสริมมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูและสถานศึกษาสามารถนำแนวปฏิบัติที่ดีจากต่างประเทศมาปรับใช้กับบริบทไทย ความร่วมมือดังกล่าวยังช่วยสร้างเครือข่ายและพัฒนาผู้เรียนให้มีมุมมองระดับสากล พร้อมแข่งขันในตลาดแรงงานโลก

สรุป

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการศึกษาและวิชาชีพครู ทั้งในดำนนโยบาย งบประมาณ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การร่วมมือระหว่างประเทศและการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ของครูและสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การศึกษายังคงมีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมอย่างต่อเนื่อง

5.5 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

1) ภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาวะโลกร้อนทำให้อุณหภูมิโลกสูงขึ้นส่งผลต่อสภาพอากาศที่แปรปรวน เช่น ฝนตกหนัก น้ำท่วม หรือภัยแล้ง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลต่อสุขภาพของผู้เรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูจำเป็นต้องสอดแทรกความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและ

พลังงานสะอาดในบทเรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การปรับเวลาเรียนหรือใช้สื่อออนไลน์อาจช่วยลดผลกระทบจากสภาพอากาศสุดขั้ว

2) ภัยพิบัติทางธรรมชาติและผลกระทบต่อการเรียนการสอนภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว ดินถล่ม หรือพายุรุนแรง สามารถทำให้โรงเรียนเสียหายและหยุดการเรียนการสอนได้ ครูและสถานศึกษาควรมีแผนปฏิบัติการรับมือภัยพิบัติ รวมถึงช่องทางการเรียนรู้ทางเลือก เช่น การเรียนออนไลน์หรือศูนย์การเรียนรู้ชั่วคราว การฝึกซ้อมอพยพและให้ความรู้ด้านความปลอดภัยจะช่วยลดความเสี่ยงแก่ชีวิตและทรัพย์สิน การบูรณาการเนื้อหาภัยพิบัติในหลักสูตรยังช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะเอาตัวรอด

3) การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำ พลังงาน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลืองทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนในอนาคต โรงเรียนจึงต้องมีนโยบายประหยัดน้ำและพลังงาน เช่น การติดตั้งระบบน้ำหยด การใช้ไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning) ด้านการอนุรักษ์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ครูสามารถเชื่อมโยงเรื่องนี้กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างค่านิยมการใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณและมีประสิทธิภาพ

สรุป

ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาและวิชาชีพครูอย่างชัดเจน ครูและสถานศึกษาต้องเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาภาวะโลกร้อน ภัยพิบัติ และการขาดแคลนทรัพยากรด้วยการบูรณาการความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการสร้างจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อธรรมชาติ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความตระหนักรู้และพร้อมปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

5.6 ผลกระทบด้านเทคโนโลยี

1) การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI เข้ามามีบทบาทในทุกมิติของการศึกษา เช่น การเรียนออนไลน์ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน และการใช้หุ่นยนต์ช่วยสอน ครูต้องพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่ทันสมัยและตอบสนองผู้เรียนหลากหลายรูปแบบ การบูรณาการ AI ช่วยปรับเนื้อหาและวิธีสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม ต้องสอนผู้เรียนให้เข้าใจการใช้ AI อย่างมีจริยธรรมและปลอดภัย

2) การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศ แม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้า แต่ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตยังเป็นปัญหา โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ครูต้องออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้เรียนที่ขาดอุปกรณ์หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตสามารถเรียนได้ โรงเรียนควรสนับสนุนการติดตั้งโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล และสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่มีอุปกรณ์พร้อมใช้ การพัฒนา “ทักษะดิจิทัลพื้นฐาน” เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคน

3) การเรียนรู้ผ่านสื่อและแพลตฟอร์มออนไลน์ สื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มการเรียนรู้เช่น Google Classroom, YouTube หรือ MOOC เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลา ครูสามารถใช้สื่อเหล่านี้เพื่อเสริมบทเรียนและจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) การเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมช่วยกระตุ้นความสนใจและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ แต่ต้องมีการสอนทักษะการประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

สรุป

เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ส่งผลต่อการศึกษาอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านโอกาสและความท้าทาย ครูและสถานศึกษาต้องพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีและออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียน ในขณะเดียวกันต้องลดช่องว่างการเข้าถึงเทคโนโลยีและสร้างความรู้ด้านจริยธรรมการใช้เทคโนโลยี เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

5.7 ผลกระทบด้านอื่น ๆ

1) การเปลี่ยนแปลงทางประชากร (Demographic Change) อัตราการเกิดที่ลดลงและสังคมผู้สูงอายุส่งผลต่อโครงสร้างระบบการศึกษา โรงเรียนบางพื้นที่มีจำนวนนักเรียนลดลงจนต้องควบรวมกัน ครูต้องปรับการสอนให้เหมาะกับกลุ่มผู้เรียนที่มีจำนวนและความต้องการแตกต่างกัน การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงกลายเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษา

2) การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเหตุการณ์เช่น COVID-19 แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ทั้งการเรียนออนไลน์และระบบเรียนที่บ้าน ครูต้องพร้อมใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนทางไกลได้ทันทีเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน โรงเรียนต้องเตรียมมาตรการสุขอนามัยและสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียนเพื่อลดความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ

3) การเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานความต้องการแรงงานเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากผลของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ ครูต้องสอดแทรกทักษะใหม่ ๆ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในบทเรียน การแนะนำอาชีพต้องสอดคล้องกับแนวโน้มตลาดแรงงาน เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมเข้าสู่โลกการทำงานในอนาคต

สรุป

ผลกระทบด้านอื่น ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ส่งผลโดยตรงต่อระบบการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน ครูและสถานศึกษาต้องมีความยืดหยุ่น ปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

5.8 ผลกระทบต่อการศึกษา

หลักสูตรต้องเน้นทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และความร่วมมือ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ต้องมุ่งเน้นทักษะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการสอนต้องหลากหลายและยืดหยุ่น รองรับความแตกต่างของผู้เรียนในด้านความสามารถ ความสนใจ และสภาพแวดล้อม ครูควรใช้วิธีการสอนที่ผสมผสานทั้งการเรียนรู้ในชั้นเรียนและการเรียนรู้ออนไลน์ รวมถึงการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการปฏิบัติจริง

ครูต้องบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อดิจิทัล เครื่องมือออนไลน์ และ AI เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและตอบโจทย์ผู้เรียนแต่ละคน นอกจากนี้ครูควรได้รับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

ผู้เรียนต้องได้รับการเตรียมพร้อมทั้งทักษะวิชาการและทักษะชีวิตที่จำเป็น เช่น การจัดการตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการปรับตัวกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การเสริมสร้างความมั่นใจและความรับผิดชอบจะช่วยให้ผู้เรียนพร้อมเผชิญความท้าทายในอนาคต

5.9 ผลกระทบต่อวิชาชีพครู

บทบาทครูเปลี่ยนจาก “ผู้สอน” เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” ครูไม่ได้เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องช่วยสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าและพัฒนาตนเองได้อย่างอิสระ ครูทำหน้าที่เป็นโค้ชและที่ปรึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน

ครูต้องพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ครูจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะในการใช้เครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อออกแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ครูควรมีแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อพัฒนาตนเองและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

ครูต้องมีความเข้าใจด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมที่มีความหลากหลาย ครูต้องตระหนักและเคารพความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรมของผู้เรียน การเข้าใจและยอมรับความหลากหลายช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างและเท่าเทียม ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

ครูต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ครูมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและการพัฒนาการศึกษา ด้วยการนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ และส่งเสริมให้ผู้เรียนปรับตัวได้

อย่างมีประสิทธิภาพ ครูต้องมีความกล้าในการทดลองวิธีการสอนใหม่ ๆ และสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียนและชุมชน

5.10 บริบทของโลกและสังคมภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา

มีอยู่ด้วยกันหลายด้านดังนี้

โลกาภิวัตน์ (Globalization) โลกาภิวัตน์ หมายถึงกระบวนการที่ทำให้เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และข้อมูลข่าวสารของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น กระบวนการนี้ทำให้การเคลื่อนที่ของทุน เทคโนโลยี ความรู้ และแรงงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและขยายตัวอย่างกว้างขวาง ส่งผลกระทบอย่างสำคัญต่อหลายภาคส่วนรวมถึงระบบการศึกษาในด้านการศึกษา โลกาภิวัตน์สร้างความท้าทายและโอกาสในเวลาเดียวกัน ระบบการศึกษาต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานในระดับโลก ซึ่งต้องการทักษะใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับยุคเทคโนโลยีและความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ เช่น ทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน และความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นที่จะต้องเปิดรับแนวคิดและมาตรฐานการศึกษาจากต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแข่งขันและทำงานในเวทีโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพในขณะเดียวกัน โลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่มากขึ้น ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในห้องเรียน ซึ่งทำให้ครูและผู้บริหารการศึกษาต้องออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความเข้าใจและความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวของผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุขอย่างไรก็ตาม โลกาภิวัตน์ยังสร้างความท้าทายในเรื่องช่องว่างทางการศึกษา (Educational Divide) ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา หรือระหว่างกลุ่มประชากรที่มีทรัพยากรและเทคโนโลยีแตกต่างกัน ระบบการศึกษาต้องหาทางลดช่องว่างนี้ เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม

เทคโนโลยีและนวัตกรรมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ ได้เปลี่ยนโฉมหน้าของการศึกษาอย่างสิ้นเชิง การเรียนการสอนที่ครั้งหนึ่งเคยจำกัดอยู่ในห้องเรียนและตำราเรียนแบบกระดาษ ได้ถูกแทนที่ด้วยการเรียนรู้ออนไลน์ที่ยืดหยุ่นและสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีแหล่งความรู้ที่หลากหลายและสามารถเรียนรู้ตามความสนใจและจังหวะของตนเอง นอกจากนี้ยังส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์และการ

ทำงานร่วมกันผ่านสื่อดิจิทัล อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้ยังสร้างความท้าทายใหม่ ๆ เช่น ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้เรียนและครู รวมถึงการลดช่องว่างทางดิจิทัล (digital divide) ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างผู้ที่มีและไม่มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยี

แรงงานข้ามชาติและความเคลื่อนย้ายของประชากร การเคลื่อนย้ายของประชากรระหว่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมหลายแห่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมอย่างมาก ในบริบทการศึกษา หมายความว่าหลักสูตรและวิธีการสอนต้องได้รับการปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มาจากภูมิหลังต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความเท่าเทียมกันในห้องเรียน ตัวอย่างเช่น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสนับสนุนการเรียนรู้ภาษาที่สอง และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างและยอมรับความแตกต่าง ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวได้ดีแล้วยังเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมที่มีความหลากหลายอีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลก ความผันผวนและความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลก เช่น ภาวะถดถอยเศรษฐกิจ ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงความท้าทายทางการเงินระหว่างประเทศ ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณสำหรับการศึกษาในหลายประเทศ บางประเทศอาจประสบปัญหาการลดงบประมาณด้านการศึกษา ทำให้โรงเรียนและสถานศึกษาเผชิญกับข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาครู นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการวางนโยบายการศึกษาที่ต้องปรับให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การเน้นการเรียนรู้ที่เน้นทักษะอาชีพและทักษะที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานในยุคใหม่ เพื่อให้การศึกษาสามารถสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของเศรษฐกิจในระยะยาว

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง หรือพายุรุนแรงที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลต่อโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาอย่างมาก โรงเรียนอาจถูกทำลาย หรือมีการปิดชั่วคราว ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการศึกษา นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศยังทำให้บางพื้นที่กลายเป็นเขตเสี่ยงที่ไม่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม สถานศึกษาจึงต้องมีการวางแผนและปรับตัว เช่น การพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกล หรือการสร้างสถานศึกษาที่สามารถรองรับภัยพิบัติได้อย่างยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม กระแสความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมใหม่ ๆ และความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินชีวิต ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของสังคมที่เปลี่ยนไป หลักสูตรและแนวทางการสอนจึงต้องคำนึงถึงการส่งเสริมความเท่าเทียม ความหลากหลาย และความเคารพในสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตขึ้นเป็น

พลเมืองที่มีความรับผิดชอบและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข รวมถึงการเน้นทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความสามารถในการทำงานร่วมกัน

สถานการณ์สุขภาพโลกสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ เช่น โรค COVID-19 ทำให้ระบบการศึกษาทั่วโลกต้องเผชิญกับความท้าทายอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โรงเรียนหลายแห่งปิดตัวชั่วคราวและหันมาใช้ในการเรียนการสอนทางไกลผ่านออนไลน์แทน เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลจึงกลายเป็นเครื่องมือหลักในการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้ยังเปิดเผยช่องว่างความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ ระบบการศึกษาจึงต้องมีการวางแผนและพัฒนาการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและครอบคลุม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนอย่างแท้จริง

สรุป

ในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบทโลกและสังคมภายนอกประเทศส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อระบบการศึกษาและวิชาชีพครูทั่วโลก หนึ่งในปัจจัยสำคัญคือกระแสโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้การไหลเวียนของข้อมูล เทคโนโลยี และวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและการแข่งขันในระดับสากล เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมใหม่ ๆ ยังเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากแบบดั้งเดิมสู่การเรียนรู้ออนไลน์และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้เรียนต้องพัฒนาทักษะดิจิทัลและการคิดวิเคราะห์เพื่อรับมือกับข้อมูลที่หลากหลายและรวดเร็ว อีกทั้งการเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติและประชากรจากหลากหลายวัฒนธรรม ยังสร้างความท้าทายในการออกแบบหลักสูตรที่ต้องรองรับความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลกที่ผันผวน ส่งผลให้งบประมาณและนโยบายการศึกษามีความไม่แน่นอน ครูและผู้บริหารการศึกษาต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับวิธีการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก็เป็นอีกปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการศึกษา เช่น การเกิดภัยธรรมชาติที่ทำลายโครงสร้างพื้นฐาน หรือการจำกัดการเดินทางของผู้เรียนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมยังผลักดันให้การศึกษาเน้นการสร้างการเข้าใจในความหลากหลายและการเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมถึงการตอบสนองต่อสถานการณ์สุขภาพโลก เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ที่ทำให้การเรียนรู้

ทางไกลและออนไลน์กลายเป็นส่วนสำคัญของระบบการศึกษาในยุคใหม่ โดยรวมแล้ว บริบทโลกและสังคมภายนอกประเทศเป็นตัวเร่งที่สำคัญให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวเพื่อเสริมสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียนและครูในการเผชิญกับความท้าทายในโลกยุคใหม่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

5.11 การออกแบบการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายและที่มาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ทรงพระราชทานโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เน้นความสมดุลและความยั่งยืนในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ปรัชญานี้สะท้อนถึงการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือย และคำนึงถึงความพอดีในชีวิต รวมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ ความคิด และมีรากฐานมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตแบบพอเพียง โดยมุ่งหวังให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ปลอดภัยจากความเสี่ยง และ

สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน โดยไม่สร้างผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบข้าง

ปรัชญานี้จึงกลายเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารจัดการทรัพยากรในประเทศไทย และได้รับการส่งเสริมให้ใช้เป็นแนวทางในภาคการศึกษา เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกและทักษะที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและยั่งยืนในอนาคต

2. หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ห่วง และ 2 เงื่อนไข ที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน ได้แก่

3 ห่วง

ความพอประมาณ หมายถึงการใช้ทรัพยากรและดำเนินชีวิตอย่างพอดี ไม่มากเกินไปหรือฟุ่มเฟือย เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ระมัดระวัง

ความมีเหตุผล คือการตัดสินใจโดยพิจารณาข้อมูล ข้อเท็จจริง และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ ไม่เร่งรีบหรืออาศัยอารมณ์

การมีภูมิคุ้มกัน เป็นการเตรียมตัวรับมือกับความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การวางแผนทางการเงินหรือการมีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต

2 เงื่อนไข

ความรู้ หมายถึงการมีข้อมูลและความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งในด้านวิชาการ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

คุณธรรม คือการมีจิตใจที่ดี มีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตและการทำงานอย่างยั่งยืน

หลักการทั้ง 5 นี้ช่วยส่งเสริมให้คนมีชีวิตที่สมดุล ระมัดระวัง และพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและอนาคต

ภาพที่ 5.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การเชื่อมโยงกับการศึกษา

ปลูกฝังทัศนคติ “พอเพียง” ให้ผู้เรียนการปลูกฝังทัศนคติพอเพียงในผู้เรียนเป็นการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักใช้ชีวิตอย่างมีความพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือเกินความจำเป็น โดยการเรียนรู้จะมุ่งเน้นการตระหนักถึงคุณค่าและขีดจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรทั้งในระดับครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่อเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนมีแนวคิดและทัศนคติที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตในโลกยุคปัจจุบันและอนาคต

ฝึกการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลการฝึกให้ผู้เรียนตัดสินใจบนพื้นฐานของความพอประมาณและความรอบคอบเป็นการเสริมสร้างทักษะชีวิตที่สำคัญ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ ประเมินความเสี่ยง และเลือกทางเลือกที่เหมาะสม โดยใช้หลักการของปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง เช่น การพิจารณาผลกระทบในระยะสั้นและระยะยาว การคิดวางแผนล่วงหน้า และ การใช้ข้อมูลจริงประกอบการตัดสินใจ ส่งผลให้ผู้เรียนเติบโตเป็นคนที่มีเหตุผลและมีวิจารณญาณ

ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การเชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา ยังเป็นการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ผู้เรียนจะได้รับการเรียนรู้ถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมความยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างคนที่มีจิตสำนึกและมีคุณธรรม พร้อมทำหน้าที่พลเมืองที่ดีของสังคมในอนาคต

4. การออกแบบการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1) Project-Based Learning: ให้นักเรียนทำโครงการด้านสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านการทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์น้ำ การจัดการขยะ หรือการปลูกต้นไม้ในชุมชน กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้งและเห็นผลลัพธ์จากการกระทำของตนเอง โครงการยังช่วยฝึกทักษะการวางแผน การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมความพอประมาณและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างโครงการ “การจัดการขยะรีไซเคิลในโรงเรียน”

วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างความตระหนักและความรู้เรื่องการลดใช้ทรัพยากรและการจัดการขยะในโรงเรียน
- เพื่อส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมในการดูแลสิ่งแวดล้อมตามหลักพอเพียง

ขั้นตอนดำเนินโครงการ

1. สำรวจสถานการณ์ปริมาณและประเภทของขยะในโรงเรียน
2. ศึกษาวิธีการจัดการขยะรีไซเคิลที่เหมาะสมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
3. วางแผนและจัดตั้งจุดรวบรวมขยะรีไซเคิลในพื้นที่ต่าง ๆ ของโรงเรียน
4. ดำเนินกิจกรรมรณรงค์ให้เพื่อนนักเรียนคัดแยกขยะและนำขยะรีไซเคิลไปใช้ประโยชน์
5. ประเมินผลการลดปริมาณขยะและความร่วมมือของนักเรียน
6. สรุปผลการเรียนรู้และนำเสนอรายงานต่อชั้นเรียนหรือโรงเรียน

ทักษะที่ฝึก

- การวางแผนและการบริหารเวลา
- การทำงานร่วมกับผู้อื่นและการสื่อสาร

- การแก้ไขปัญหาและคิดอย่างมีเหตุผล

2) Problem-Based Learning ให้ผู้เรียนแก้ปัญหาด้วยหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา (Problem-Based Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาจริง โดยใช้กรอบคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ห่วงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน ร่วมกับเงื่อนไขด้านความรู้และคุณธรรม ผู้เรียนจะต้องประเมินข้อมูลและผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อหาแนวทางแก้ไขที่สมดุลและยั่งยืน กระบวนการนี้ช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีระบบ และปลูกฝังคุณค่าแห่งความรับผิดชอบ

ตัวอย่างโครงการ “แก้ไขปัญหการจัดการน้ำในชุมชนอย่างยั่งยืน”

สถานการณ์ปัญหา ชุมชนหนึ่งประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ส่งผลกระทบต่อ การเกษตรและการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

เป้าหมายการเรียนรู้

ใช้กรอบคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหการจัดการน้ำในชุมชน พัฒนา ทักษะการวิเคราะห์สถานการณ์ การคิดอย่างมีเหตุผล และการตัดสินใจบนพื้นฐานของความ พอเพียง

กระบวนการแก้ปัญหา

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและปริมาณน้ำในชุมชน
2. วิเคราะห์สถานการณ์โดยพิจารณาหลัก 3 ห่วง ได้แก่

ความพอประมาณ กำหนดปริมาณการใช้น้ำที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน

ความมีเหตุผล ประเมินผลกระทบของแต่ละทางเลือกในการจัดการน้ำ

ภูมิคุ้มกัน วางแผนรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่น ภัยแล้งหรือน้ำท่วม

2. ประเมิน 2 เงื่อนไข คือ

ความรู้ หาความรู้เกี่ยวกับวิธีการเก็บกักน้ำและการอนุรักษ์น้ำอย่างถูกต้อง

คุณธรรม ส่งเสริมความรับผิดชอบและจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด

3. ร่วมกันวางแผนและเสนอแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม เช่น การสร้างแหล่งเก็บน้ำฝน การปรับปรุงระบบชลประทาน หรือการรณรงค์ลดการใช้น้ำในครัวเรือน

4. นำเสนอแผนแก้ปัญหาและอภิปรายผลในชั้นเรียน

ทักษะที่พัฒนา

- การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล
- การทำงานร่วมกันและการสื่อสาร

- การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ
- การตระหนักรู้ในคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

3) Service Learning จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์โดยใช้แนวคิดพอเพียง การเรียนรู้ผ่านการบริการชุมชน (Service Learning) คือการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยผนวกกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การรณรงค์ลดใช้พลังงาน การสร้างสวนหย่อมในชุมชน หรือการจัดกิจกรรมสอนความรู้เรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนมีความรู้สึกเชื่อมโยงกับสังคมและธรรมชาติ พร้อมทั้งพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับคุณธรรมและความรู้ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวอย่างกิจกรรม Service Learning “โครงการสวนหย่อมเพื่อชุมชนพอเพียง”

วัตถุประสงค์

- เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดพอเพียง
- เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม
- เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม

1. ร่วมกับชุมชนสำรวจพื้นที่และความต้องการในการสร้างสวนหย่อม
2. วางแผนการจัดสวนหย่อมโดยใช้ทรัพยากรที่มีอย่างคุ้มค่าและพอเพียง เช่น ใช้น้ำฝนหรือระบบประหยัดน้ำ
3. จัดกิจกรรมปลูกต้นไม้และดูแลสวนหย่อมโดยนักเรียนและชุมชนร่วมกัน
4. จัดเวิร์กช็อปหรือกิจกรรมสอนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่สมาชิกชุมชน
5. ประเมินผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนหลังดำเนินกิจกรรม
6. สรุปประสบการณ์และเรียนรู้จากกิจกรรม เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตตามแนวทางพอเพียงต่อไป

ทักษะที่พัฒนา

- การทำงานเป็นทีมและการสื่อสารระหว่างนักเรียนและชุมชน
- การวางแผนและการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
- ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
- การตระหนักรู้ในคุณธรรมและความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวอย่างแผนจัดการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ การวางแผนการใช้ทรัพยากรในครัวเรือน

วัตถุประสงค์ ผู้เรียนสามารถวางแผนการใช้เงินและทรัพยากรในครัวเรือนอย่างพอเพียง โดยคำนึงถึงหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สาระการเรียนรู้

- หลักการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน และคุณธรรม ความรู้)
- การวางแผนงบประมาณครัวเรือน
- การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรม

เริ่มด้วยการชวนผู้เรียนพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับรายจ่ายในครอบครัว เช่น ค่าอาหาร ค่าไฟฟ้า ค่าเดินทาง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

1. อธิบายหลักการ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่

ความพอประมาณ ใช้จ่ายไม่เกินรายได้ที่มี และไม่ฟุ่มเฟือย

ความมีเหตุผล วางแผนและจัดลำดับความสำคัญของรายจ่าย

ภูมิคุ้มกัน เตรียมเงินสำรองสำหรับเหตุฉุกเฉิน เช่น เจ็บป่วย หรือเหตุการณ์ไม่คาดฝัน

ความรู้และคุณธรรม การตัดสินใจอย่างมีข้อมูลและซื่อสัตย์ต่อตนเองและครอบครัว

2. ให้ผู้เรียนจัดทำ “งบประมาณรายเดือน” ของครอบครัว โดยแบ่งหมวดหมู่รายจ่าย เช่น ค่าอาหาร, ค่าที่พัก, ค่าสาธารณูปโภค, และค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน

3. ให้นำเสนอแผนงบประมาณที่จัดทำ พร้อมอธิบายเหตุผลในการจัดสรรเงินตามหลักพอเพียง

4. อาจเสริมด้วยการให้อภิปรายร่วมกันถึงข้อดีข้อด้อยของแผนแต่ละคน

ขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอน	กิจกรรม	วิธีการ	เวลา
1. เปิดประเด็น	ครูชวนผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรื่องรายจ่ายในครัวเรือนและปัญหาที่พบ	ถาม-ตอบ, พูดคุย	10 นาที
2. นำเสนอเนื้อหา	อธิบายหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข และความสำคัญของการวางแผนใช้ทรัพยากร	บรรยาย, ใช้สื่อประกอบ	5 นาที

ขั้นตอน	กิจกรรม	วิธีการ	เวลา
3. กิจกรรมกลุ่ม	ผู้เรียนจัดทำงบประมาณรายเดือนของครอบครัวโดยใช้หลักพอประมาณ เหตุผล และภูมิคุ้มกัน	แบ่งกลุ่มทำงาน, รวบรวมแบบฟอร์ม	30 นาที
4. นำเสนอผลงาน	แต่ละกลุ่มนำเสนอแผนงบประมาณ พร้อมอธิบายแนวคิดการวางแผน	นำเสนอ, ถาม-ตอบ	20 นาที
5. สรุปและประเมินผล	ครูสรุปเนื้อหาและให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้ที่ได้ พร้อมประเมินด้วย Rubric	สรุป, ประเมิน	10 นาที

สื่อและวัสดุ

แบบฟอร์มจัดทำงบประมาณ (แจกให้ผู้เรียน), สื่อประกอบการสอน เช่น สไลด์ PowerPoint, กระดาษปากกา, ตัวอย่างงบประมาณ

การประเมินผล

เกณฑ์การประเมิน	ระดับดีมาก (4)	ระดับดี (3)	ระดับพอใช้ (2)	ระดับต้องปรับปรุง (1)
ความสมบูรณ์ของแผนงบประมาณ	งบครบถ้วนและเหมาะสม	งบมีครบแต่ขาดรายละเอียดบางส่วน	ขาดข้อมูลสำคัญบางส่วน	งบไม่ครบหรือไม่เหมาะสม
การใช้หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข	ใช้ครบทุกหลักอย่างชัดเจน	ใช้ครบแต่ไม่ชัดเจน	ใช้บางหลักไม่ครบถ้วน	ไม่ใช้หลักตามที่กำหนด
การนำเสนอ	ชัดเจน น่าเชื่อถือ มีเหตุผล	ชัดเจนแต่ยังขาดความน่าเชื่อถือ	นำเสนอได้แต่ไม่ชัดเจน	นำเสนอไม่ชัดเจน
ทักษะการคิดและวางแผน	แสดงความคิดวิเคราะห์และวางแผนดีมาก	แสดงความคิดได้บ้าง	ความคิดยังไม่ชัดเจน	ไม่มีความคิดวิเคราะห์

ตัวอย่างงบประมาณรายเดือนครัวเรือน (สมมุติ)

หมวดรายจ่าย	จำนวนเงิน (บาท)	คำอธิบาย
ค่าอาหาร	5,000	ใช้สำหรับอาหารทั้งครอบครัว
ค่าน้ำ-ไฟฟ้า	1,200	ค่าสาธารณูปโภค
ค่าเดินทาง	1,000	ค่ารถโดยสารและน้ำมัน
ค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน	1,000	สำรองไว้ใช้ในกรณีเจ็บป่วย
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	800	เสื้อผ้า อุปกรณ์การเรียน
รวมรายจ่าย	9,000	
รายได้รวมต่อเดือน	10,000	
เงินออม/สำรอง	1,000	เหลือหลังหักรายจ่ายแล้ว

บทสรุป

ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการออกแบบการเรียนรู้เน้นความเชื่อมโยงระหว่าง “ความพอเพียง” (พอประมาณ ใช้เหตุผล มีภูมิคุ้มกัน) กับ “คุณธรรมและความรู้” (3 ห่วง 2 เงื่อนไข) ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความรับผิดชอบ ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมและความรู้ที่สมดุล

ด้านการเชื่อมโยงกับการศึกษาปลูกฝังทัศนคติ “พอเพียง” ให้ผู้เรียนเข้าใจการใช้ชีวิตอย่างพอประมาณฝึกฝนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลโดยใช้ข้อมูลและความรู้ประกอบส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ผ่านกิจกรรมและการเรียนรู้ที่สอดคล้อง

ด้านรูปแบบการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง Project-Based Learning: ให้นักเรียนทำโครงงานด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์น้ำ หรือการจัดการขยะ Problem-Based Learning: ให้ผู้เรียนแก้ปัญหาจริงโดยใช้หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางที่สมดุลและยั่งยืน Service Learning: จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนโดยผนวกแนวคิดพอเพียง เช่น สร้างสวนหย่อม รณรงค์ลดใช้พลังงาน

คำถามทบทวน

1. อธิบายความสำคัญของการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ในการศึกษาในยุคปัจจุบัน พร้อมยกตัวอย่างทักษะที่สำคัญอย่างน้อย 3 ทักษะ
2. วิเคราะห์ผลกระทบของเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีต่อรูปแบบการทำงานและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
3. อธิบายบทบาทของครูในฐานะ “ผู้อำนวยความสะดวก” และแสดงให้เห็นว่าครูควรมีทักษะหรือคุณสมบัติอะไรบ้างเพื่อทำหน้าที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. จงยกตัวอย่างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเรียนการสอน และเสนอแนวทางที่โรงเรียนควรเตรียมรับมือ
5. อภิปรายถึงความท้าทายและโอกาสที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เช่น อัตราการเกิดที่ลดลงและสังคมผู้สูงอายุ ต่อระบบการศึกษาและวิชาชีพครู
6. ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาและวิชาชีพครูในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสังคมโลก
7. อธิบายหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
8. การเรียนรู้แบบ Project-Based Learning สามารถส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร
9. ในการเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning ผู้เรียนจะใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ปัญหาอย่างไร
10. จงยกตัวอย่างกิจกรรมในแผนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนฝึกวางแผนใช้ทรัพยากรในครัวเรือนอย่างพอเพียง พร้อมอธิบายวิธีการประเมินผลกิจกรรมนั้น

คำชี้แจง ผู้เรียนสามารถดาวน์โหลด เฉลยข้อคำถามทบทวนจำนวน 10 ข้อบทที่ 5 หลังจาก que ผู้เรียนได้ส่งคำตอบให้กับผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 5.2 เฉลยข้อคำถามทบทวน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). รายงานการศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษาไทย. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกต่อชุมชนไทย. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). รายงานสถานการณ์สังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวง.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2559). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- วรรณฤดี สารคุณ. (2562). “ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อระบบการศึกษาไทย.” วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 16(2), 45-60.
- ศูนย์พัฒนานโยบายด้านการศึกษา. (2565). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับตัวของระบบการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2562). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด. (2563). แผนพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <https://trat.nfe.go.th>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). การพัฒนาและยกระดับการศึกษาของไทยในบริบทโลก. กรุงเทพฯ: สกศ.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *รายงานสภาพสังคมไทยและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- โออีซีดี (OECD). (2016). *Education in Thailand: An OECD-UNESCO Perspective*. OECD Publishing
- UNESCO. (2018). *World Social Report: The Changing Social Landscape*. Paris: UNESCO Publishing.
- World Bank. (2020). *Social Impacts of Global Changes*. Washington, DC: World Bank Publications.
- Darling-Hammond, L. (2017). *Empowered educators: How high-performing systems shape*
- OECD. (2019). *Teaching in Focus: Teachers as change agents*. OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/23114327>
- UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education*. UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>
- UNESCO. (2015). *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. Paris: UNESCO Publishing.
- Zhao, Y. (2018). *Who's afraid of the big bad dragon?: Why China has the best (and worst) education system in the world*. Jossey-Bass.

บทที่ 6

หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

แผนการสอนประจำบท บทที่ 6

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs)

PLO รอบรู้ในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อวัตกรรมการ เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs)

CLO1 อธิบายความหมาย ความสำคัญ และหลักคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพครูได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล

CLO6 อธิบายถึงการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพครู

3. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes: LLOs)

LLO1 เพื่อให้ผู้เรียนบอกหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูได้

LLO2 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพครูได้อย่างเหมาะสม

4. สารการเรียนรู้

1. ความสำคัญของหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู
2. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู
 - 1) หลักธรรมสำหรับทางแห่งความสำเร็จในหน้าที่ครู
 - 2) หลักธรรมสำหรับมิตรแท้หรือส่งเสริมการเป็นครูที่ดี
 - 3) หลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวน้ำใจคน
 - 4) หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองคน
 - 5) หลักธรรมที่ทำให้คนงาม
 - 6) หลักธรรมที่เป็นโลกบาลหรือธรรมที่คุ้มครองโลก
 - 7) หลักธรรมของฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป
 - 8) หลักธรรมสำหรับคนดี

9) หลักธรรมแห่งการบริหารจัดการ

5. กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนรายวิชา ED 1001 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู
2. บรรยายและการมีส่วนร่วมอภิปรายซักถาม
3. ศึกษาค้นคว้าด้วย Smart Phone/ห้องสมุด
4. เข้าร่วมกลุ่มสรุปประเด็นสำคัญในบทเรียน/การเรียนรู้แบบร่วมมือ
5. ตอบคำถามท้ายบท

6. วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกต/ทักษะการปฏิบัติ
2. สนทนาซักถาม
3. ประเมินตามสภาพจริง
4. ตรวจผลงาน

7. การใช้สื่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในบทนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิงได้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ส. (ไทย) 9/170/56 หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 9 ข้อที่ 170 หน้า 56

บทที่ 6

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

ในกระแสดูแลและการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี วิชาชีพครูยังคงดำรงอยู่ในฐานะเสาหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อย่างไรก็ตามความท้าทายในวิชาชีพได้ทวีความซับซ้อนขึ้นอย่างยิ่งยวด ครูในศตวรรษที่ 21 มิได้เป็นเพียงผู้ส่งผ่านองค์ความรู้ (Transmitter of Knowledge) อีกต่อไป แต่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Learning Facilitator) ผู้นำทางจิตวิญญาณ และต้นแบบทางจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ให้แนวทางที่ชัดเจนและลึกซึ้งเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีคุณธรรม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

**"ครูคือผู้ให้แสงสว่างทางปัญญาและคุณธรรมแก่ลูกศิษย์ การมีคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคง
จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง"**

6.1 ความสำคัญของหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

ในสังคมไทยซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและจิตใจมาอย่างยาวนาน หลักธรรมคำสอนจึงเป็นแหล่งที่มาอันทรงคุณค่าของหลักการดำเนินชีวิตและหลักปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพ บทเรียนนี้จึงได้รวบรวมและเรียบเรียงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนครูได้ศึกษาทำความเข้าใจ และน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครูมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในหลายมิติ ดังนี้

- 1) เป็นรากฐานของจรรยาบรรณวิชาชีพ หลักธรรมเปรียบเสมือนเข็มทิศทางจิตใจที่ชี้แนะการประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครูที่คุรุสภากำหนดไว้ ช่วยให้ครูสามารถตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

- 2) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครูผู้มีคุณธรรมย่อมสามารถเป็น "กัลยาณมิตร" ที่ดีของศิษย์ สามารถชี้แนะและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญา (พุทธิพิสัย) จิตใจ (จิตพิสัย) และทักษะการปฏิบัติ (ทักษะพิสัย) ได้อย่างสมบูรณ์
- 3) สร้างศรัทธาและความไว้วางใจ: การปฏิบัติตนตามหลักธรรมและจริยธรรมอันดีงาม จะสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นแก่ศิษย์ ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย
- 4) ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าและความสงบสุขในชีวิตของครู: การปฏิบัติตนตามหลักธรรม คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่องาน แต่ยังส่งผลดีต่อชีวิตส่วนตัวของครู ทำให้เกิดความสงบสุขทางใจ มีความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ในการทำงานได้อย่างมีสติและปัญญา
- 5) อารมณ์ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของวิชาชีพ: เมื่อครูทุกคนยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม ย่อมส่งผลให้วิชาชีพครูโดยรวมได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคมว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่สร้างคุณูปการต่อประเทศชาติอย่างแท้จริง

6.2 หลักธรรมเพื่อคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู หมายถึง กรอบความคิดและแนวทางการประพฤติปฏิบัติอันดีงามที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูพึงยึดถือ ทั้งในส่วนที่เป็นคุณสมบัติภายในจิตใจ (คุณธรรม) และในส่วนที่แสดงออกผ่านการกระทำภายนอก (จริยธรรม) เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ เป็นที่เคารพศรัทธา และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเอง ศิษย์ และสังคมโดยรวม

คุณธรรม (Morals) หมายถึง สภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2544, น.263) ในจิตใจที่สั่งสมมาเป็นลักษณะนิสัย เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ดีงาม เช่น ความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ

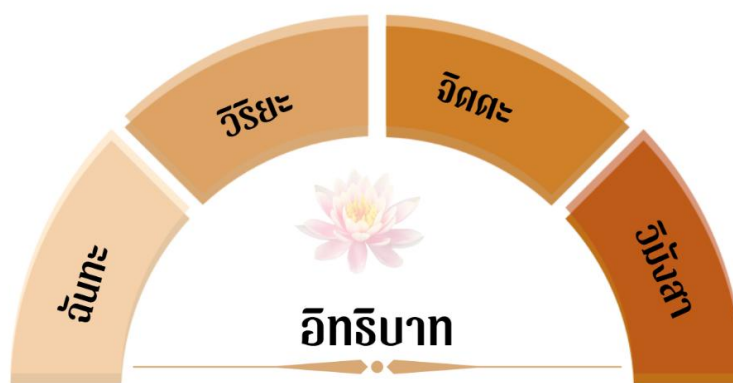
จริยธรรม (Ethics) หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2544, น.302) หลักการหรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ซึ่งสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ จริยธรรมสำหรับครูจึงหมายถึงประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูพึงปฏิบัติ เพื่ออารังไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของวิชาชีพ

ในบริบทของวิชาชีพครูในประเทศไทย ครูสภาได้กำหนดจรรยาบรรณของวิชาชีพไว้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรมที่ครูทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยจรรยาบรรณต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อผู้รับบริการ (ศิษย์ ผู้ปกครอง) ต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ และต่อสังคม ดังนั้น คุณธรรมจึงเป็นพื้นฐาน

ภายในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นหลักปฏิบัติที่แสดงออกภายนอก ครูที่มีคุณธรรมย่อมสามารถปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพได้อย่างสมบูรณ์

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่สามารถนำมาเป็นรากฐานของคุณธรรมสำหรับครูได้อย่างดียิ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในตัวบุคคล ซึ่งเมื่อครูได้นำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ จะสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และส่งเสริมพัฒนาการที่ดีให้แก่ผู้เรียนได้ หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู มีดังนี้

6.3 หลักธรรมสำหรับทางแห่งความสำเร็จในหน้าที่ครู

ภาพที่ 6.1 อริยบาท 4

หลักธรรมสำหรับทางแห่งความสำเร็จในหน้าที่ครู ได้แก่ อริยบาท 4 (อภ.วิ. (ไทย) 35/432-461/342-353) ประกอบด้วย

1.1 **จันตะ** หมายถึง ความรัก ความพอใจในการสอน รักวิชาที่สอน รักวิชาชีพครู รักศิษย์ รักที่จะเห็นศิษย์มีวิชาความรู้ มีความเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิต การสอนและการให้คำปรึกษาให้กับผู้เรียนก็ทำไปด้วยใจรัก ไม่ทำเพื่อให้ผ่านไปหรือเสร็จไปเพราะเป็นหน้าที่

1.2 **วิริยะ** หมายถึง ความขยันขันแข็ง พากเพียรที่จะค้นคว้าหาความรู้และวิทยาการที่ใหม่ๆ แปลกๆ มาสอน ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้กว้างขวางและลึกซึ้ง การขยันจัดทำและเตรียมสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนประสพผลดี หรือการขยันจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรหรือกิจกรรมนอกหลักสูตร ตลอดจนการขยันหมั่นประชุมกับเพื่อนครูเพื่อปรึกษาหารือในการวางแผนการสอน หรือ

ประสานงานเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน รวมทั้งการหมั่นประชุมกับผู้เรียนเพื่อวางจุดมุ่งหมายในการเรียนร่วมกันและการให้คำปรึกษาหารือเป็นกลุ่มและรายบุคคล

1.3 **จิตตะ** หมายถึง ความเอาใจใส่ ความฝักใฝ่ในงานที่ทำ และความรับผิดชอบในงานที่ตนสอน หรือทำงานอื่นที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจแน่วแน่ในการถ่ายทอดความรู้และการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ศิษย์อย่างเต็มสติปัญญาและกำลังความสามารถ

1.4 **วิมังสา** หมายถึง การไตร่ตรองใช้เหตุผล รู้จักหาวิธีการทำงานให้สำเร็จรวดเร็ว เมื่อประสบปัญหาใดไม่ว่าด้านการเรียนการสอน ด้านวินัย หรือด้านมนุษยสัมพันธ์ก็ใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างรอบคอบไม่ว่าวม นอกจากเป็นผู้ที่รู้จักไตร่ตรองใช้เหตุผลด้วยตนเองแล้ว ยังกระตุ้นให้ศิษย์รู้จักคิด รู้จักไตร่ตรองพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถี่ถ้วนและมีเหตุผล

6.4 หลักธรรมสำหรับมิตรแท้หรือส่งเสริมการเป็นครูที่ดี

ภาพที่ 6.2 กัลยาณมิตรธรรม 7

หลักธรรมสำหรับมิตรแท้หรือส่งเสริมการเป็นครูที่ดี ได้แก่ กัลยาณมิตรธรรม 7 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)), 2546, น.204) ประกอบด้วย

2.1 **ปิโย** หมายถึง น่ารัก ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์และกิริยามารยาทดี มีเมตตากรุณาเป็นที่รักของศิษย์ เข้าถึงจิตใจสร้างความสนิทสนมและเป็นกันเอง ชวนใจให้ศิษย์กล้าเข้ามาปรึกษาหารือ

2.2 **ครู** หมายถึง ความน่าเคารพ ครูควรมีความหนักแน่นถือหลักการเป็นสำคัญ และมีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ น่าเคารพ น่าเชื่อถือ มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้ศิษย์เกิดความรู้สึกรับรองเป็นที่ยึดใจ และปลอดภัย ครูที่ดีนั้น นอกจากจะต้องรัก เห็นใจ และอุทิศตัวให้แก่การสอนแล้ว ต้องรู้จักเสริมจุดเด่นและแก้จุดด้อยให้กับศิษย์ได้ตระหนักในคุณค่าของคุณธรรมและจริยธรรม ความสำนึกในหน้าที่ต้องให้ศิษย์มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม

2.3 **ภาวนีโย** หมายถึง น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ครูควรกระทำตนให้เป็นแบบอย่างของศิษย์ และบุคคลทั่วไป ดำรงตนในฐานะผู้ทรงคุณ คือ มีความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เปิดรับความรู้ใหม่ๆ ทั้งเป็นผู้ฝึกฝนอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ มีคุณธรรมควรแก่การกราบไหว้และ เป็นที่น่ายกย่องควรอย่าง ทำให้ศิษย์เอย่อย่างและรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ

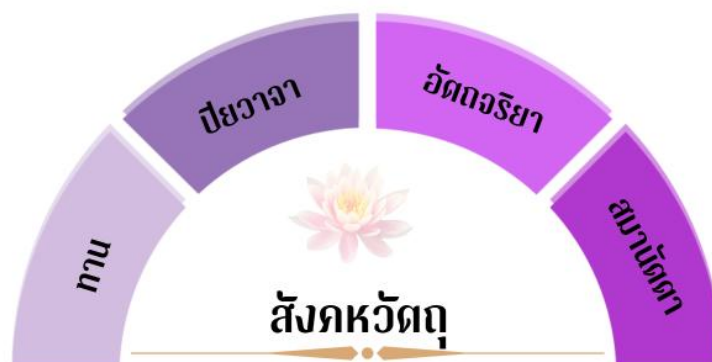
2.4 **วตฺตา จ** หมายถึง รู้จักพูดให้ได้ผล ครูควรเป็นผู้ที่มีศิลปะในการพูด รู้จักพูดให้ได้ผล สามารถชี้แจงอธิบายเรื่องต่างๆ ได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร และคอย ให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนเป็นที่ปรึกษาที่ดี

2.5 **วจนฺทโม** หมายถึง อดทนต่อถ้อยคำ คือ ครูควรมีความอดทนต่อคำพูดของศิษย์ พร้อมทั้ง จะรับฟังความคิดเห็น คำปรึกษา ข้อซักถาม ข้อเสนอแนะ หรือการวิพากษ์วิจารณ์จากศิษย์ แม้บางครั้ง อาจจะไม่สุภาพหรือไม่ถูกใจ ครูก็ควรต้องอดทนฟังได้ ไม่เบือนหน้า ไม่เสียอารมณ์เป็นผู้มีความมานะใน การตักเตือนสั่งสอน โดยไม่กลัวว่าจะเกลียดหรือโกรธ มีความฉลาดในการใช้คำพูด (กับศิษย์)

2.6 **คมภีรณฺจ กถํ กตฺตา** หมายถึง แกล้งเรื่องล้าลึกได้ ครูควรมีความรู้ความสามารถในการ อธิบาย ชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป การรู้จักสอนจากง่ายไปหายาก หรือมีความลึกซึ้งขึ้นโดยลำดับเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้ศิษย์เข้าใจได้ง่าย

2.7 **โน จฏฐาเน นิโยชเย** หมายถึง ไม่แนะนำ หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ครูไม่ควรชักจูงศิษย์ ไปในทางที่ไม่ดี หรือกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะอิทธิพลของครูที่มีต่อเด็กนั้นล้าลึกและครูเป็นผู้ที่มี ส่วนสำคัญในการสร้างชาติและทำลายเด็กของชาติ ครูเป็นผู้นำของเด็กๆ เป็นผู้ที่เด็กมองด้วยความพอใจ เลื่อมใส ฉะนั้นการวางตนให้เหมาะสมแก่ความเป็นครูอย่างแท้จริงต้องเป็นคนที่บริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ เป็นครูอยู่ทุกขณะ ทุกหนทุกแห่ง เป็นเยี่ยงอย่างที่ดีแก่ศิษย์หรือผู้พบเห็น

6.5 หลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวน้ำใจคน

ภาพที่ 6.3 สังฆวัตถุ 4

หลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวหัวใจคน ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 (อง.จตุกก (ไทย). 21/32/50-51) ประกอบด้วย

3.1 **ทาน** หมายถึง การเป็นผู้ให้ความรู้ ให้แนวคิดที่ถูก รวมทั้งวิธีคิด วิธีศึกษาหาความรู้ด้วยความเต็มใจ เพื่อศิษย์จะได้นำไปใช้ในการแสวงหาความรู้และดำเนินชีวิตต่อไป รวมทั้งการให้กำลังใจ ให้ความรักความเมตตา ให้อภัยเมื่อศิษย์หรือบุคคลที่ครูเกี่ยวข้องด้วยทำผิดพลาด ให้ปันสิ่งของ เช่น หนังสือ หรือเอกสารต่าง ๆ ให้กับนักเรียนที่ยากไร้ขาดอุปกรณ์การเรียน เช่น สมุด หนังสือ อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน

3.2 **ปิยวาจา** หมายถึง การเจรจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ นุ่มนวล จะว่ากล่าวตักเตือนศิษย์ก็ไม่มุทะลุตุตัน ไม่พูดจาบาดหมางใจ อันจะทำให้ผู้ใดผู้หนึ่งต้องเจ็บช้ำน้ำใจเพราะคำพูดนั้น ขณะที่โกรธไม่พอใจก็ใช้ความอดทนประยัดถ้อยคำ พูดจาให้เหมาะสมและการให้คำปรึกษาต่างๆ ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ

3.3 **อิตถจริยา** หมายถึง การประพฤติปฏิบัติหรือกระทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ศิษย์และบุคคลอื่น ได้แก่ การให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต ให้กับศิษย์ นอกจากในเรื่องการเรียนการสอนแล้ว ครูควรที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนที่ครูปฏิบัติงานอยู่ด้วย เช่น ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อาจจะเป็นผู้ริเริ่มหรือเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การปรับปรุงถนน การสร้างศาลาประชาคมและการร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.4 **สมานัตตา** หมายถึง การเป็นกันเองกับศิษย์ ไม่ถือตัวหรือวางตนสูงเกินไปจนผู้เรียนไม่กล้าซักถาม ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นกับผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนก็เช่นเดียวกัน ครูควรวางตนให้มีสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาทักทายหรือทำงานกับทุกคนอย่างเป็นกันเอง

6.6 หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองคน

ภาพที่ 6.4 พรหมวิหาร 4

หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองคน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)), 2546, น. 124-127) ประกอบด้วย

4.1 **เมตตา** หมายถึง การมีจิตเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตปรารถนาที่จะให้ศิษย์และบุคคลที่ครูเกี่ยวข้องกับมีความสุขทั้งสுகายและสุขใจ โดยเฉพาะการหาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนจนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

4.2 **กรุณา** หมายถึง การมีจิตใจที่ดีทั้งต่อศิษย์หรือบุคคลต่างๆ ที่ครูเกี่ยวข้องกับ จะเป็นเพื่อน ครูด้วยกันหรือผู้ใดก็ตามที่ประสบความเดือดร้อน มีปัญหาต่างๆ ครูก็พยายามช่วยเหลือให้เขาพ้นทุกข์มีความสุขกายสบายใจ หรือเมื่อผู้ใดประสบทุกข์ยากก็รู้สึกสงสารเห็นอกเห็นใจและพยายามหาทางช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ยากนั้นๆ

4.3 **มุทิตา** หมายถึง การที่ศิษย์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยประสบความสุขหรือความสำเร็จ ครูก็พลอยยินดีกับศิษย์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยความจริงใจ

4.4 **อุเบกขา** หมายถึง การวางเฉย ครูที่ดีควรวางตนเป็นกลาง วางเฉย ไม่เอนเอียง ไม่ลำเอียง หรือมีอคติต่อผู้เรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ ครูควรมีความปรารถนาดีต่อทุกคนโดยเสมอภาคและไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

6.7 หลักธรรมที่ทำให้คนงาม

หลักธรรมที่ทำให้คนงาม เป็นหลักธรรมที่ทำให้ครูมีความงดงามทั้งกาย วาจาและใจ ช่วยให้ครูที่ยึดถือหลักธรรมนี้มีความประพฤติดี มีอัธยาศัยเป็นที่น่ายกย่องนับถือของคนทั่วไป ได้แก่ ขันติ และโสรัจจะ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)), 2546, น. 65)

5.1 **ขันติ** หมายถึง ความอดทน อดกลั้น งานครูเป็นงานที่หนักพอสมควร เช่น ครูจะต้องเตรียมการสอน ต้องทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตรวจงาน ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนดูแลชั้นเรียนและต้องแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ดังนั้นในการสอนนั้น บางครั้งผลการสอนและพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก อาจไม่ได้ตั้งใจตามที่ครูปรารถนาหรือตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ อาจมีผู้ไม่สนใจพูดคุยกันขณะเรียนพาออกนอกเรื่องหรือรบกวนชั้นเรียน ครูอาจเกิดความไม่พอใจผู้เรียนบางคน เช่น เรียนช้า เรียนไม่ทันเพื่อน ๆ ดังนั้นครูก็ต้องใช้ความอดทนพยายามพลิกแพลงวิธีสอนโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย การสอนซ่อมเสริมหรือการทบทวนให้จนกว่าผู้เรียนจะเข้าใจ นอกจากผู้เรียนแล้วครูจะต้องติดต่อกับบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนนั้นอีกด้วย โดยเฉพาะผู้ปกครองนั้นจะเป็นบุคคลที่ครูจะต้องติดต่ออยู่เสมอ การติดต่อสื่อสารและการปรึกษาหารือกับผู้ปกครองเพื่อขอความร่วมมือในการแก้ปัญหาผู้เรียนหรือขอความร่วมมืออื่นๆ ที่จะร่วมกันพัฒนา

ผู้เรียน ครูก็ต้องใช้ความอดทนในการชักนำและถือว่าเป็นภารกิจที่ครูจะต้องปฏิบัติและใช้ความอดทนอย่างมาก

5.2 โสรัจจะ หมายถึง ความสงบเสถียร ครูจึงต้องเป็นผู้สำรวจทั้งกาย วาจา และใจ กล่าวคือ ครูต้องดูแลการแต่งกายให้มีความสะอาดและเหมาะสมกับสมัยนิยม โดยเฉพาะครูผู้หญิงไม่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ไม่สุภาพ มีกิริยามารยาทเรียบร้อยเป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ ตลอดจนมีจิตใจที่ตั้งมั่นให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่น

6.8 หลักธรรมที่เป็นโลกบาลหรือธรรมที่คุ้มครองโลก

หลักธรรมที่เป็นโลกบาลหรือธรรมที่คุ้มครองโลก ได้แก่ หิริและโอตตปปะ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)), 2546, น. 65) มีรายละเอียดดังนี้

6.1 หิริ หมายถึง ความละอายแก่ใจที่จะทำชั่ว เมื่อครูมีความละอายแก่ใจที่จะกระทำผิด หรือกระทำชั่ว แสดงให้เห็นว่าครูมีความละอายแก่ใจในสิ่งใดที่ไม่ถูกต้องก็มักจะไม่กระทำสิ่งนั้น เช่น การละอายที่จะโกงเวลาของผู้เรียนโดยไม่สอนหรือเข้าสอนสาย ส่งผลให้ครูก็จะขมก้มเขม้นสอนด้วยความตั้งใจ หรือเมื่อครูเกิดความละอายในการฉ้อราษฎร์บังหลวง ครูก็จะไม่กระทำผิดในสิ่งนั้นๆ ดังนั้นโอกาสที่ครูจะมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงก็ไม่เกิดขึ้น

6.2 โอตตปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวในการทำชั่ว การทำความผิด และการทำบาป ซึ่งถ้าครูเกิดความเชื่อและความเข้าใจว่าการทำความชั่วย่อมจะนำผลชั่วมาให้ ครูก็จะละเว้นหรือหลีกเลี่ยงการกระทำนั้นๆ และพยายามกระทำความดี นอกจากนี้ครูจะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดเรื่องผลการกระทำความชั่วหรือกรรมดีให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ส่งผลให้ครูต้องปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกที่ควรอีกด้วย

6.9 หลักธรรมของฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป

ภาพที่ 6.5 ฆราวาสธรรม 4

หลักธรรมของฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป ที่เรียกว่า ฆราวาสธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)), 2546, น. 113-114) นั้น เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาช่วยในการปกครองให้เกิดผลดี กล่าวคือ ครูสามารถนำมาใช้ในการปกครองผู้เรียน ในชั้นเรียนตลอดจนการควบคุมดูแลคนที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของครู หลักธรรมดังกล่าวนี้จะช่วยให้ครูที่ยึดถือและปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ อุดหนุน เสียสละ มีน้ำใจนาคบหาสมาคมด้วยและที่สำคัญจะช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งหลักฆราวาสธรรม ประกอบด้วย

7.1 **สัจจะ** หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อกัน ครูควรเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และความจริงใจต่อศิษย์ เพื่อนครู และบุคคลอื่นๆ เมื่อสัญญากับผู้ใดเรื่องใดก็รักษาคำมั่นสัญญา

7.2 **ทมะ** หมายถึง การข่มใจ ในการทำงานของครูอาจเกิดความโกรธ ความคิดฟุ้งซ่าน หรือความกระวนกระวายใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ครูจะต้องรู้จักข่มใจ จะเป็นแนวทางที่ช่วยคุ้มครองครูให้มีจิตใจแจ่มใส เบิกบาน สามารถทำงานได้ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เช่น เรื่องระเบียบวินัยในชั้นเรียนนั้น บางครั้งครูอาจประสบความล้มเหลวเพราะผู้เรียนไม่สามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ดังที่ครูปรารถนา จนทำให้ครูอาจเกิดความโกรธผู้เรียนและไม่สบายใจ ดังนั้น ครูควรรู้จักข่มใจและบังคับใจตนเองให้ได้และหาหนทางแก้ไขปัญหาดต่อไป

7.3 **ขันติ** หมายถึง ความอดทน ครูต้องอดทนต่อการทำงานหนัก อดทนต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น อดทนต่อคำพูดของบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งความอดทนจะช่วยให้ครูทำงานต่างๆ จนเกิดผลดี

7.4 **จาคะ** หมายถึง การเสียสละสิ่งของ สติปัญญาและกำลังกายให้กับผู้เรียนหรือ เพื่อนครู ด้วยกันเพื่อสร้างความพึงพอใจ อันจะส่งผลให้ครูและผู้ที่ได้รับเกิดความยินดีต่อกัน

6.10 หลักธรรมสำหรับคนดี

ภาพที่ 6.6 สัปปุริสธรรม 7

หลักธรรมสำหรับคนดี หรือที่เรียกว่าสัปปริสธรรม 7 ประการ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2546, น. 210-211) เป็นหลักธรรมที่ครูควรนำมาใช้ ในการดำเนินชีวิตเมื่ออยู่ในสังคม ซึ่งจะช่วยให้ครูอยู่ในสังคมได้โดยปลอดภัยและมีความสุข หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย

8.1 **ธัมมัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ครูควรจะเป็นผู้ที่รู้จักพิจารณาว่า เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นสามารถที่จะคิดพิจารณาได้ว่า อะไรเป็นต้นเหตุหรือสาเหตุของเรื่องนั้น ๆ และผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร หรือถ้ากล่าวให้ชัดเจนก็คือสามารถพิจารณาผลอันเนื่องมาจากเหตุได้ เช่น กรณีผู้เรียนหนีเรียนน่าจะมาจากสาเหตุเพราะไม่ทำการบ้านและกลัวครูลงโทษ ซึ่งถ้าครูได้คิดวิเคราะห์ต่อไปว่า เหตุของการที่ผู้เรียนหนีเรียนมาครั้งขึ้น ก็ยังไม่เข้าใจบทเรียนมากขึ้นเท่า นั้น ผลก็คือสอบตก หรือ บางครั้งการคิดหาสาเหตุของคนที่ยากจนอาจจะพบที่มาของสาเหตุหลายประการ เช่น ความเกียจคร้าน หรือการไม่รู้จักใช้เงินที่หามาได้ ดังนั้นเมื่อครูเป็นผู้รู้จักเหตุ ก็ย่อมพิจารณาเรื่องต่างๆ ได้ว่า เรื่องที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสาเหตุใด และจะแก้ไขเหตุการณ์อย่างไรจึงจะทำให้เกิดผลดีแก่ผู้เรียน ดังนั้นครูควรคิดวิเคราะห์หาสาเหตุในสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลจะส่งผลให้ครูประสบผลสำเร็จในการทำงาน

8.2 **อัตถัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักผล เมื่อครูรู้จักวิเคราะห์ถึงเหตุของปัญหาแล้ว ก็ต้องพิจารณาผลที่เกิดขึ้นอย่างชาญฉลาด โดยไม่มีความลำเอียง เช่น การที่เห็นผู้อื่นมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ก็เพราะมีความขยันขันแข็ง หมั่นเพียร รู้จักเก็บหอมรอมริบ รู้จักปฏิบัติตามหน้าที่ รู้จักแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่ชอบ สิ่งเหล่านี้เป็นผลให้คนร่ำรวยมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความเป็นผู้รู้จักผลนี้จะช่วยให้ครูรู้จักปรับปรุงวิธีสอน รู้จักปรับปรุงวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่นและรู้จักการปรับตัวในการดำเนินชีวิต

8.3 **อัตตัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักตน ครูควรเป็นผู้รู้จักตนเองว่ามีหน้าที่อย่างไรบ้างมีความสามารถมากน้อยเพียงใด จึงจะทำหน้าที่ของครูได้อย่างสมบูรณ์และเกิดผลดี เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วจึงนำมาวางแผนพัฒนาตนเอง เช่น การไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและการเข้ารับการอบรมสัมมนา เพื่อนำเอาความรู้ความสามารถไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน

8.4 **มัตตัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ครูควรเป็นผู้รู้จักประมาณในการใช้จ่ายใช้สอยในการดำรงชีวิต เช่น ถ้าครูรู้จักวางแผนการใช้จ่ายได้ดี ก็จะไม่เกิดปัญหาด้านการเงิน การรู้จักประมาณ กำลังร่างกายไม่ทำงานหักโหมจนเกินไปก็จะไม่เกิดเจ็บป่วยอันเป็นอุปสรรคในการทำงานได้ และการรู้จักประมาณในการมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าให้งานมากเกินไปผู้เรียนอาจเกิดความเบื่อหน่ายท้อถอยหรือมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาที่เรียนได้ การรู้จักประมาณ ดังได้กล่าว

มาแล้วพอจะสรุปได้ว่า การเป็นผู้รู้จักประมาณจะเป็นเครื่องช่วยให้ครูประสบความสำเร็จ ในการทำงาน และการดำเนินชีวิตในทุกกรณี

8.5 **กาลัญญตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักกาล ครูควรเป็นผู้รู้จักกาลหรือเวลา เช่น รู้ว่าเวลาใดเหมาะสมที่จะทำสิ่งใด ช่วงเวลาใดควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไร หรือช่วงเวลาใดควรติชม และการดำเนินชีวิต

8.6 **ปรีสัญญตา** หมายถึง ความรู้จักชุมชน ครูต้องทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่ายทั้งผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และบุคคลต่างๆ ในชุมชน ครูจึงต้องรู้จักวางตนให้เหมาะสมกับลักษณะของชุมชนนั้นๆ ทำให้สามารถทำงานร่วมกับบุคคลทุกฝ่ายได้ดี

8.7 **บุคคลโปรปรัญญาตา** หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ครูจะต้องรู้จักศึกษาคน รู้ธรรมชาติของคน รู้จักมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เมื่อจะทำงานกับบุคคลใดก็รู้จักความสามารถของเขา นอกจากนั้นครูควรเป็นคนช่างสังเกต การสังเกตท่าทางและพฤติกรรมของผู้เรียน และบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยจะช่วยให้ครูสามารถทำงานได้อย่างมีความสุข ดังคำกล่าวที่ว่าเลือกบุคคลได้ถูกก็เท่ากับว่าสามารถทำงานนั้นสำเร็จไปครึ่งหนึ่ง

6.11 หลักธรรมแห่งการบริหารจัดการ

ภาพที่ 6.7 ธรรมาภิบาล

หลักธรรมแห่งการบริหารจัดการ หรือที่เรียกว่า หลักธรรมาภิบาล คือ การบริหารจัดการ บ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ความถูกต้องโปร่งใส และการมีส่วนร่วม เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวม (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542, 2542, น. 26) ในบริบทของสถานศึกษา ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและคุณธรรมการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในสถานศึกษาจะ ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากทุกภาคส่วน ลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ส่งเสริมการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีงาม ประกอบด้วย

9.1 **หลักนิติธรรม** หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ครุปฏิบัติตามระเบียบสถานศึกษา ข้อกำหนดวิชาชีพครู และกฎหมายอย่างเคร่งครัดและเป็นธรรม

9.2 **หลักคุณธรรม** หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในองค์กรมีคุณธรรมและจริยธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ มีความอดทน เป็นต้น

9.3 **หลักความโปร่งใส** หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นโดยตรงไปตรงมา ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความไว้วางใจและป้องกันการทุจริต

9.4 **หลักการมีส่วนร่วม** หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาสถานศึกษา

9.5 **หลักความรับผิดชอบ** หมายถึง การตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อภาระทำของตนเอง และพร้อมที่จะแก้ไขข้อผิดพลาด ผู้บริหารและครูมีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานของตนเองและพร้อมรับการตรวจสอบ

9.6 **หลักความคุ้มค่า** หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า เช่น ด้านการบริหารงานวิชาการ มีการจัดทำหลักสูตรที่โปร่งใส มีกระบวนการวัดผลและประเมินผลที่ยุติธรรมและตรวจสอบได้ ด้านการบริหารงบประมาณ มีการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณอย่างชัดเจน เปิดเผยให้บุคลากรและผู้ปกครองรับทราบ ด้านการบริหารงานบุคคล มีเกณฑ์การพิจารณาความดีความชอบที่ชัดเจนและเป็นธรรม เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาและด้านการบริหารทั่วไป มีการสร้างช่องทางให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะและร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

บทสรุป

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้ง 9 ข้อนี้ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูในยุคปัจจุบัน เพราะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างรอบด้าน ทั้งในฐานะผู้สอน ผู้ดูแล และผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน ดังนี้

หลักธรรมสำหรับทางแห่งความสำเร็จในหน้าที่ครู ได้แก่ อิทธิบาท 4 ช่วยให้ครูมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการทำงานอย่างเต็มที่ ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ครูจะสามารถพัฒนาการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่

หลักธรรมสำหรับมิตรแท้หรือส่งเสริมการเป็นครูที่ดี ได้แก่ กัลยาณมิตรธรรม 7 (คุณสมบัติของมิตรที่ดี) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณครูในการสอนนักเรียน เพราะช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถทำหน้าที่ได้ครบถ้วนในฐานะ "มิตรแท้" ของนักเรียน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของนักเรียน การที่ครูนำ กัลยาณมิตรธรรม 7 มาใช้ในการสอน จะช่วยสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ทำ

ให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น นักเรียนเกิดความรู้สึกลดภัยในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และครูเองก็จะได้ทำหน้าที่ผู้สอนและผู้สร้างคนได้อย่างสมบูรณ์แบบ

หลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวน้ำใจคน ได้แก่ สังคหวัตถุ คือหลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวน้ำใจและสร้างความผูกพัน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณครูในการสอนนักเรียน เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นและเป็นมิตร การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาปรับใช้ในการสอน ทำให้ครูไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นผู้ที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน เป็นที่พึ่ง เป็นที่รัก และเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดความศรัทธาและตั้งใจเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

หลักธรรมสำหรับผู้ปกครองคน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 หรือที่เรียกว่า "ธรรมของพรหม" คือหลักธรรมประจำใจที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้เป็นใหญ่หรือผู้ปกครองคน ซึ่งในที่นี้ก็คือคุณครูนั่นเอง หลักธรรมนี้มีความสำคัญต่อคุณครูในการสอนนักเรียนอย่างมาก เพราะช่วยให้ครูสามารถทำหน้าที่ด้วยจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตาและมีความเป็นธรรม ซึ่งส่งผลต่อบรรยากาศในห้องเรียนและการพัฒนาของนักเรียนโดยตรง

การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการสอน ทำให้ครูเป็นมากกว่าแค่ผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและปลอดภัยในการเรียนรู้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและพร้อมที่จะช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ที่ชื่นชมในความสำเร็จของนักเรียนอย่างแท้จริง

หลักธรรมที่ทำให้คนงาม ได้แก่ ขันติและโสรัจจะ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณครูในการสอนนักเรียน เพราะช่วยเสริมสร้างให้ครูเป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้นและควบคุมอารมณ์ได้ดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างยิ่งในการรับมือกับความหลากหลายของนักเรียนและสถานการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน การนำหลักธรรมขันติและโสรัจจะมาใช้ในการสอน ทำให้ครูเป็นผู้ที่มีความอดทนและมีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง ซึ่งส่งผลให้การจัดการชั้นเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้นและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตแก่นักเรียนได้

หลักธรรมที่เป็นโลกบาลหรือธรรมที่คุ้มครองโลก ได้แก่ หิริและโอตตปปะ หรือที่เรียกว่า "โลกบาลธรรม" (ธรรมที่คุ้มครองโลก) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณครูในการสอนนักเรียน เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาความดีงามของตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน การนำหลักธรรมหิริและโอตตปปะมาใช้ในการสอน ทำให้คุณครูเป็นผู้ที่มีคุณธรรมในใจอย่างแท้จริง ไม่ได้เพียงแค่สอนให้คนอื่นเป็นคนดี แต่เป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นคนดีอยู่เสมอ ซึ่งส่งผลให้การสอนมีพลังและสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียนได้อย่างยั่งยืน

หลักธรรมของฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป ได้แก่ หลักธรรมฆราวาสธรรม 4 คือหลักธรรมที่ช่วยให้ชีวิตของฆราวาส (คนครองเรือน) มีความสุขและความเจริญก้าวหน้า มีความสำคัญต่อคุณครูในการสอน

นักเรียนอย่างมาก เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ครูสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและเป็นแบบอย่างที่ดีได้ การนำหลักฆราวาสธรรม 4 มาใช้ในการสอน ทำให้ครูสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณธรรม มีความสงบสุข และเป็นบุคคลที่น่าเคารพศรัทธา ซึ่งส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้และคุณธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

หลักธรรมสำหรับคนดี ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม 7 หรือคุณสมบัติของสัตบุรุษ (คนดี) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณครูในการสอนนักเรียน เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ครูเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งในด้านความรู้ ความประพฤติ และความเข้าใจในสังคม ทำให้ครูเป็นที่น่าเคารพศรัทธาและเป็นแบบอย่างที่ดี การนำหลักสัปปริสธรรม 7 มาใช้ในการสอน ทำให้ครูเป็นผู้ที่มีความรอบรู้รอบด้าน และมีความสามารถในการบริหารจัดการตนเองและชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง

หลักธรรมแห่งการบริหารจัดการ ได้แก่ ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นหลักการบริหารที่มุ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลายประการมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิชาชีพครูได้ การนำหลักการธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในอาชีพครู จึงเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างแท้จริง

คำถามทบทวน

คำชี้แจง: ให้ผู้เรียนตอบคำถามต่อไปนี้โดยละเอียด

1. จงอธิบายความสำคัญของ อิทธิบาท 4 ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในหน้าที่การสอนของครูในยุคปัจจุบัน
2. คุณครูสามารถนำหลัก กัลยาณมิตรธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนได้อย่างไรบ้าง
3. จงยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ครูควรใช้หลักธรรม สังคหวัตถุ 4 เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจนักเรียน พร้อมอธิบายวิธีการนำไปใช้
4. หลักธรรม พรหมวิหาร 4 มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการชั้นเรียนอย่างไร และส่งผลดีต่อนักเรียนอย่างไร
5. จงอธิบายว่าครูควรนำหลัก ขันติ และ โสรัจจะ มาใช้ในการรับมือกับพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความหลากหลายได้อย่างไร
6. ในฐานะครูจะใช้หลัก หิริ และ โอตตปปะ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตนอย่างไร
7. หลักธรรม ฆราวาสธรรม 4 มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของครูทั้งในด้านการงานและชีวิตส่วนตัวอย่างไร

8. จงอธิบายว่าครูผู้มีความสมบัติ สัปปุริสธรรม 7 จะสามารถสร้างความเชื่อถือและศรัทธาจากนักเรียนและผู้ปกครองได้อย่างไร

9. หากต้องแก้ปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียน จะนำหลัก พรหมวิหาร 4 มาใช้ในการแก้ไขสถานการณ์อย่างไร

10. จงอธิบายว่าหลักการของ ธรรมาภิบาล ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

คำชี้แจง ผู้เรียนสามารถดาวน์โหลด เฉลยข้อคำถามทบทวนจำนวน 10 ข้อ หลังจากที่คุณผู้เรียนได้ส่งคำตอบให้กับผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542.

(2542). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116, ตอนที่ 63 ง (วันที่ 10 สิงหาคม 2542)

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริ

วัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ 12).

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทที่ 7

แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู

แผนการสอนประจำบท บทที่ 7

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs)

PLO รอบรู้ในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs)

CLO1 บอกถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของครู ครูในฐานะปวงชนียบุคคลและกัลยาณมิตร ได้อย่างถูกต้อง

CLO3 ระบุและให้เหตุผลถึงการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู การพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

3. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes: LLOs)

LLO 1 อธิบายแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างถูกต้อง

LLO 2 สรุปแนวคิดของการพัฒนาวิชาชีพได้อย่างชัดเจน

LLO 3 อธิบายถึงความสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างถูกต้อง

4. สารการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู
2. แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู
3. ความสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครู

5. กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนรายวิชา ED 1001 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู
2. บรรยายโดยใช้งานนำเสนอ PowerPoint, YouTube, Canva
3. กิจกรรมกลุ่ม/การเรียนรู้แบบร่วมมือ
4. กิจกรรมสรุปและสะท้อนคิด
5. ตอบคำถามท้ายบท

6. วิธีการวัดผลประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
2. ประเมินชิ้นงานกลุ่ม (กิจกรรมกลุ่มย่อย)
3. ตรวจผลงาน
4. แบบทดสอบหลังเรียน

แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู

การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ครูไม่เพียงแต่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นผู้ส่งเสริมพัฒนาการและทักษะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน แนวทางในการพัฒนาครูจึงต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาครูต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับมาตรฐานวิชาชีพ ทั้งในระดับชาติและสากล เพื่อเตรียมครูให้พร้อมรับมือกับความท้าทายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

7.1 ความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาวิชาชีพครู

การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา เนื่องจากครูมีบทบาทโดยตรงต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นแบบอย่าง (สุภางค์ จันทวานิช, 2563) ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม ครูจำเป็นต้องปรับปรุงความรู้และทักษะของตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2021)

การพัฒนาวิชาชีพครูไม่ควรจำกัดเพียงการอบรมระยะสั้น แต่ต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตวิชาชีพ (Lifelong Learning) เพื่อสร้างความมั่นคงในคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (ครูสภา, 2565) ทั้งนี้ การพัฒนาที่ต่อเนื่องจะช่วยให้ครูมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงทางวิชาการและเทคโนโลยี อีกทั้งยังสามารถใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า การพัฒนาวิชาชีพครูมีความสำคัญต่อการสร้างคุณภาพการศึกษาและการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรมของครู เพื่อให้วิชาชีพครูคงความมั่นคงและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

7.2 สภาพปัจจุบันและความท้าทายของวิชาชีพครู

ในปัจจุบัน วิชาชีพครูในประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายหลายด้าน ทั้งในเชิงโครงสร้างการศึกษา เนื้อหาหลักสูตร และความคาดหวังของสังคม ครูต้องรับมือกับการ

ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการพัฒนาของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) รวมทั้งการพัฒนาทักษะผู้เรียนให้เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Trilling & Fadel, 2009) นอกจากภาระงานด้านการสอน ครูยังต้องแบกรับภาระงานเอกสารและงานธุรการจำนวนมาก ซึ่งอาจกระทบต่อเวลาในการเตรียมการสอนและการพัฒนาตนเอง (คุรุสภา, 2565) อีกทั้งยังมีปัญหาการขาดแคลนครูในบางสาขาวิชาและบางพื้นที่ ทำให้เกิดภาระงานสอนเกินกำลัง และกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน (UNESCO, 2021)

อีกหนึ่งความท้าทายสำคัญคือการพัฒนาสมรรถนะครูให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อเกิดแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) และการเรียนรู้ทางไกล (Online Learning) ซึ่งกลายเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 (World Bank, 2022) การปรับตัวสู่การสอนรูปแบบใหม่ต้องอาศัยทักษะด้านเทคโนโลยีควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ครูยังต้องพัฒนาทักษะด้านความเข้าใจและการจัดการกับความหลากหลายของผู้เรียน (Diversity in Education) ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา ความสามารถพิเศษ หรือความต้องการทางการเรียนรู้เฉพาะด้าน เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียม (OECD, 2020)

ด้านความคาดหวังของสังคมต่อครูมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานกำกับดูแล ทำให้ครูต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะที่หลากหลาย เพื่อสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบการศึกษา ความท้าทายเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาวิชาชีพครูในปัจจุบันไม่สามารถมองเป็นภารกิจระยะสั้นได้ แต่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งมิติความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะวิชาชีพ เพื่อให้ครูสามารถปรับตัวและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกบริบท

7.3 ความจำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพครู

การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นสิ่งจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่สังคม เนื่องจากครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และโครงสร้างประชากร ส่งผลให้รูปแบบและเนื้อหาการเรียนการสอนต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ครูจึงต้องพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน (คุรุสภา, 2565)

นอกจากนี้ ความจำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพครูยังมาจากความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้ครูมีคุณภาพทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม ครูต้องเป็นทั้งผู้ถ่ายทอดความรู้ ผู้อำนวยการเรียนรู้ (facilitator) และเป็นแบบอย่างทางพฤติกรรมที่ดีแก่ผู้เรียน (สุภางค์ จันทวานิช, 2563) การพัฒนาจึงต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ และคุณลักษณะทางวิชาชีพ

ในระดับนโยบาย การพัฒนาครูยังเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพและการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ (OECD, 2020) การยกระดับสมรรถนะครูให้สามารถออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประเมินผลผู้เรียนอย่างหลากหลาย ถือเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 (Trilling & Fadel, 2009)

กล่าวโดยสรุป ความจำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพครูเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และความคาดหวังของสังคม การพัฒนาครูจึงต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดเส้นทางวิชาชีพ เพื่อสร้างความมั่นคงทางคุณภาพของครูและความยั่งยืนของระบบการศึกษาโดยรวม

7.4 หลักการสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครู

1. การพัฒนาต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ตัวผู้เรียน การพัฒนาครูต้องมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่สามารถสังเกตเห็นได้ในพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
2. การพัฒนาต้องเกิดจากความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาควรเริ่มต้นจากการประเมินความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความจำเป็น
3. การพัฒนาต้องมุ่งเน้นลักษณะที่ใช้สถานศึกษาหรือแหล่งปฏิบัติงานเป็นฐาน (School-Based Development: SBD) การพัฒนาควรเกิดขึ้นในบริบทของสถานศึกษา โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา .
4. การพัฒนาต้องมีหลากหลายรูปแบบให้เลือกตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล การพัฒนาควรมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การอบรม การสัมมนา การศึกษาต่อ การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางไกล เพื่อให้ครูสามารถเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง .
5. การพัฒนาต้องสอดคล้องกับภารกิจและหน้าที่ที่ปฏิบัติของครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาควรสอดคล้องกับภารกิจและหน้าที่ที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติ เพื่อให้การพัฒนามีความหมายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง .

6. การพัฒนาต้องดำเนินการในรูปของเครือข่ายกระจายทั่วประเทศ การพัฒนาควรเป็นกระบวนการที่กระจายไปทั่วประเทศ โดยมีเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาได้อย่างเท่าเทียม .

7. การพัฒนาต้องสอดคล้องกับนโยบายและข้อกำหนดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาควรสอดคล้องกับนโยบายและข้อกำหนดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การพัฒนามีความสอดคล้องและสามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ .

8. การพัฒนาต้องกระทำอย่างทั่วถึงและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ การพัฒนาควรครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานอื่น ๆ โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ .

7.5 แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู

การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะวิชาชีพ เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมปัจจุบัน (คุรุสภา, 2565) แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูสามารถพิจารณาได้หลายมิติ ดังนี้

1. การพัฒนาความรู้และสมรรถนะวิชาชีพ (Professional Knowledge and Competency) ครูควรมีความรู้เชิงวิชาการที่ทันสมัยและสามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ได้ ครูต้องได้รับการฝึกอบรมและเข้าร่วมโครงการพัฒนาความรู้เชิงลึกในสาขาวิชาของตน รวมทั้งความรู้ด้านเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน (Trilling & Fadel, 2009)

2. การพัฒนาทักษะการสอนและกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Teaching Skills and Pedagogy) การพัฒนาครูต้องเน้นทักษะการสอนเชิงรุก เช่น การเรียนรู้แบบ Active Learning การใช้สื่อดิจิทัล และการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ครูควรมีความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อปรับปรุงกระบวนการสอนอย่างต่อเนื่อง (OECD, 2020)

3. การพัฒนาคุณลักษณะและเจตคติวิชาชีพ (Professional Attitudes and Ethics) ครูต้องปลูกฝังคุณลักษณะทางวิชาชีพ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาคุณลักษณะเหล่านี้ช่วยให้ครูสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาเต็มศักยภาพของผู้เรียน (สุภางค์ จันทวานิช, 2563)

4. การพัฒนาการวิจัยและนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Research and Innovation) ครูควรมีทักษะในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนและสามารถนำนวัตกรรมการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนการทำวิจัยในระดับสถานศึกษาและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครูเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา (World Bank, 2022)

5. การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การพัฒนาวิชาชีพครูต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ครูควรมีโอกาสเข้าร่วมอบรม สัมมนา และโครงการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (UNESCO, 2021)

6. การสนับสนุนจากนโยบายและสภาพแวดล้อมทางการศึกษา (Policy and Institutional Support) การพัฒนาครูจำเป็นต้องมีกรอบนโยบายและมาตรการสนับสนุนที่ชัดเจน ทั้งการประเมินสมรรถนะครู การสร้างแรงจูงใจ การให้เวลาสำหรับการพัฒนาตนเอง และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

สรุปแล้ว แนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูต้องเป็นกระบวนการบูรณาการที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในมิติความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และสภาพแวดล้อมการสนับสนุน เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

7.6 รูปแบบและวิธีการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู

1. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มุ่งเน้นให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพ การพัฒนาควรมุ่งเน้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิชาชีพ ทั้งสมรรถนะหลัก สมรรถนะการปฏิบัติงานในหน้าที่ และสมรรถนะเฉพาะกลุ่มสาระ

2. รูปแบบของการพัฒนามุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้กระจายอยู่ทั่วประเทศการพัฒนาควรมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายที่มีคุณภาพ เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง

3. วิธีการพัฒนาต้องมีความหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาของครูและบุคลากรทางการศึกษาวิธีการพัฒนาควรมีความหลากหลาย เช่น แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer group) การวิจัยในชั้นเรียน การเข้ารับการอบรมหรือการเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับ

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา การศึกษาต่อ และการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายทางไกล เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง

7.7 แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครูตามหลักสากล

ซึ่งอ้างอิงจากมาตรฐานและแนวปฏิบัติในระดับนานาชาติ เช่น UNESCO, OECD, และ International Society for Technology in Education (ISTE)

1. การพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพ

- ครูต้องมีความรู้ลึกซึ้งในเนื้อหาวิชาและวิธีการสอนที่ทันสมัย
- การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Professional Development – CPD)
- ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการวิจัยในชั้นเรียน การศึกษาต่อ และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ

2. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน

- ครูต้องสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน
- ส่งเสริมการสร้างสื่อการเรียนการสอนดิจิทัล
- พัฒนาทักษะด้านการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนเพื่อปรับปรุงการสอน

3. การพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21

- ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน
- ครูต้องเป็นตัวอย่างในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

4. การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย

- ครูควรมีเครือข่ายกับครูในประเทศและต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- การทำงานร่วมกับชุมชนและผู้ปกครองเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

5. การประเมินและสะท้อนผลการสอน

- การสะท้อนตนเอง (Self-Reflection) เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาตนเอง
- ใช้การประเมินผลผู้เรียนและฟีดแบ็กเพื่อปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง
- สนับสนุนการประเมินโดยเพื่อนร่วมงาน (Peer Review)

6. จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ

- ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
- ส่งเสริมความเท่าเทียมและความหลากหลายในชั้นเรียน
- ตระหนักถึงสิทธิและความปลอดภัยของผู้เรียน

7. การเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

- ส่งเสริมนวัตกรรมในการสอน เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) และ การสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning)
- สนับสนุนการสร้างสื่อการเรียนรู้ใหม่ ๆ และการใช้แนวทางการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

7.8 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาวิชาชีพครู

1. เพิ่มประสิทธิภาพการสอน

ครูมีความรู้และทักษะทันสมัย สามารถวางแผนและจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูที่มีความรู้และทักษะทันสมัยสามารถวางแผนและจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะสามารถเลือกใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ทั้งการสอนแบบบูรณาการ การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Experiential Learning) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ซึ่งช่วยเพิ่มความสนใจและแรงจูงใจของผู้เรียน (Darling-Hammond, 2017)

นอกจากนี้ ครูที่มีทักษะทันสมัยยังสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลมาใช้ในการสอน ทำให้การเรียนรู้เกิดความยืดหยุ่น สามารถปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอน แต่ยังพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน (Trilling & Fadel, 2009) ยิ่งไปกว่านั้น ครูที่มีความรู้และทักษะทันสมัยยังสามารถประเมินผลการเรียนรู้และปรับปรุงกระบวนการสอนอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง และครูเองสามารถสร้างการเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูงสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพและความต้องการของสังคม (OECD, 2019)

ใช้เทคนิคและสื่อการสอนที่หลากหลายเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน

การใช้เทคนิคและสื่อการสอนที่หลากหลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ครูที่มีความรู้และทักษะทันสมัยสามารถเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เช่น การเรียนรู้แบบลงมือทำ (Hands-on Learning) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้จากประสบการณ์ตรง หรือการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ที่ช่วยส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมและการสื่อสาร

นอกจากนี้ การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น สื่อภาพ เสียง วิดีโอ แอนิเมชัน หรือสื่อดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันการเรียนรู้และแพลตฟอร์มออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้

ง่ายและสามารถเรียนรู้ในจังหวะของตนเอง (Blended Learning) ตัวอย่างเช่น ครูสามารถใช้วิดีโอ สไลด์วิธีทดลองทางวิทยาศาสตร์ควบคู่กับการทำกิจกรรมทดลองจริงในชั้นเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (Darling-Hammond, 2017) การใช้เทคนิคและสื่อการสอนที่ หลากหลายยังช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ในชั้นเรียนและสามารถพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาได้อย่าง ครอบคลุม (Trilling & Fadel, 2009) ดังนั้น การพัฒนาครูให้มีความสามารถในการเลือกและประยุกต์ใช้ เทคนิคและสื่อการสอนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน

2. ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

ผู้เรียนได้รับการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับศักยภาพและความสนใจ การพัฒนา วิชาชีพครูช่วยให้ครูสามารถออกแบบการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อศักยภาพและความสนใจ เฉพาะตัวของผู้เรียน ครูที่มีทักษะและความรู้ทันสมัยสามารถวิเคราะห์ความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน และปรับเนื้อหา กิจกรรม และเทคนิคการสอนให้เหมาะสม เช่น การเรียนรู้แบบแตกต่าง (Differentiated Instruction) ที่ครูจัดกิจกรรมให้ตรงกับระดับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน แต่ละกลุ่ม

ตัวอย่างเช่น ครูสามารถให้นักเรียนที่มีความถนัดด้านศิลปะได้สร้างผลงานเชิงสร้างสรรค์ เพื่ออธิบายแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ขณะที่นักเรียนที่สนใจเทคโนโลยีสามารถใช้แอปพลิเคชันจำลอง ทางวิทยาศาสตร์เพื่อทำการทดลองเสมือนจริง วิธีการเช่นนี้ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้และทำให้ ผู้เรียนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้น (Tomlinson, 2014) นอกจากนี้ การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ ศักยภาพและความสนใจของผู้เรียนยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และความคิด สร้างสรรค์ เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับตนเอง และมีโอกาสได้แสดง ความสามารถอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Education) (Bransford, Brown, & Cocking, 2000)

ช่วยพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงาน ร่วมกัน การพัฒนาวิชาชีพครูมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน ครูที่มี ความรู้และทักษะทันสมัยสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Trilling & Fadel, 2009) ตัวอย่างเช่น ครูสามารถจัดโครงการแบบกลุ่ม (Project-Based Learning) ที่ผู้เรียนต้องทำงานร่วมกัน เพื่อวางแผนและนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์

และการสื่อสารในเวลาเดียวกัน หรือใช้กิจกรรมโต้เถียง (Debate) เพื่อฝึกให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอความคิดเห็นอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

การพัฒนาทักษะเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและทำงานในโลกยุคใหม่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งต้องการความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ (Saavedra & Opfer, 2012)

3. สร้างความมั่นคงในวิชาชีพครู

ครูมีความมั่นใจในความสามารถและบทบาทของตน การพัฒนาวิชาชีพครูช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในความสามารถและบทบาทของครูในระบบการศึกษา ครูที่ผ่านการพัฒนาทักษะวิชาชีพและได้รับความรู้ใหม่ ๆ มีความเชื่อมั่นในการวางแผนการสอน การจัดการชั้นเรียน และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างเหมาะสม (OECD, 2019) ความมั่นใจนี้ไม่เพียงส่งผลดีต่อการสอนโดยตรง แต่ยังทำให้ครูสามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ครูสามารถปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะกับสถานการณ์เฉพาะหน้า หรือใช้วิธีการสอนเชิงสร้างสรรค์โดยไม่กังวลต่อความผิดพลาด

นอกจากนี้ ความมั่นใจของครูยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน ครูที่มีความเชื่อมั่นในบทบาทของตนสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสนับสนุนให้ผู้เรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและทดลองทำสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Education) (Bransford, Brown, & Cocking, 2000)

ปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณอย่างเหมาะสม การพัฒนาวิชาชีพครูช่วยให้ครูเข้าใจและปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณอย่างถูกต้อง ครูที่ได้รับการอบรมและพัฒนาความรู้ด้านวิชาชีพสามารถกำหนดแนวทางการสอนและการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และความรับผิดชอบต่อผู้เรียนและชุมชน (คุรุสภา, 2565) ตัวอย่างเช่น ครูปฐมวัยที่เข้าใจจรรยาบรรณสามารถจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ปฏิบัติต่อเด็กด้วยความเป็นธรรมและให้เกียรติ ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจและบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัย นอกจากนี้ ครูที่ยึดมั่นมาตรฐานวิชาชีพสามารถประเมินผลผู้เรียนอย่างถูกต้อง และจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณอย่างเหมาะสมยังช่วยสร้างความน่าเชื่อถือของวิชาชีพครูในสังคม และเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพอย่างยั่งยืน (OECD, 2019)

4. พัฒนาความสามารถในการปรับตัว

ครูสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี หลักสูตร และนโยบายการศึกษา

ในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี หลักสูตรการศึกษา และนโยบายต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ครูที่พัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องจะมีความพร้อมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (OECD, 2019) การพัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีช่วยให้ครูสามารถนำเครื่องมือดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการเรียนการสอนระยะไกล หรือการใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจ

นอกจากนี้ ครูที่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงในหลักสูตรและนโยบายการศึกษาจะสามารถปรับแผนการสอนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานใหม่ได้อย่างเหมาะสม เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเน้นทักษะศตวรรษที่ 21 หรือการประเมินผลผู้เรียนตามเกณฑ์สมรรถนะ ความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงไม่เพียงแต่ช่วยให้ครูสามารถสอนผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยสร้างความมั่นใจและความน่าเชื่อถือในวิชาชีพครู และทำให้ครูสามารถร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามนโยบายของประเทศได้อย่างยั่งยืน (Fullan, 2007)

ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การพัฒนาวิชาชีพครูไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการเรียนรู้ในช่วงเริ่มต้นของอาชีพ แต่ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้ครูสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2016) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้ครูสามารถอัปเดตความรู้ด้านเนื้อหาวิชาการ ทักษะการสอน และนวัตกรรมการศึกษาใหม่ ๆ ได้อย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่น การเข้าร่วมเวิร์กช็อป การอบรมเชิงปฏิบัติการออนไลน์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครู หรือการศึกษาในระดับสูงขึ้น ทำให้ครูมีศักยภาพในการปรับปรุงการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานและความต้องการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังส่งผลให้ครูมีทัศนคติที่เปิดกว้าง มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Candy, 2002) นอกจากนี้ยังช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน ทำให้ครูและนักเรียนสามารถเติบโตและปรับตัวร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

5. เพิ่มความร่วมมือและเครือข่ายวิชาชีพ

ครูสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างครูเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพ เนื่องจากช่วยให้ครูได้รับแนวคิดใหม่ ๆ เทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน (Hargreaves & Fullan, 2012) การแลกเปลี่ยนเหล่านี้สามารถทำได้หลายรูปแบบ

เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสังเกตการสอนเพื่อนครู การร่วมกลุ่มเครือข่ายวิชาชีพ หรือการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับแชร์สื่อและกิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น ครูอาจแลกเปลี่ยนวิธีการใช้เทคนิคการสอนแบบ Active Learning หรือวิธีการประเมินผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์กับเพื่อนร่วมงาน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านี้ช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะของครู ทำให้สามารถปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพสูงขึ้น และลดความซ้ำซ้อนในการทดลองทำงานใหม่ ๆ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อนครูยังส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างเครือข่ายการสนับสนุนในวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคงในระยะยาว

สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรทางการศึกษา การพัฒนาวิชาชีพครูไม่เพียงเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงความรู้และทักษะส่วนตัว แต่ยังต้องมีความสามารถในการสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ เช่น ชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรทางการศึกษา การสร้างเครือข่ายเช่นนี้ช่วยให้ครูสามารถเข้าถึงทรัพยากร ความรู้ และสนับสนุนที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ (Epstein, 2018) ตัวอย่างเช่น ครูอาจจัดกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการหรือเวิร์กช็อปที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน หรือสร้างโครงการร่วมกับชุมชนและองค์กรภายนอก เช่น การเรียนรู้จากสถานที่จริง (Field Trip) การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ หรือการทำโครงการจิตอาสาที่นักเรียนมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้เรียน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือยังช่วยให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติที่ดี รับคำแนะนำ และได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายหรือทรัพยากรจากองค์กรต่าง ๆ ทำให้สามารถปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

6. ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

การพัฒนาครูส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างชัดเจน งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าครูที่มีความรู้และทักษะทันสมัยสามารถวางแผนจัดกิจกรรม และใช้สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหามากขึ้นและมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระตือรือร้น (Darling-Hammond, 2000) ตัวอย่างเช่น ครูที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียนเชิงรุก (Active Learning) หรือการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียน สามารถสร้างกิจกรรมที่กระตุ้นความคิดวิเคราะห์และทักษะการแก้ปัญหา ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การพัฒนาครูยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการเรียนรู้ เนื่องจากครูสามารถปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการเฉพาะตัวของ

ผู้เรียนแต่ละคนด้วยเหตุนี้ การลงทุนในการพัฒนาครูจึงไม่เพียงแต่ยกระดับวิชาชีพครู แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาและความสำเร็จของผู้เรียนในระยะยาว ทำให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืน

สนับสนุนการสร้างระบบการศึกษาเชิงคุณภาพและมาตรฐานสากลการพัฒนาวิชาชีพครูเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานสากล ครูที่มีความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญทันสมัยสามารถออกแบบการเรียนการสอนและกิจกรรมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานระดับชาติและนานาชาติ เช่น การใช้ผลการวัดสมรรถนะผู้เรียน (Competency-Based Assessment) การบูรณาการทักษะศตวรรษที่ 21 และการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) (OECD, 2019) ตัวอย่างเช่น ครูที่เข้าใจมาตรฐานสากลสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีมของผู้เรียน พร้อมทั้งประเมินผลตามเกณฑ์มาตรฐาน ทำให้ผู้เรียนมีทักษะที่สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ นอกจากนี้ การพัฒนาครูยังช่วยให้ระบบการศึกษาไทยสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมและเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว สร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล ดังนั้น การพัฒนาวิชาชีพครูจึงไม่เพียงยกระดับศักยภาพครู แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างระบบการศึกษาที่เข้มแข็ง มีคุณภาพ และสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป

ความสำคัญและความจำเป็น การพัฒนาครูช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา ครูมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาครูต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตวิชาชีพ เพื่อให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมได้

สภาพปัจจุบันและความท้าทาย ครูกำลังเผชิญกับหลักสูตรและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงเร็ว ภาระงานเอกสารสูง ขาดแคลนครูในบางพื้นที่ และความคาดหวังสูงจากสังคม

แนวทางการพัฒนาครู **ได้แก่** พัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง ใช้เทคนิคและสื่อการสอนหลากหลายส่งเสริมทักษะศตวรรษที่ 21 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครู สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ (คุรุสภา, 2565; OECD, 2019)

ประโยชน์จากการพัฒนาครู คือ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการสอนและการใช้สื่อหลากหลาย 2) ส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนและทักษะศตวรรษที่ 21 3) สร้างความมั่นใจและปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ 4) ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและนโยบาย 5) สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

และแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติ 6) ยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
7) ส่งเสริมระบบการศึกษาเชิงคุณภาพและมาตรฐานสากล

คำถามทบทวน

1. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ครูต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
2. อะไรคือความท้าทายหลักของวิชาชีพครูในยุคปัจจุบัน
3. การพัฒนาครูตามมาตรฐานสากลเน้นทักษะใดเป็นสำคัญ
4. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครูมีประโยชน์อย่างไรต่อการสอน
5. การพัฒนาครูสามารถส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างไร
6. ตัวอย่างแนวทางการพัฒนาครูตามคุณสมภามีอะไรบ้าง
7. ทักษะศตวรรษที่ 21 ที่ครูควรพัฒนาประกอบด้วยอะไรบ้าง
8. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครองช่วยเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร
9. การพัฒนาครูเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (Lifelong Learning) มีความสำคัญอย่างไรต่อวิชาชีพครู
10. การพัฒนาวิชาชีพครูมีความสำคัญอย่างไรต่อคุณภาพการศึกษา

คำชี้แจง ผู้เรียนสามารถดาวน์โหลด เฉลยข้อคำถามทบทวนจำนวน 10 ข้อบทที่ 7 หลังจาก
ผู้เรียนได้ส่งคำตอบให้กับผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 7.1 เฉลยข้อคำถามทบทวน

บรรณานุกรม

- คุรุสภา. (2565). *มาตรฐานวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2563). *การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *รายงานการศึกษาแนวโน้มการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- Bransford, J., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (2000). *How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School*. National Academy Press.
- Candy, P. C. (2002). *Lifelong Learning and Information Literacy*. White House Conference on School Libraries.
- Darling-Hammond, L. (2000). *Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence*. Educational Policy Analysis Archives, 8(1), 1–44.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *Teachers and leaders in schools 2020: Insights and policy implications from TALIS*. Paris: OECD Publishing.
- Epstein, J. L. (2018). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Routledge.
- Saavedra, A. R., & Opfer, V. D. (2012). *Learning 21st-century skills requires 21st-century teaching*. Phi Delta Kappan, 94(2), 8–13.
- Tomlinson, C. A. (2014). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. ASCD.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris: UNESCO Publishing.
- World Bank. (2022). *Remote learning during the global school lockdown: Multi-country lessons*. Washington, DC: World Bank.

บทที่ 8

การบูรณาการนำหลักธรรม ความรู้ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูและทักษะชีวิต

แผนการสอนประจำบท บทที่ 8

1. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs)

PLO รอบรู้ในศาสตร์การประถมศึกษา จิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตรและวิทยาการจัดการเรียนรู้ การวัดการประเมินผล การวิจัย การออกแบบและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา

Sub PLO อธิบายศาสตร์การประถมศึกษา หลักการ แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครู

2. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs)

CLO1 อธิบายความหมาย ความสำคัญ และหลักคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพครูได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล

CLO6 อธิบายถึงการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการประกอบวิชาชีพครู

3. ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes: LLOs)

LLO1 เพื่อให้ผู้เรียนบอกการบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครูได้

LLO2 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครูและทักษะชีวิตได้อย่างเหมาะสมได้

4. สารการเรียนรู้

1. การบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู
2. ผู้เรียนสามารถบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครูและทักษะชีวิตได้อย่างเหมาะสม

5. กิจกรรมการเรียนรู้

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนรายวิชา ED 1001 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู
2. บรรยายและการมีส่วนร่วมอภิปรายซักถาม
3. ศึกษาค้นคว้าด้วย Smart Phone / ห้องสมุด
4. เข้าร่วมกลุ่มสรุปประเด็นสำคัญในบทเรียน/การเรียนรู้แบบร่วมมือ
5. ตอบคำถามท้ายบท

6. วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกต/ทักษะการปฏิบัติ
2. สันทนาซักถาม
3. ประเมินตามสภาพจริง
4. ตรวจผลงาน

บทที่ 8

การบูรณาการนำหลักธรรม ความรู้ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูและทักษะชีวิต

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มิได้มุ่งแต่เพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังต้องพัฒนาทักษะชีวิต (life skills) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และศักยภาพของครูในฐานะผู้ขับเคลื่อนการเรียนรู้ของผู้เรียน การบูรณาการหลักธรรม (โดยเฉพาะหลักธรรมทางพุทธศาสนาในบริบทไทย) เข้ากับกระบวนการ พัฒนาวิชาชีพครูและการเรียนการสอนทักษะชีวิต จึงเป็นแนวทางเชิงระบบที่ช่วยส่งเสริมทั้งมิติคุณธรรม จิตใจ และทักษะการปฏิบัติของครูและผู้เรียน อีกทั้งวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างอนาคตของประเทศ เพราะครูมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับความรู้ทางวิชาชีพ จึงเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาครูให้มีความรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณธรรม (Morality) เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างสมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และปัญญา

8.1 ความหมายของการบูรณาการหลักธรรม

การบูรณาการหลักธรรม หมายถึง การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับความรู้หรือทักษะทางวิชาชีพ โดยไม่แยกออกจากกัน แต่ผสมผสานให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทของการทำงาน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีและยั่งยืน เช่น การใช้หลักอริยสัจ 4 และการใช้หลักไตรสิกขา ด้วยศีล สมาธิ และปัญญา

8.1.1 การใช้หลักอริยสัจ 4

1. ความหมายของการใช้หลักอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ และใช้เป็นแนวทางแก้ทุกข์อย่างถูกต้องและยั่งยืน ประกอบด้วย

- 1) ทุกข์ (Dukkha) ความจริงที่ว่าชีวิตมีความไม่สมบูรณ์ ไม่เที่ยง และมีความไม่พอใจ เช่น ความแก่ เจ็บ ตาย พัลลพจากสิ่งรัก
- 2) สมุทัย (Samudaya) เหตุแห่งทุกข์ เช่น ตัณหา ความอยาก ความยึดติด ความโลภ ความโกรธ ความหลง
- 3) นิโรธ (Nirodha) ความดับทุกข์ คือ ภาวะที่จิตสงบ ปลอดจากตัณหา และความยึดมั่น ถือเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

4) มรรค (Maggā) หนทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรคมรรค 8 (สัมมาทิฏฐิ, สัมมาสังกัปปะ, สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ, สัมมาวายามะ, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ)

สรุปความหมาย การใช้หลักอริยสัจ 4 คือ การนำความจริงทั้งสี่มาเป็นแนวทางพิจารณาและแก้ปัญหาชีวิตอย่างเป็นระบบ เริ่มจากรู้ปัญหา → หาสาเหตุ → หาทางแก้ → ปฏิบัติให้สำเร็จ

2. ความสำคัญของการใช้หลักอริยสัจ 4

- แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล - ไม่ใช่อารมณ์ตัดสินใจ แต่พิจารณาตามเหตุและผล
- ลดทุกข์ในชีวิต - ช่วยให้เข้าใจว่าทุกข์เป็นธรรมดา และสามารถแก้ได้
- พัฒนาจิตใจและคุณธรรม - การปฏิบัติตามมรรคมรรค 8 ช่วยฝึกศีล สมาธิ ปัญญา
- ใช้ได้ทั้งในชีวิตส่วนตัวและสังคม - แก้ปัญหาครอบครัว การทำงาน หรือความขัดแย้งในสังคม

- เป็นหลักการสากล - แม้ไม่ใช่ชาวพุทธก็สามารถนำหลักนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความสุขและความสงบ

3. องค์ประกอบของอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 (Truths of the Noble Ones) คือความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ และเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 ส่วนที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ทุกข์ (Dukkha) สภาพที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ หรือความไม่สมบูรณ์ในชีวิต ตัวอย่าง การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความพลัดพรากจากสิ่งที่รัก การประสบสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา แบ่งเป็น

1. ทุกข์ทางกาย เช่น ป่วยไข้ เจ็บปวด
2. ทุกข์ทางใจ เช่น เศร้าใจ กังวล ผิดหวัง

สมุทัย (Samudaya) เหตุให้เกิดทุกข์ สาเหตุหลักคือ ตัณหา (ความอยาก) 3 ประเภท

1. กามตัณหา - อยากเสพสุขทางกาม
2. ภวตัณหา - อยากมี อยากเป็น
3. วิภวตัณหา - อยากไม่เป็น อยากทำลาย

นิโรธ (Nirodha) ความดับทุกข์ได้ หมายถึง การดับตัณหาและอวิชชา ทำให้จิตพ้นจากกิเลสผลที่ได้คือ นิพพาน ซึ่งเป็นสภาวะสงบเย็น ปราศจากทุกข์โดยสิ้นเชิง

มรรค (Maggā) ทางปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ คือ อริยมรรค 8 ได้แก่

1. สัมมาทิฏฐิ - ความเห็นชอบ
2. สัมมาสังกัปปะ - ดำริชอบ
3. สัมมาวาจา - เจรจาชอบ

4. สัมมากัมมันตะ - การงานชอบ
5. สัมมาอาชีวะ - เลี้ยงชีพชอบ
6. สัมมาวายามะ - เพียรชอบ
7. สัมมาสติ - ระลึกชอบ
8. สัมมาสมาธิ - ตั้งจิตมั่นชอบ

ภาพที่ 8.1 อริยมรรคมีองค์ 8

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). หลักอริยสัจ 4 กับการดำเนินชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

อริยมรรคมีองค์ 8 (The Noble Eightfold Path) คือ ข้อปฏิบัติ 8 ประการที่เป็นหนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ (นิโรธ) ซึ่งอยู่ในข้อที่ 4 ของอริยสัจ 4 เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมทั้งด้านความคิด การพูด การกระทำ และการพัฒนาจิตใจ

1. สัมมาทิฏฐิ (Right View - ความเห็นชอบ) การเข้าใจความจริงตามหลักธรรม เช่น เห็นว่าทุกสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตนถาวร

- รู้จักกฎแห่งกรรม (ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว)
- เข้าใจอริยสัจ 4 และปฏิบัติตาม

ประโยชน์ ช่วยให้ตัดสินใจและวางแผนชีวิตได้ถูกต้อง

2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought - ดำริชอบ) การคิดหรือดำริที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ
ความดีงาม

- ดำริออกจากกาม - ลดความยึดติดในความสุขทางกาย
- ดำริไม่พยาบาท - มีเมตตา กรุณา
- ดำริไม่เบียดเบียน - ไม่คิดทำร้ายผู้อื่น

ประโยชน์: ทำให้จิตใจสงบ และมีความคิดสร้างสรรค์เชิงบวก

3. สัมมาวาจา (Right Speech - เจรจาชอบ) การพูดที่ไม่ก่อให้เกิดโทษ

หลักการ

- เว้นจากการพูดเท็จ
- เว้นจากการพูดส่อเสียด
- เว้นจากการพูดคำหยาบ
- เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ

ประโยชน์: สร้างความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ที่ดี

4. สัมมากัมมันตะ (Right Action - การงานชอบ) การกระทำที่ถูกต้อง ไม่ผิดศีล

หลักการ

- เว้นจากการฆ่าสัตว์
- เว้นจากการลักทรัพย์
- เว้นจากการประพฤติดีในกาม

ประโยชน์: ทำให้ชีวิตปลอดภัยและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

5. สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood - เลี้ยงชีพชอบ) การประกอบอาชีพที่สุจริตและไม่
เบียดเบียนผู้อื่น

ตัวอย่างอาชีพที่พึงเว้น ค้าขายอาวุธ สัตว์มีชีวิต เนื้อสัตว์ พิษ และสิ่งเสพติด

ประโยชน์: ทำให้รายได้บริสุทธิ์และมีจิตใจสบาย

6. สัมมาวายามะ (Right Effort - เพียรชอบ) ความเพียรพยายามที่ถูกต้องเพื่อความดี

หลักการ

- เพียรละความชั่วที่มีอยู่
- เพียรป้องกันความชั่วที่ยังไม่เกิด
- เพียรสร้างความดีที่ยังไม่เกิด
- เพียรรักษาความดีที่มีอยู่แล้ว

ประโยชน์: ช่วยให้เราพัฒนาตนได้ต่อเนื่อง

7. สัมมาสติ (Right Mindfulness - ระลึกชอบ) การระลึกอยู่กับปัจจุบันอย่างมีสติ ไม่
เผลอไปตามอารมณ์หรือความคิดฟุ้งซ่าน

ตัวอย่างการฝึก สติปัฏฐาน 4 (กาย เวทนา จิต ธรรม)

ประโยชน์ เพิ่มสมาธิ ลดความเครียด และทำให้ตัดสินใจได้ดีขึ้น

8. สัมมาสมาธิ (Right Concentration - ตั้งจิตมั่นชอบ) การทำจิตให้ตั้งมั่นในสิ่งที่ตั้งงาม
โดยไม่ฟุ้งซ่าน

วิธีฝึก การทำสมาธิ เช่น อานาปานสติ

ประโยชน์ จิตสงบ เกิดปัญญา และสามารถเห็นความจริงของสรรพสิ่ง

8.1.2 การใช้หลักไตรสิกขา

หลักไตรสิกขา (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) เป็นแกนกลางของพระพุทธศาสนาและเป็นเส้นทางสำคัญ
ในการพัฒนาชีวิตทั้งด้านจิตใจ ความประพฤติ และปัญญา คำว่า “สิกขา” หมายถึง การศึกษา หรือการ
ฝึกฝน ดังนั้น ไตรสิกขาก็หมายถึงการฝึกฝนตนเองในสามด้านที่เกี่ยวพันกัน ประกอบด้วย

- 1) ศีลสิกขา – การฝึกฝนด้านความประพฤติ
- 2) สมาธิสิกขา – การฝึกฝนด้านจิตใจให้มั่นคง
- 3) ปัญญาสิกขา – การฝึกฝนให้เกิดความรู้แจ้งและเข้าใจตามความเป็นจริง

ในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตามไตรสิกขาไม่ได้เป็นเพียงข้อแนะนำ แต่เป็นวิธีการดำเนินชีวิต
ที่นำไปสู่ความสงบสุขและการพ้นทุกข์

1. ความหมายของไตรสิกขา

ศีล คือ การควบคุมกายและวาจาให้อยู่ในกรอบของความดีงาม ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่น
และรักษาระเบียบวินัยของสังคม ตัวอย่างเช่น ศีล 5 ของคฤหัสถ์ หรือศีลของบรรพชิต

สมาธิ คือ การฝึกจิตให้มีความตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน เพื่อให้เกิดความสงบและมีพลังใจที่จะพิจารณา
สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

ปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง โดยเฉพาะความเข้าใจเรื่องไตร
ลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) และอริยสัจ 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายคำว่า ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา 3 คำว่า
สิกขาแปลว่า การศึกษา การฝึก ฝึกหัด ฝึกอบรม ได้แก่ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมพัฒนา
กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด สิกขา 3 มีดังนี้

1) อธิศีลสิกขา การฝึกศึกษาในด้านความประพฤติระเบียบวินัย ให้มีสุจริตทางกาย วาจาและ
อาชีวะ (Training Higher Morality)

- 2) อธิจิตตสิกขา การฝึกศึกษาทางจิตใจ พัฒนาคุณธรรม สร้างความสุข เสริมคุณภาพจิต และรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนสมาธิ (Training in Higher Mentality หรือ Mental Discipline)
- 3) อธิปัญญาสิกขา การฝึกศึกษาทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นโดยสมบูรณ์ (Training in Higher Wisdom)

คุชฎี สิตลวรงค์ (2550) ได้กล่าวถึง ความหมายการสอนแบบไตรสิกขาไว้ว่า เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจแล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้

สมน อมรวิวัฒน์ (2547) ได้สรุปกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาว่า การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการและปัจจัยการที่มีว่าลักษณะบูรณาการนั้น เพราะทุกองค์ประกอบคือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นอยู่ในองค์รวมของมรรคมรรคมีองค์แปดนั้นมีลักษณะผสมผสานกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้น และในด้านที่ต้องเจริญงอกงาม ยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยว และไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้หลักการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาจึงมีความสมบูรณ์ที่ครูต้องรู้จักนักเรียนแต่ละคนและถือว่านักเรียนเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา จิต และ ปัญญา การเรียนการสอนตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา จึงมิใช่การถ่ายทอดความรู้ด้านปริยัติเท่านั้น หากแต่เน้นการฝึกหัด อบรม (ปฏิบัติ) และการวิเคราะห์ ประเมินผลของการปฏิบัติด้วย (ปฏิเวธ)

2. ความสำคัญของไตรสิกขา

- เป็นแนวทางการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านกาย จิต และปัญญา
- เป็นเครื่องมือขัดเกลากิเลสอย่างเป็นระบบ
- นำไปสู่ความสุขส่วนบุคคล และความอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นในสังคม
- สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเน้นการฝึกฝนภายในมากกว่าการพึ่งพาสิ่งภายนอก

3. หลักการและองค์ประกอบ

ศีลสิกขา

- จดเว้นการฆ่าสัตว์ ทำให้เกิดเมตตา
- จดเว้นการลักทรัพย์ ทำให้เกิดความซื่อสัตย์
- จดเว้นการประพฤติดีกในกาม ทำให้เกิดความเคารพในสิทธิของผู้อื่น
- จดเว้นการพูดเท็จ ทำให้เกิดความจริงใจ
- จดเว้นการเสพของมีเงินเมา ทำให้เกิดสติ

สมาธิศึกษา

- การฝึกจิตด้วยการกำหนดลมหายใจ
- การเพ่งอารมณ์เดียว (เอกัคคตา)
- การใช้กรรมฐานเพื่อขัดเกลากิเลส

ปัญญาศึกษา

- การพิจารณาธรรมะด้วยโยนิโสมนสิการ
- การเจริญวิปัสสนาให้เกิดความเห็นแจ้ง
- การนำปัญญามาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

4. การนำไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- ในครอบครัว - สร้างความเข้าใจ เคารพซึ่งกันและกัน ลดความขัดแย้ง
- ในที่ทำงาน - รักษาความซื่อสัตย์ มีสมาธิในการทำงาน และใช้เหตุผลตัดสินใจ
- ในสังคม - ส่งเสริมความเมตตา การช่วยเหลือเกื้อกูล และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

5. การนำไตรสิกขาไปใช้ในการศึกษา

- ศีลศึกษา - ปลูกฝังระเบียบวินัยให้นักเรียน
- สมาธิศึกษา - จัดกิจกรรมฝึกสติ เช่น การนั่งสมาธิช่วงเช้า
- ปัญญาศึกษา - ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เชิงลึก

6. การใช้ไตรสิกขาในงานวิชาชีพครู

- ครูสามารถใช้ไตรสิกขาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนและการสอน เช่น
- รักษาศีลเป็นแบบอย่าง
- ฝึกสมาธิเพื่อควบคุมอารมณ์ในชั้นเรียน
- ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

7. ผลลัพธ์จากการปฏิบัติไตรสิกขา

- จิตใจสงบและมั่นคง
- ลดความเครียดและความขัดแย้ง
- พัฒนาความคิดและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

8. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ

- ขาดความต่อเนื่องในการฝึกฝน
- สิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการรักษาศีลหรือสมาธิ
- ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับหลักธรรม

- การขาดแรงจูงใจหรือแบบอย่างที่ดี

9. แนวทางส่งเสริมการใช้ไตรสิกขา

- สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติ
- จัดกิจกรรมฝึกสติอย่างต่อเนื่อง
- ใช้การเรียนรู้แบบบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ
- ส่งเสริมการใช้ไตรสิกขาในทุกช่วงวัย

8.2 แนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู

การพัฒนาวิชาชีพครู (The Professional Development Model) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าด้านวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบาย เป้าหมายทางการศึกษา ตลอดจนหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพครู ดังนี้

Tomlinson, Brimijoin, Narvacez (2008: 72) ได้กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและสะท้อนผลการจัดการเรียนการสอนชั้นเรียน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างมีคุณภาพและช่วยให้ครูสามารถคิดออกแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบรรยากาศแห่งการเรียนรู้หลักสูตรการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน และการบริหารจัดการในชั้นเรียน

The National Education Association (NEA: 2006: 2) ได้กล่าว การพัฒนาวิชาชีพ คือ วิธีการสอนที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาวิชาชีพ คือ การสืบเสาะหาความรู้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการวิจัย วิธีการสอนแบบร่วมมือที่ครูสามารถจัดให้กับผู้เรียน ซึ่งสรุปเป็นประเด็นในการพัฒนาวิชาชีพ ได้ดังนี้

1. การพัฒนาวิชาชีพนั้นนักการศึกษาต้องศึกษานักเรียนทุกคนจากการทำงานและวิเคราะห์วิธีการเรียนการสอนที่สะท้อนผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
2. ความรู้พื้นฐานที่สำคัญของนักการศึกษา คือ การฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ (On the Job Learning) ซึ่งจะเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจและกำหนดเนื้อหาในแต่ละวันได้

American Education Research Association (AERA, 2005: 2) การพัฒนาวิชาชีพ คือ การนำเอาวิธีการที่ดีที่สุดมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งมีการเชื่อมโยงหลักสูตรสื่อการเรียนการสอนที่ครูใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของท้องถิ่น

และเขตพื้นที่ที่จะนำทางไปสู่ความสำเร็จในการทำงานมีการวัดผลประเมินผลที่สะท้อนถึงความสามารถที่จะพาไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียน

Similarly, Kazemi and Frank (2003) ได้กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพ คือ การวิเคราะห์การทำงานของครูสามารถสะท้อนให้เห็นการจัดการเรียนการสอนของครูตามบทเรียนที่ได้จัดให้ผู้เรียน รวมถึงการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนแต่ละวัน ซึ่งจะเป็นตัวสะท้อนการจัดการเรียนการสอนของครูและเป็นคำถามในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนในครั้งต่อไปที่จะสนองตอบความต้องการของผู้เรียน รวมถึงยังมีส่วนในการค้นหาวิธีการสอนที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมให้กับผู้เรียนในชั่วโมงต่อไป และยังช่วยให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่สนองตอบความต้องการในการสอนของครูว่าควรใช้วิธีการสอนอะไร เพื่อจะให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ครูสามารถระบุวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนที่สะท้อนถึงความแตกต่างของผู้เรียนได้อีกทางหนึ่งในการฝึกทักษะการคิดให้กับผู้เรียน

Zepeda (1956: 10) ได้กล่าวว่า การพัฒนาวิชาชีพที่จะช่วยให้ครูสามารถรู้ช่องว่างหรือจุดที่ตัวเองต้องปรับปรุงแก้ไขและเข้าใจความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้นและครูจะรู้ว่าจะใช้วิธีการสอนหลักสูตร สื่อการสอนอะไรที่ตรงตามความต้องการหรือปรับปรุงการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียน และเป็นการเปรียบเทียบผลการทำงานที่ส่งผลต่อผู้เรียนที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็น วิธีการสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และผู้ร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาเปรียบเทียบสื่อการเรียนการสอน วิธีการสอน ที่สามารถตรวจสอบการเรียนรู้ของผู้เรียน และช่วยให้ครูสามารถเลือกหลักสูตร พัฒนาหลักสูตร กลยุทธ์การเรียนการสอน และการประเมินผลที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน

8.3 การนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู

ครูเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับ ครูเป็นบุคลากรสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาให้ไปในทิศทางที่สังคมต้องการ เนื่องจากครูต้องใช้ประสบการณ์และความรู้ทางวิชาชีพของตนเองในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงบริบททางการศึกษาซึ่งในปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วการปฏิรูปการศึกษา ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายทางการศึกษา และหรือมีนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ที่เหมาะสมนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมต่อจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไปสู่ห้องเรียน เพื่อเป้าหมายสำคัญที่สุดคือผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และนำไปสู่ความสำเร็จต่อการเตรียมนาคตของแต่ละประเทศ ครูจึงเป็นวิชาชีพที่มีความซับซ้อนและต้องการการพัฒนาทางวิชาชีพตลอดอายุของ

การเป็นครู นอกจากนั้นการพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ สามารถทำได้หลายแนวทาง เช่น

- **พัฒนาการสอน** ใช้ความรู้ใหม่ในการออกแบบบทเรียนและกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน
- **ปรับปรุงสื่อและเทคโนโลยี** ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น แอปพลิเคชันการเรียนรู้, สื่ออินเทอร์เน็ต
- **สร้างงานวิจัยในชั้นเรียน** เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการสอน
- **พัฒนาทักษะชีวิตและทัศนคติของผู้เรียน** บูรณาการความรู้ด้านจิตวิทยาและคุณธรรมจริยธรรม
- **พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง** เข้าร่วมอบรม ศึกษาเพิ่มเติม และประเมินตนเองเป็นระยะ

ความหมายของความรู้ในการพัฒนาวิชาชีพครู

ความรู้ในการพัฒนาวิชาชีพครูถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการสอน ครูที่มีความรู้หลากหลายและเหมาะสมจะสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

Shulman (1987: 22) ความรู้ของครูประกอบด้วยหลายมิติ ซึ่งครูต้องมีความรู้เชิงเนื้อหา (Content Knowledge) และความรู้เชิงวิธีสอน (Pedagogical Knowledge) เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นความรู้ในบริบทของวิชาชีพครูยังรวมถึงความรู้เกี่ยวกับผู้เรียน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Curriculum Knowledge, Learner Knowledge) ด้วย

Darling-Hammond (2006) เน้นว่า การพัฒนาวิชาชีพครูต้องอาศัยความรู้หลากหลายมิติที่เกิดจากการเรียนรู้แบบตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อให้ครูสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบันได้

Shulman (1987: 1-22) ความรู้ของครูประกอบด้วยหลายมิติ ได้แก่

1. Content Knowledge (ความรู้เชิงเนื้อหา) คือความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง
2. Pedagogical Content Knowledge (ความรู้เชิงวิธีการสอนเนื้อหา) คือความรู้เกี่ยวกับวิธีการนำเสนอเนื้อหาให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายและเกิดการเรียนรู้
3. Curriculum Knowledge (ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร)
4. Learner Knowledge (ความรู้เกี่ยวกับผู้เรียน) รวมถึงความเข้าใจพัฒนาการ ความต้องการ และลักษณะเฉพาะของผู้เรียน

5. Assessment Knowledge (ความรู้ด้านการวัดและประเมินผล)

Darling-Hammond (2006) เสริมว่า การพัฒนาวิชาชีพครูจำเป็นต้องอาศัยความรู้ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติการ โดยครูต้องมีความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง (Lifelong Learning) เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และความหลากหลายของผู้เรียน

Opfer & Pedder (2011: 376) ยังเน้นว่า ความรู้ที่ใช้ในการพัฒนาวิชาชีพครูไม่ได้จำกัดแค่เนื้อหาและเทคนิคการสอนเท่านั้น แต่ครูควรมีความรู้ในด้านการพัฒนาตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรู้เกี่ยวกับบริบทของการศึกษาด้วย

สมณธา จุลชาติ และวิสาข์ จิตวิตร (2556, น.116) กล่าวว่า ครูยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีได้หรือเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร หรือเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม

Guskey (2000) ได้กล่าวถึง แนวคิดของการพัฒนาวิชาชีพในยุคปัจจุบันไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) การพัฒนาวิชาชีพเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมาย (purposeful process) ซึ่งจะช่วยให้การกำหนดเนื้อหาและวัสดุอุปกรณ์ กระบวนการ หรือแนวปฏิบัติตลอดจนแนวการประเมินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพขึ้น ซึ่งก็มีแนวทางที่จะทำได้ ดังนี้

(1) การกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุดตามทฤษฎีของทฤษฎีการกำหนดจุดหมาย (goal-setting theory) โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องการให้มีการปฏิบัติการในชั้นเรียนหรือในโรงเรียนเพื่อให้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน จะช่วยให้สามารถกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวัง (intended outcome) ได้ชัดเจนขึ้น ในลักษณะที่เรียกว่า “เริ่มต้นโดยมีผลลัพธ์อยู่ในใจ” (beginning with the end in mind) หรืออาจจะเรียกว่าเป็นการพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งให้เกิดผลลัพธ์ (results-driven professional development)

(2) การทำให้มั่นใจว่าจุดมุ่งหมายนั้นมีคุณค่า มีความหมาย เพราะเชื่อว่าทุกจุดหมายจะมีความสำคัญเท่ากันหรือมีคุณค่า ดังนั้นจะต้องมีวิธีการที่จะตรวจสอบความสำคัญหรือความมีคุณค่าของจุดมุ่งหมายนั้น

(3) มีการกำหนดวิธีการประเมินผลตามจุดมุ่งหมายนั้นที่คำนึงถึงการมีตัวบ่งชี้ที่หลากหลาย (multiple indicators) ทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง

2) การพัฒนาวิชาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (ongoing process) เนื่องจากการศึกษาเป็นสาขาที่มีพลวัต (dynamic) เป็นสาขาที่มีการขยายตัวขององค์ความรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ๆ บุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา จะต้องสำรวจถึงมีประสิทธิภาพของสิ่งที่ตนเองกำลังทำอยู่ ประเมินถึงสภาพปฏิบัติงานในปัจจุบันทำการ

ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหากสิ่งที่ทำนั้นยังเป็นไปได้ไม่ดีและพยายามหาทางเลือกหรือโอกาสใหม่ๆ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมบางประการจะเกิดขึ้น เช่น การทบทวนปรับปรุงหลักสูตร การอ่านวารสารหรือเอกสารทางวิชาชีพ การสังเกตห้องเรียน การสนทนาระหว่างครูด้วยกันเองหรือกับผู้บริหาร เป็นต้น

3) การพัฒนาวิชาชีพเป็นกระบวนการเชิงระบบ (Systemic process) การพัฒนาวิชาชีพเป็นกระบวนการเชิงระบบ (Systemic) ซึ่งจะต้องไม่มุ่งพัฒนาในส่วนใดส่วนหนึ่งหรือในระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องในทุกส่วนอย่างสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในระดับรายบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กร มิฉะนั้นอาจจะเกิดปรากฏการณ์ขัดแย้งกันขึ้นระหว่างระดับหรือส่วนที่ได้รับการพัฒนากับส่วนหรือระดับที่ไม่ได้รับการพัฒนา และประเด็นที่ควรคำนึงถึงที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การพัฒนาวิชาชีพนั้นจะต้องกระทำเพื่อคนทุกคน (for everyone) ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน แม้แต่ผู้ปกครองหรือชุมชน ในบางโอกาสบางกรณีที่เหมาะสมการพัฒนาวิชาชีพอาจกระทำได้หลากหลายรูปแบบ (Model) บางรูปแบบใช้กันมานานแล้ว ในบางครั้งบางสถานการณ์ยังสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่

8.4 การบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู

1. ความหมายของการบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู

การบูรณาการ หมายถึง การรวมหรือผสมผสานองค์ความรู้ หลักการ หรือแนวคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู คือ การผสมผสานหลักธรรม คำสอนทางศีลธรรม จริยธรรม หรือค่านิยมที่ดีงาม กับความรู้และทักษะวิชาชีพที่ครูได้รับมา เพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของครูในด้านต่าง ๆ ทั้งความรู้ความสามารถทางวิชาการ ทักษะการสอน รวมถึงจิตใจและคุณธรรมในการประกอบวิชาชีพครู

2. ความสำคัญของการบูรณาการนำหลักธรรมและความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาวิชาชีพครู

1) พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในการสอน

การบูรณาการหลักธรรมช่วยให้ครูมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน

2) เสริมสร้างความรู้และทักษะอย่างรอบด้าน

การนำความรู้ทางวิชาการมาบูรณาการกับหลักธรรมช่วยพัฒนาทักษะการสอนที่มีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนและสังคม

3) ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพและจิตใจครู

ครูจะมีความสุขรอบคอบ มีความอดทนและเมตตาในงานสอน ทำให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

4) ส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม

ครูที่มีความรู้และหลักธรรมจะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ทั้งความรู้และคุณธรรมไปพร้อมกัน

5) ส่งผลดีต่อการพัฒนาวิชาชีพและสังคมโดยรวม

ครูที่มีคุณธรรมและความรู้พร้อมจะผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

8.5 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดองค์ประกอบทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552)

1. การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้จักความถนัดความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเอง ยอมรับ เห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่นมีเป้าหมายในชีวิต และมีความรับผิดชอบ

2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์ และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้องรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

3. การจัดการกับอารมณ์และความเครียดการจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคลรู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายหลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

4. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจ มุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดีสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO, 1997) ให้ความหมายว่า ทักษะชีวิต คือ ความสามารถในการปรับตัวและจัดการกับความต้องการและความท้าทายในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการคิด การสื่อสาร และการจัดการอารมณ์ เพื่อให้บุคคลมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีความสุข และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม

ในมุมมองทางการศึกษา ทักษะชีวิตเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจ แก้ปัญหา จัดการอารมณ์ และดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยเชื่อมโยงกับค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่

กรอบทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก (WHO Life Skills Framework) WHO กำหนดทักษะชีวิตหลัก 10 ด้าน เช่น

1. การตัดสินใจ (Decision Making)
2. การแก้ปัญหา (Problem Solving)
3. ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)
4. การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking)
5. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication)
6. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship)
7. การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness)
8. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy)
9. การจัดการอารมณ์ (Coping with Emotions)
10. การจัดการกับความเครียด (Coping with Stress)

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล (2554: 55) ทักษะชีวิตหมายถึง ความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยาที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสามารถที่จะปรับตัวได้ในอนาคตทักษะชีวิตจะมีส่วนช่วยให้วัยรุ่นสามารถนำความรู้ในเรื่องต่างๆ มาเชื่อมโยงกับทัศนคติผ่านการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองถึงผลที่จะเกิดขึ้นและตัดสินใจปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสมได้ซึ่งจำเป็นอย่างมากในเรื่องของการดูแลสุขภาพการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวียาเสพติด การท้องไม่พร้อมความปลอดภัย คุณธรรม จริยธรรม การปรับตัวอยู่ในสังคม ฯลฯ ทำให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและรับมือกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้

8.6 องค์ประกอบของทักษะชีวิต

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ได้กำหนดให้ผู้เรียนประกอบด้วยทักษะใหญ่ 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ 2 ทักษะ คือ 3Rs, 8Cs ดังต่อไปนี้

ทักษะ 3Rs

Reading สามารถอ่าน ตีความ จับประเด็น วิเคราะห์ ถ่ายทอดหรือส่งต่อสิ่งที่เข้าใจ รวมถึงนำไปใช้ได้ นอกจากนี้ยังเข้าถึงจุดประสงค์หรืออารมณ์ที่สื่อออกมาของสิ่งที่อ่าน

Writing สามารถเขียนได้ถูกต้อง สื่อความได้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อสาร สามารถย่อความ ถอดความได้รวมถึงสามารถใช้เครื่องมือ/เทคโนโลยีสำหรับการเขียน เช่น การใช้โปรแกรม Word Processing

Arithmetic รู้จักการคิดคำนวณ รวมถึงใช้เครื่องมือการคำนวณได้อย่างเหมาะสม และสามารถนำวิธีการคิดคำนวณมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

ทักษะ 8Cs

Critical Thinking and Problem Solving ชอบการสังเกตและเกิดความสงสัย รู้จักการตั้งคำถาม ไปจนถึงการหาคำตอบหรือแก้ปัญหาโดยการคิดวิเคราะห์ การคิดวิเคราะห์จะเกิดไม่ได้เลยหากไม่เกิดความสงสัย การตั้งคำถามเป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบัน เพราะหากไม่มีคำถามก็จะไม่คิด ทำให้ไม่เกิดสิ่งใหม่ เพราะมองสิ่งรอบตัวอย่างราบเรียบ

8.6 องค์ประกอบของทักษะชีวิต ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ คือ

1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยการคิดสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

2. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวาง โดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านจิตพิสัย หรือเจตคติ (ทักษะด้านจิตใจ) หมายถึง การฝึกฝนควบคุมนึกคิดให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงใสสะอาดในความดีงามประกอบด้วยคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความรัก ความมีเมตตา กรุณาความเป็นมิตร ความมีน้ำใจความมีสัมมาคารวะ ความรู้จักยอมรับ และเห็นความสำคัญของผู้อื่น ความกตัญญู ความเพียรพยายาม ความซื่อสัตย์สุจริต

3. ทักษะการตระหนักรู้ในตน เป็นความสามารถในการค้นหา รู้จักและเข้าใจตนเองเช่น รู้ข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เรารู้ตัวเองเวลาเผชิญกับ

ความเครียดหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และทักษะนี้ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะอื่น ๆ เช่น การสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพ การตัดสินใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

4. ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อสีผิว อาชีพ ฯลฯ ช่วยให้เราสามารถยอมรับบุคคลอื่นที่ต่างจากเรา เกิดการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ดีต่อกว่าหรือได้รับความเดือดร้อน เช่น ผู้ติดยาเสพติด ผู้ติดเชื้อเอดส์ องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัย หรือทักษะสังคม (ทักษะด้านการกระทำ) หมายถึง การฝึกฝนตนเองให้มีทักษะด้านวินัยให้ตนเอง เพื่อควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างความรำคาญ ไม่สร้างความเดือดร้อน ไม่สร้างความลำบากให้แก่ตนเอง และสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้น

5. ทักษะการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ เช่น ถ้าบุคคลสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนเองที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุขภาพหรือความปลอดภัยในชีวิต โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกทางที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ

6. ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียดทางกายและจิตใจ จนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไข

7. ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) เป็นความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การแสดงความชื่นชม การขอร้อง การเจรจาต่อรอง การดักเตือน การช่วยเหลือการปฏิเสธ ฯลฯ

8. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal) เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ยืนยาว

9. ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (Coping with Emotion) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับอารมณ์โกรธและความเศร้าโศกที่ส่งผลทางลบต่อร่างกาย และจิตใจได้อย่างเหมาะสม

10. ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping with Stress) เป็นความสามารถในการรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และแนวทางในการควบคุมระดับความเครียด เพื่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่เกิดปัญหาด้านสุขภาพ

ทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะชีวิตมีหลากหลาย แต่ทุกทฤษฎีต่างมุ่งให้บุคคลสามารถปรับตัว แก้ปัญหา และดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การนำทฤษฎีเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมเผชิญกับความท้าทายในชีวิตอย่างมีคุณภาพ

บทสรุป

การพัฒนาวิชาชีพครูและทักษะชีวิตของนักเรียนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการหลักธรรมควบคู่กับความรู้ที่ได้รับ ครูที่นำหลักธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา และความรับผิดชอบ มาประยุกต์ใช้ในการสอน สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนา นักเรียนจะได้เรียนรู้ทั้งความรู้ทางวิชาการและคุณธรรมควบคู่กัน การฝึกทักษะชีวิต เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสื่อสาร ช่วยให้นักเรียนเติบโตอย่างรอบด้าน ครูเองก็ต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้และคุณธรรม การใช้เทคนิคการโค้ชหรือการให้คำปรึกษายังช่วยส่งเสริมทักษะชีวิตและคุณธรรมของนักเรียน ทำให้ครูสามารถจัดการชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีวิสัยทัศน์ที่เหมาะสม การบูรณาการนี้จึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและต้องมีการสะท้อนตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างครูที่มีคุณธรรมและนักเรียนที่พร้อมทั้งความรู้และทักษะชีวิต

คำถามทบทวน

คำชี้แจง: ให้นักศึกษาตอบคำถามต่อไปนี้โดยละเอียด

1. อธิบายความหมายของการบูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนาวิชาชีพครู พร้อมยกตัวอย่าง
2. อธิบายความสำคัญของทักษะชีวิตต่อการทำงานของครูในศตวรรษที่ 21
3. ยกตัวอย่างการใช้หลักศีล สมาธิ และปัญญา ในการบริหารจัดการชั้นเรียน
4. อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างทักษะชีวิตกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครู
5. ยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้หลักเมตตาในความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
6. อธิบายว่าหลักอริยมรรคมีองค์ 8 สามารถช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารของครูได้อย่างไร
7. วิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นหากครูขาดทักษะการจัดการอารมณ์ และเสนอวิธีแก้ไข
8. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาวิชาชีพครูกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
9. ยกตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาตนเองของครูที่สอดคล้องกับหลักธรรมและทักษะชีวิต
10. เสนอแนวทางการปลูกฝังทักษะชีวิตแก่นักเรียนโดยบูรณาการหลักธรรม

คำชี้แจง ผู้เรียนสามารถดาวน์โหลด เฉลยข้อคำถามทบทวนจำนวน 10 ข้อ หลังจากที่ได้ส่งคำตอบให้กับผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ 8.2 เฉลยข้อคำถามทบทวน

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2546). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2550). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาชีวิต*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *การพัฒนาวิชาชีพครูด้วยการบูรณาการคุณธรรมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์เพ็ญ นิลวงศ์. (2563). “บทบาทของคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาวิชาชีพครู.” *วารสารวิชาการครุศาสตร์*, 10(2), 45-60.
- ดุขฎิ สัตลวรพงศ์. (2550). *ปวงคุณธรรมคือความรู้ ประสบการณ์การจัดการศึกษาตามแนวพุทธ*. สุโขทัย: โรงพิมพ์พงษ์ไทย.ธรรมศาสตร์.
- ธรรมะออนไลน์. (2565). *ศีล สมาธิ ปัญญา คืออะไร? สืบค้นจาก <https://www.dhammathai.org>*. เข้าถึงเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2568
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *หลักอริยสัจ 4 กับการดำเนินชีวิต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระไตรปิฎกเพื่อการเผยแผ่.

พระไพศาล วิสาโล. (2560). *ฝึกใจให้สงบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

พุทธทาสภิกขุ. (2545). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.

มหาเถรสมาคม. (2562). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ.

วรวัฒน์ ยงค์เจริญ. (2563). *พุทธศาสนาและการพัฒนาตนเอง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

วชิร อินทสระ. (2552). *พุทธธรรมสำหรับชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *คู่มือการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). *หลักธรรมในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *อริยสัจ 4 แนวทางสู่ความพ้นทุกข์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ :พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *แนวทางการบูรณาการหลักธรรมในงานพัฒนาวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต บูรณาการการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ :ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2558). *หลักพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุพจน์ ลิขิต. (2559). *จิตวิทยาการศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนน อมรวิวัฒน์. (2547). *กัลยาณมิตรนิเทศ*. กรุงเทพฯ: ดับบลิว.เจ

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2544). *สารธรรมสำคัญ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2559). *คู่มือพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ.

Bodhi, Bhikkhu. (1994). *The Noble Eightfold Path: Way to the End of Suffering*. Kandy: Buddhist Publication Society.

- Cochran-Smith, M., & Lytle, S. L. (2009). *Inquiry as stance: Practitioner research for the next generation*. New York: Teachers College Press.
- Darling-Hammond, L. (2006). *Powerful teacher education: Lessons from exemplary programs*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective Teacher Professional Development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2010). *Teacher technology change: How knowledge, confidence, beliefs, and culture intersect*. *Journal of Research on Technology in Education*, 42(3), 255-284.
- Fullan, M. (2001). *The new meaning of educational change (3rd ed.)*. New York: Teachers College Press.
- Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). *The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes*. *Review of Educational Research*, 79(1), 491-525.
- Opfer, V. D., & Pedder, D. (2011). *Conceptualizing teacher professional learning*. *Review of Educational Research*, 81(3), 376-407.
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Shulman, L. S. (1987). *Knowledge and teaching: Foundations of the new reform*. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1-22.
- The National Education Association (NEA). (2006). *“Professional Community and Professional Development in the Learning-Centered School.”* University of California, Berkeley USA.

คณะผู้จัดทำ

ที่	ชื่อ (ฉายา) สกุล	วิทยาเขต/วิทยาลัย
1.	พระครูศรีธรรมวุฒิ,ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2.	พระมหาวิฑูลาส กตเวที (ประเสริฐ)	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3.	พระมหาอภิสิทธิ์ วุฑฒิสสโร	วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
4.	พระมหานพรัตน์ ขนติธมโม	วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
5.	แม่ชีประครอง งามชัยภูมิ	วิทยาลัยศาสนศาสตร์นครราชสีมา
6.	นางรัชนีบุรณ์ เนตรภักดี	วิทยาเขตร้อยเอ็ด (เลขานุการ)
7.	ดร.จรุงภรณ์ กลางบุรัมย์	วิทยาเขตร้อยเอ็ด (ผู้ช่วยเลขานุการ)
8.	ดร.นารัตน์ จันทวฤทธิ์	วิทยาเขตร้อยเอ็ด
9.	นางสาววิณา ภาคมฤค	วิทยาเขตร้อยเอ็ด
10.	นายเฉลิมชัย โพธิ์สี	วิทยาเขตร้อยเอ็ด (ผู้ช่วยเลขานุการ)
11.	นางสาวสุดารัตน์ วงศ์คำ	วิทยาลัยศาสนศาสตร์นครราชสีมา
12.	นางสาวเบญญาภา เพิ่มบุญ	วิทยาลัยศาสนศาสตร์นครราชสีมา
13.	นายเศรษฐา ภูศรีโสม	วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
14.	นายชยกร นาเมืองรักษ์	วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

